

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

Diplomová práce

Kantáty ve schwarzenberské hudební
sbírce ve Státním oblastním archivu
Český Krumlov

Vypracoval: Bc. Ivana Čížková
Vedoucí práce: doc. PhDr. Martin Horyna, Ph.D.

České Budějovice 2020

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Bc. Ivana Čížková

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá kantátami z konce 18. a začátku 19. století ze sbírky Arnošta ze Schwarzenbergu, které jsou uloženy ve státním archivu v Českém Krumlově. Jde přibližně o dvě desítky skladeb, z nichž většina pochází z pozůstalosti hudbymilovného knížete Ernsta ze Schwarzenbergu (1773-1821). Většina skladeb je na německé texty, výjimečně jsou některé skladby na francouzské nebo italské texty. Součástí práce je rešerše provedená ve státním archivu, popis fondu a jeho rozčlenění po obsahové a funkční stránce a z hlediska původu. Zvláštní pozornost je pak věnována kantátám českých skladatelů Vojtěcha Jírovce, Leopolda Koželuha a Pavla Maška, které jsou rozebrány podrobněji. Do edice byly zařazeny první dvě části kantáty Pavla Maška *Entjochung Deutschlands*, která souvisí s osobností Karla ze Schwarzenbergu (1771–1820).

Abstract

The diploma thesis deals with cantatas from the end of the 18th and the beginning of the 19th century from the collection of Arnošt of Schwarzenberg, which are stored in the state archives in Český Krumlov. It is about two dozen compositions, most of which come from the estate of the music-loving prince Ernst of Schwarzenberg (1773-1821). The lyrics of most compositions are German, exceptionally some of them have French or Italian texts. Part of the work is a search performed in the state archive, the description of the collection and its breakdown from the aspect of content and functionality and in terms of origin. Special attention is paid to the cantatas by Czech composers Vojtěch Jírovec, Leopold Koželuh and Pavel Mašek that are analyzed in more detail. Into the edition, also the first two parts of cantata *Entjochung Deutschlands* by Pavel Mašek, which is related to the personality of Karel of Schwarzenberg (1771–1820), were included.

V první řadě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce doc. PhDr. Martinovi Horynovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky, stejně tak za metodické vedení a důležitou konstruktivní kritiku, kterou mi během psaní diplomové práce poskytoval. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům a pracovnícím českokrumlovského zámeckého archivu. Poslední dík patří mému bratrovi Mgr. Josefovi Čížkovi za přepis starých textů a celé mé rodině, která mě během studia plně podporovala.

Obsah

1	ÚVOD	8
2	KANTÁTA JAKO HUDEBNÍ FORMA	10
2.1	POČÁTKY VÝVOJE.....	10
2.2	BAROKNÍ KANTÁTA	11
2.3	KANTÁTA V 18. STOLETÍ.....	11
2.3.1	<i>Světská kantáta v Německu</i>	12
2.4	KANTÁTA V 19. A 20. STOLETÍ.....	13
2.5	NOVODOBÁ KANTÁTA	14
3	ŽIVOT ARNOŠTA ZE SCHWARZENBERGU A JEHO HUDEBNÍ SBÍRKA V ČESKÉM KRUMLOVĚ	15
3.1	ARNOŠT ZE SCHWARZENBERGU.....	15
3.2	HISTORIE HUDEBNIN SE ŠTÍTKEM „C. D’OETTING.“ V ZÁMECKÉ HUDEBNÍ SBÍRCE V ČESKÉM KRUMLOVĚ.....	16
4	POPIS PRAMENŮ	18
4.1	DAS LOB DER FREUNDSCHAFT (CHVÁLA PŘÁTELSTVÍ) (SIGN. 144).....	18
4.2	CANTATE (KANTÁTA) (SIGN. 134).....	19
4.3	DER RETTER IN GEFAHR (ZACHRÁNCE V NEBEZPEČÍ) (SIGN. 145).....	20
4.4	TRAUER – KANTATE (SMUTEČNÍ KANTÁTA) (SIGN. 146)	20
4.5	CANTATE BEI DER WIEDERKUNFT SEINER KÖNIGLICHEN HOHHEIT DES ERZHERZOG CARL (KANTÁTA PŘI NÁVRATU JEHO KRÁLOVSKÉ VÝSOSTI ARCIVÉVODY KARLA) (SIGN. 147)	21
4.6	TRAUER CANTATE (SMUTEČNÍ KANTÁTA) (SIGN. 148).....	22
4.7	DIE FEYER DER VERMÄHLUNG (SLAVNOST SŇATKU) (SIGN. 149).....	22
4.8	DIE MACHT DER TÖNE (MOC TÓNŮ) (SIGN. 150)	23
4.9	CANTATE FÜR KINDER (KANTÁTA PRO DĚTI) (SIGN. 151)	23
4.10	PLAINTES DE VENUS SUR LA MORT D’ADONIS (VENUŠIN NÁŘEK NAD ADONISOVOU SMRTÍ) (SIGN. 152)	24
4.11	JOSEPH, DER MENSCHHEIT SEGEN (JOSEF – POŽEHNÁNÍ LIDSTVA) (SIGN. 153)	25
4.12	HULDIGUNGS KANTATE (HOLDOVACÍ KANTÁTA) (SIGN. 131)	25
4.13	SAMMLUNG (SBÍRKA) (SIGN. 132).....	26
4.13.1	<i>1. sešit</i>	26
4.13.2	<i>2. sešit</i>	27
4.13.3	<i>3. sešit</i>	27
4.13.4	<i>4. sešit</i>	27
4.13.5	<i>5. sešit</i>	27
4.13.6	<i>6. sešit</i>	28
4.13.7	<i>7. sešit</i>	28
4.13.8	<i>8. sešit</i>	28
4.14	GESAENGE (ZPĚVY) (SIGN. 133).....	28
4.15	NEU JAHR’S WUNSCH (NOVOROČNÍ PŘÁNÍ) (SIGN. 135).....	29

4.16	L'EROE (HRDINA) (SIGN. 136).....	30
4.17	TRAUER – CANTATE (SMUTEČNÍ KANTÁTA) (SIGN. 137).....	30
4.18	ENTJUCHUNG DEUTSCHLANDS (OSVOBOZENÍ NĚMECKA) (SIGN. 138).....	31
4.19	DREY CANTATINEN (TŘI MALÉ KANTÁTY) (SIGN. 139)	33
4.20	CANTATA PER LA NASCITA DELLA REALE ARCIDUCHESSA CAROLINA (KANTÁTA K NAROZENÍ ARCIVÉVODKYNĚ KAROLÍNY) (SIGN. 140)	33
4.21	ZWEY DUETTEN, EINE ARIE UND EIN QUARTETT AUS DER OPER CALYPSO (DVA DUETY, ÁRIE A KVARTET Z OPERY CALYPSO) (SIGN. 141)	34
4.22	NEUE THEATERGESÄNGE (NOVÉ DIVADELNÍ ZPĚVY) (SIGN. 142).....	35
4.22.1	<i>Sešit číslo 13</i>	35
4.22.2	<i>Sešit číslo 14</i>	35
4.22.3	<i>Sešit číslo 15</i>	36
4.23	LA GLORIA D'JMENEO (HYMENEOVA SLÁVA) (SIGN. 143).....	37
4.24	DAVIDDE PENITENTE (DAVID KAJÍCŇÍK) (SIGN. 112)	37
4.25	TIMOTHEUS (SIGN. 111)	38
4.26	MOZARTS GEDAECHTNIS FEYER (SLAVNOST K MOZARTOVĚ PAMÁTCE) (SIGN. 53)	39
4.27	ARIADNE AUF NAXOS (ARIADNA NA NAXU) (SIGN. 62)	40
4.28	PREIS DER DICHTKUNST (CENA BÁSNICKÉHO UMĚNÍ) (SIGN. 28)	41
5	TEMATICKÉ ROZDĚLENÍ KANTÁT	42
5.1	KANTÁTY W. A. MOZARTA NEBO KANTÁTY URČENÉ K JEHO PAMÁTCE	42
5.2	KANTÁTY G. F. HÄNDELA	42
5.3	KANTÁTY NA OSLAVU HABSBUROSKO-LOTRINSKÉ DYNASTIE	42
5.3.1	<i>František II. (I.) a jeho mladší bratr arcivévoda Karel v době Napoleonských válek ..</i>	43
5.4	KANTÁTY NA OSLAVU SCHWARZENBERGŮ.....	46
5.4.1	<i>Bitva u Lipska, Karel Filip ze Schwarzenbergu</i>	46
5.5	KANTÁTY S BITEVNÍ TÉMATIKOU	49
5.5.1	<i>Kantáty Neu Jahrs Wunsch a polní maršál, hrabě Clairfait</i>	49
5.6	SMUTEČNÍ KANTÁTY	51
5.7	KANTÁTY SE ZEDNÁŘSKOU TEMATIKOU	51
5.8	ÁRIE, ZPĚVY	51
5.9	MELODRAMY.....	51
5.10	OSTATNÍ KANTÁTY	52
6	ROZBOR VYBRANÝCH SKLADEB.....	53
6.1	PREIS DER DICHTKUNST	53
6.1.1	<i>Erster Theil</i>	53
6.1.2	<i>Zweiter Theil</i>	57
6.2	ENTJUCHUNG DEUTSCHLANDS	63
6.2.1	<i>Pavel Mašek a Tonkünstler-Sozietät</i>	63
6.3	JOSEPH, DER MENSCHHEIT SEGEN, LEOPOLD KOŽELUH.....	77
6.3.1	<i>Svobodní zednáři v 18. století</i>	79
6.3.2	<i>Joseph, der Menschheit Segen</i>	80
6.4	DIE FEYER DER VERMÄHLUNG	87
6.4.1	<i>Forma sonetu</i>	88
6.4.2	<i>Kantáta Die Feyer der Vermählung</i>	89

7	SOUHRN SKLADEB.....	93
8	ZÁVĚR.....	95
9	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	96
9.1	PRAMENY	96
9.2	LITERATURA.....	97
9.3	ENCYKLOPEDIE A LEXIKONY	101
10	KRITICKÉ POZNÁMKY K EDICI	102
11	EDICE	103

1 Úvod

Diplomová práce se zaměřuje na kantáty, které jsou z velké části svědectvím hudebních zájmů Arnošta ze Schwarzenbergu, a dnes jsou uloženy v českokrumlovské pobočce Státního oblastního archivu Třeboň. Ve sbírce nalezneme některé kantáty, které svým názvem nebo obsahem souvisejí s dobou po Velké francouzské revoluci, zejména s Napoleonskými válkami, a to z rakouského, tedy z antirevolučního úhlu pohledu. Nalezneme zde také mnoho chvalozpěvů na panovníka nebo na jiné příslušníky rakouského císařského domu.¹ Mezi příklady takových skladeb, které oslavují panovníka nebo jiného příslušníka císařského dvora v době Napoleonských válek, patří například kantáta *Entjochung Deutschlands* nebo dvojice kantát označených jako *Neu Jahrs Wunsch*.

Popisované kantáty nám umožňují poznat i velké množství méně známých či úplně neznámých hudebních skladatelů. Zajímavostí je i to, že se veškerý tento porevoluční notový materiál dochoval ve velmi pěkném stavu bez nějakého většího poničení. To může být důsledek spíše sběratelské záliby Schwarzenberků, než že by veškerou hudbu skutečně provozovali. Ale i v této sbírce nalezneme skladby, které ve své době jistě provedeny byly. Vypsané pěvecké party jsou pravděpodobně svědectvím o provozování vybraných částí rozsáhlejších skladeb v komorním rodinném nebo salonním prostředí.

Kantáty pocházejí většinou z období konce 18. a počátku 19. století, což odpovídá době pozdního klasicismu a náznakům raného romantismu. Období konce 18. a počátku 19. století pojmenovává Jaroslav Smolka ve své knize *Dějiny hudby* jako období *vrcholného klasicismu* (konkrétně 1773–1827).

Obecně lze klasicistní hudbu charakterizovat jako hudbu, která je typická svou jasností, určitostí a snahou o shodu mezi formou a obsahem. V polovině 18. století dochází k postupnému ústupu barokního slohu, v hudbě zaniká generálbas a polyfonní hudbu nahrazuje hudba homofonní, nejčastěji s výraznou melodickou linkou a akordickým doprovodem². Dalším výrazným prvkem, kterým je hudba především *raného*

¹ ZÁLOHA, Jiří a Jitřenka PEŠKOVÁ, HŮLEK, Julius, ed. *Ohlasy Velké francouzské revoluce v hudbě: katalog pramenů ze schwarzenberské hudební sbírky v Českém Krumlově = Responses of the great french revolution in music: catalogue of sources from the Schwarzenberk music collection in Český Krumlov*, Praha: Národní knihovna České republiky, 2006, s. 8-10.

² ŠAFAŘÍK, Jiří, *Dějiny hudby, Od počátků hudby do konce 18. století*, 1. díl, Praha: Votobia, 2002, s. 273-275.

klasicismu (1730–1772) typická, je častější prosazování durového tónorodu a za základní stavební jednotku melodické fráze pak nejčastěji bývá využíváno dvoutaktí. Velký důraz je kladen na symetrii a periodicitu³. Postupem času se hudba dostávala i za hranice zámeckého nebo chrámového provozování. Docházelo k rozvoji operních divadel, budovaly se měšťanské salony a hudba se přesouvala i do koncertních sálů. Klíčový byl také rozvoj hudebních institucí, které se soustřeďovaly na koncertní provádění hudby. Mezi nejznámější takové instituce patřily tzv. *Gewandhauskonzerte*, které byly založeny v Lipsku v roce 1781⁴.

V diplomové práci se zaměřuji zejména na popis kantát v hudební sbírce v českokrumlovském archivu, a proto se věnuji ve druhé kapitole právě kantátě. Stručně zmiňuji počátky kantáty jako hudební formy. O něco podrobněji se pak věnuji kantátě v období 18. století, protože právě v 18. století a na počátku 19. století vznikly kantáty, kterými se v diplomové práci zabývám.

Ve třetí kapitole stručně shrnuji život samotného majitele velkého množství hudebnin z českokrumlovské hudební sbírky Arnošta ze Schwarzenbergu. Součástí kapitoly je i popis této hudební sbírky a objasnění původu kantát se štítkem „C. d’Oetting.“.

Čtvrtá a pátá kapitola se věnuje již samotným kantátám. Ve čtvrté kapitole obecně popisují veškeré kantáty z hudební sbírky Arnošta ze Schwarzenberku. V páté kapitole člením kantáty dle tématu nebo funkčnosti. Několik kantát oslavuje císaře Františka II. a jeho mladšího bratra arcivévodu Karla, proto v podkapitolách stručně zmiňuji i jejich životopisy. Další kantáta je napsaná na oslavu Karla Schwarzenberga, který stál v čele vítězných vojsk v bitvě u Lipska, a proto i jeho životopisu a bitvě u Lipska je v páté kapitole věnováno několik řádků.

Šestá kapitola obsahuje rozbor vybraných kantát z hudební sbírky Arnošta ze Schwarzenbergu.

³ SMOLKA, Jaroslav, *Dějiny hudby*, Brno: TOGGA agency, 2001, s. 291-293.

⁴ ŠAFAŘÍK, Jiří, *Dějiny hudby*, s. 274-275.

2 Kantáta jako hudební forma

Kantáta je vokálně instrumentální skladba, která od 17. století prošla několika vývojovými proměnami.⁵

Kantáta se odlišuje od oratoria a od opery převahou lyrických syžetů oproti epickým a dramatickým, ale zároveň vyjadřuje v souvislosti s dobovou estetikou určitý afekt nebo určitou náladu. Na poli chrámové hudby se kantáta jako umělecká hudební forma nejčastěji uplatnila jako tzv. *chrámová kantáta*. Nejznámější příklady tohoto typu kantáty nalezneme v díle J. S. Bacha. Co se týče světské kantáty, nalezneme na jedné straně díla, která jsou založena zcela na dramatickosti a od opery se odlišují především tím, že jsou určitým způsobem dramatická, ale nejsou určena pro předvádění. Někdy se pro takové kantáty používá pojmenování tzv. *lyrická scéna*. Na druhé straně existují díla epického charakteru, ve kterých se rozvíjí jednání postav převážně ve vyprávěcí formě. Jsou-li taková díla rozsáhle pojatá a pojednávají o biblické, hrdinské nebo antické látce, pak se pro ně používá pojmenování tzv. *oratorium*. Jako kantátu můžeme ale označit i větší zpěvní díla, jako je např. Lisztova kompozice na Schillerův text *An die Künstler (Na umělce)*, Brahmsova skladba *Die Triumphlied (Triumfální píseň)* a *Píseň o sudu*, Beethovenův hymnus *An die Freude* na konci jeho 9. symfonie⁶ a mnohé další, obzvláště všechny slavnostní kantáty (např. *Česká píseň* Bedřicha Smetany⁷)

2.1 Počátky vývoje

Slovo *kantáta* (z latinského a italského slovesa *cantare*, v překladu zpívat) se v Itálii objevuje již kolem roku 1620. Nejprve byla kantáta myšlena jako vícedílný sólový zpěv s doprovodem *basso continuo*, kdy ráz těchto kantát mohl a nemusel být strofický a hlavním rysem byl kontrast mezi ariózními a recitativními částmi. Od 2. poloviny 17. století nahradila strofický typ kantáty vícedílná forma, kde byly hlavním rysem uvádějící recitativy a následný sled *da capo*ových árií. Tyto barokní propracovanější kantáty skládali přední skladatelé této doby, jako byl např. Luigi Rossi nebo Giacomo Carissimi. Rozvíjela se i instrumentální část kantáty, hlavně orchestrální

⁵ FUKAČ, Jiří, *Slovník české hudební kultury*, Praha, 1997, s. 422.

⁶ RIEMANN, Hugo, *Musik-Lexikon*, 10. Aufl., bearbeitet von Alfred Einstein. Berlin: Max Hesses Verlag, 1922, s. 611.

⁷ ŠMOLKA, Jaroslav, *Česká kantáta a oratorium*, Praha: Supraphon, 1970, s. 40.

obsazení a koncertantní nástrojové hlasy. Neapolská škola pak kantátu sblížovala hlavně s operní scénou. Italské kantáty byly převážně světského rázu, avšak někteří skladatelé používali pojem kantáta i pro oratoria.⁸

2.2 Barokní kantáta

Slovo kantáta znamenalo v každé zemi něco trochu jiného. Ve Francii nazývali v období baroka kantátou formu složenou ze dvou (popř. tří) sdružených árií. V barokním Německu znamenal výraz *Cantate* strofické sólové písně s opakovaným prvním dílem. Kantátou se inspirovala i protestanská vokální tvorba, která členité projevy o více slokách začala pojmenovávat jako kantáta. Básnické texty, které měly rozjímavý charakter, byly zhudebňovány a původní básnické slovo se střídalo s textem biblickým. Zvláštním rysem byla i stránka z hlediska obsazení, kdy zde byly přítomny jak sólové vokální přednesy v kombinaci duet nebo trio, tak také sborové partie. Tento typ kantáty nejvíce zdokonalil významný hudební skladatel Johann Sebastian Bach.

2.3 Kantáta v 18. století

V 18. století se na evropských panských dvorech uplatňovala kantáta zejména italská, která měla určitou společenskou funkci (např. kantáta sloužící ke gratulaci). Od 2. poloviny 18. století se začaly skládat kantáty i v národních jazycích a koloraturní sólové zpěvy doplňovaly ještě sborové party.⁹

Do českého prostředí se kantáty dostaly prostřednictvím italských skladatelů, kteří žili v Praze, a pronikaly sem postupně. Slovo kantáta v Čechách se nejprve užívalo jen jako název zpívaného útvaru. Jako basso continuo se často v kantátách využívalo loutny, což je doloženo např. v Adventní kantátě z Mělníka. Výjimečně se v těchto duchovních kantátách objevil i český text. Ve 2. polovině 18. století došlo v českém prostředí k většímu vývoji kantáty v chrámovém prostředí a velkou zásluhu na tom měl skladatel F. X. Brixi.¹⁰ K těmto duchovním kantátám patřily i tzv. *pastorely* (český druh malé kantáty s vánoční tematikou určené pro sóla a sbor) nebo tzv. *musica navalis* (skladby určené pro pražské oslavy sv. Jana Nepomuckého na Vltavě u Karlova mostu). Pastorely jsou inspirovány světskými i duchovními barokními jesličkovými hrami, které vyvrcholily v 18. století.¹¹

⁸ TAMTÉŽ

⁹ TAMTÉŽ

¹⁰ TAMTÉŽ

¹¹ ZENKL, Luděk, *ABC hudebních forem*, Praha, 1984, s. 205.

Protikladem k těmto duchovním kantátám byly kantáty světské. Sem bychom mohli zařadit např. gratulační kantáty na italské a latinské texty nebo hymnické skladby oslavující Francouzskou revoluci.¹²

2.3.1 Světská kantáta v Německu

Světská kantáta se v Německu rozvinula až na přelomu 17. a 18. století. V roce 1706 se Ch. F. Hunold zabýval textovými požadavky na operu a kantátu ve svém díle *Die allerneueste Art*. Kritéria na kantátu byla omezena na formy recitativu a árie a také na sólistické vokální obsazení, primárně s doprovodem generálbasu nebo také s koncertantními nástroji. Světská sólová kantáta se také liší od církevních kantát tím, že se prováděla v domácím prostředí nebo často jako tzv. *Tafelmusik* (hudba ke stolování) Teprve kolem roku 1750 se však objevila forma tzv. *světských německých kantát*. Tato rozsáhlá díla např. pro školní nebo akademické slavnosti je třeba odlišit od sólových kantát s německým nebo italským textem. Nejznámějšími příklady toho jsou např. Bachovy světské kantáty nebo skladby Bachových současníků (např. Telemann, Stölzel, Fasch, Graupner a dalších).¹³

2.3.1.1 Světská kantáta v 1. polovině 18. století

Skutečnost, že dominovala práce především s německým textem, nejspíše souvisí s potřebami domácí hudby. Mezi skladatele sólových německých kantát patří např. R. Keiser a jeho *Gemüths-Ergötzung* (1698), *Musicalische Land-Lust* (1714), *Kaysersliche Friedens-Post* (1715), G. Ph. Telemann a jeho *Moralische Cantaten*, G. H. Stölzel nebo J. S. Bach. Současně se ale stále více objevovala sólová kantáta na italský text, kterou tvořili především italští skladatelé žijící v Německu. Hlavním německým představitelem tohoto typu kantát byl J. D. Heinichen s přibližně 50 kantátami převážně pro alt nebo soprán a generálbas. Díla obvykle obsahují dvě (někdy i více) árie. Vokální část má na jedné straně sklon ke zpěvnosti a na druhé straně ke značné virtuozitě. Oproti J. D. Heinichenovi má J. S. Bach, stejně jako Telemann, jen několik kantát s italským textem¹⁴.

¹² FUKAČ, Jiří, *Slovník*, s. 423.

¹³ Kantate, In: *Die Musik in Geschichte und Gegenwart*, Sachteil 4, Bärenreiter Kassel, 1996, sloupec 1705-1773, zde 1750-1751.

¹⁴ TAMTÉŽ, sloupec 1751-1752.

2.3.1.2 Světská kantáta ve 2. polovině 18. století

V tradici italských sólových kantát v Německu jsou zvláště díla J. G. Naumanna, která se vyznačují bohatou instrumentací a „procítěnými“ melodiemi. Mezi drážďanské hudebníky patří např. J. Schuster a Fr. Seydelmann. Postupně přicházel na scénu žánr, který stále více ustupoval od klasické formy a postupně nabíral na dramatickosti (např. Beethovenova árie *Ah perfido!*, 1796, v německé kantátě, která měla v této době ještě menší tradici, to byl např. J. Fr. Gräfe, který se snažil ve svém díle *Oden* (1744) spojit složku recitativní a písňovou, nebo např. dílo *Cantataten und Arien* (1781) od J. A. Hillera, který se pokusil obohatit tradiční italské formy áriemi a písněmi). Místo tradičních lyrických nebo morálních textů se objevil nový typ mytologicko-dramatických básní. Impuls pocházel od známých básníků, jako jsou Johann Elias Schlegel (hlavně jeho text *Pygmalion*, který zhudebnil např. J. Ch. F. Bach), H. W. von Gerstenberg (hlavně jeho *Ariadne*) a další. Nový typ kantáty tedy směřoval především k formální svobodě a je určen změnou forem árie, velkými doprovodnými scénami a plynulými přechody¹⁵.

2.4 Kantáta v 19. a 20. století

V 19. a 20. století došlo k největšímu rozvoji kantáty vůbec. Hlavním důvodem byla potřeba vytvořit velká vokálně instrumentální díla, protože v této době začal velký rozvoj sborového pěveckví¹⁶. Pod pojmem kantáta se tedy rozumělo větší lyrické vokální dílo s instrumentálním doprovodem složené ze sólových zpěvů, duet a tak dále a sborových vět¹⁷. Kantátu postupem času využívali i jako koncertní záležitost a byla určena především pro sóla, sbor a orchestr. V těchto skladbách lze spatřit i mnoho námětů, jako jsou aktuální, historická, baladická nebo mytologická témata. Folklórní témata se promítají např. v tvorbě českých skladatelů Vítězslava Nováka nebo Leoše Janáčka.

2. polovina 20. století znamenala pro umělce tzv. Nové hudby změnu, co se týče kantátového projevu. Kantáta se stává libovolným útvarem a ve vztahu vokální a instrumentální složky jsou spíše libovolná řešení než nějaká přesná pravidla. Tak tomu ovšem nebylo u sovětské hudby, která naopak přísná pravidla požadovala.¹⁸

¹⁵ TAMTÉŽ, sloupec 1752-1753.

¹⁶ FUKAČ, Jiří, *Slovník*, s. 423.

¹⁷ RIEMANNNS, Hugo, *Musik-Lexikon*, s. 610.

¹⁸ FUKAČ, Jiří, *Slovník*, s. 423.

2.5 Novodobá kantáta

Pro novodobou kantátu je typická větší úloha orchestru, sboru a sólistů. Větší je i rozsah celé skladby, která je oproti oratoriu ucelenější, tvoří jednodušší celek. Text je převážně lyrické povahy, může být ale i epický a dramatický.¹⁹

Dnes kantátu nelze s přesností určit. Nemá přesné hranice. Kantáta může plynule přecházet v orchestrální písně, sborovou tvorbu nebo do oblasti oratoria.²⁰ Stává se poměrně často, že skladatelé tyto dva pojmy, tedy kantátu a oratorium, zaměňují. Z hlediska historie jde však o dvě rozdílné hudební formy.²¹

¹⁹ ZENKL, Luděk, *ABC*, s. 205.

²⁰ FUKAČ, Jiří, *Slovník*, s. 423.

²¹ ZENKL, Luděk, *ABC*, s. 204.

3 Život Arnošta ze Schwarzenbergu a jeho hudební sbírka v Českém Krumlově

3.1 Arnošt ze Schwarzenbergu

Kníže Arnošt ze Schwarzenbergu (německy Ernst Fürst Schwarzenberg) se narodil 29. května 1773 a zemřel 14. března 1821. Byl synem knížete Jana Nepomuka ze Schwarzenbergu (1742 – 1789) a jeho manželky Marie Eleonory hraběnky Oettingen – Wallerstein (1747 – 1797)²².

Již jako devítiletý chlapec se stal v roce 1782 kanovníkem při arcibiskupství v Kolíně nad Rýnem. Poté, co zde v roce 1792 absolvoval teologická studia pod vedením tehdejšího profesora teologie probošta Tobenze, se stal kanovníkem kapituly v belgickém Lutychu. Kolínské a lutyšské kapituly se ale bohužel staly obětí Velké francouzské revoluce. V důsledku toho byl Arnošt ze Schwarzenbergu zbaven své funkce kanovníka v Lutychu a následně roku 1795²³ se stal kanovníkem při arcibiskupství v Salzburku a v roce 1797 při biskupství v Pasově. V Salzburku zůstal až do doby zrušení salzburské a pasovské kapituly.²⁴ 1. ledna roku 1804 koupil Arnošt ze Schwarzenbergu zámek Aigen u Salzburku. Toto šlechtické sídlo bylo místem společenského a kulturního života, ve kterém se často provozovala hudba, např. při oslavách narozenin právě samotného Arnošta ze Schwarzenbergu.²⁵

V roce 1807 byl ve Vídni vysvěcen arcibiskupem Antonínem Theodorem Colloredo-Waldsee na kněze. Následující rok ustanovil rakouský císař František I. Arnošta jako kanovníka v Granu (Ostřihom – Maďarsko), v roce 1816 jako kněze okresu Schlossberger a v srpnu roku 1818 byl Arnošt ze Schwarzenbergu jmenován raabským biskupem. Vysvěcen byl 14. března 1819. Téhož roku 24. září učinil slavnostní vstup do katedrály. V létě v roce 1820 odcestoval, aby udělil svátosti biřmování. Toho roku přijalo tuto svátost okolo 40000 lidí. Následující rok odjel navštívit své příbuzné do

²² OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Ludmila. *Schwarzenbergové 1615-1789*, 2. vyd., České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2018.

²³ ZÁLOHA, Jiří, *Hudební sbírka v Českém Krumlově, Arnošt ze Schwarzenberku a píseň Michaela Haydna An den Hain in Aigen*, Hudební věda 28, 1991, s. 140-152, zde s. 141.

²⁴ WURZBACH, Constantin, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben*, Wien: Zamarski, 33 Theil, 1877, s. 39-41, zde s. 39.

²⁵ ZÁLOHA, Jiří, *Hudební sbírka v Českém Krumlově*, Hudební věda 28, 1991, s. 143.

Vídň, kde krátce po svém příjezdu onemocněl a 14.3. 1821 zemřel²⁶. Pohřben byl 21. května roku 1821 v katedrále v Raabu.²⁷

Mimo své kněžské povolání byl Arnošt známý jako milovník umění, ve kterém byl sám amatérem. Věnoval se krajinomalbě a velkou inspirací pro něho byly vzpomínky na Salzburg, kde žil od roku 1795 do roku 1807. Byl také známý jako velký milovník hudby. Mezi jeho nejoblíbenější umělce bezpochyby patřil Michael Haydn, Anton Hackel a další. Často také podporoval hudební talenty, jako např. Elizabeth Neukom²⁸. Sám Arnošt se pokoušel o samostatné skladby. Dokladem je 18 Arnoštových skladeb, které jsou dochované v českokrumlovské hudební sbírce²⁹.

3.2 Historie hudebnin se štítkem „C. d’Oetting.“ v zámecké hudební sbírce v Českém Krumlově

Největší zastoupení v českokrumlovské hudební sbírce má bezpochyby hudební materiál z druhé poloviny 18. a první třetiny 19. století hlavně italských a německých hudebních skladatelů, kteří tehdy patřili k vídeňskému dvoru. Nalezneme zde díla známých autorů, jako např. W. A. Mozarta, J. Haydna, ale i díla tehdejších českých známých i neznámých hudebních skladatelů. Většinu materiálu tvoří tzv. *zámecká schwarzenberská sbírka* a zbytek tvoří z větší části rukopisné hudebniny z menších jihočeských lokalit a po druhé světové válce k nim přibyly ještě hudebniny z Německa. Zámecká schwarzenberská sbírka je rozdělena na několik hlavních celků:

- Pozůstalost Arnošta ze Schwarzenbergu
- Hudebniny Schwarzenberské kapely
- Pozůstalost po dalších členech rodu Schwarzenbergů
- Hudebniny aktivně využívané na zámku v ČK nebo na jiných jihočeských zámcích

V roce 1822, po Arnoštově smrti, koupil sbírku jeho starší bratr Josef. Sbírkou se poté přes Vídeň dostala kolem roku 1837 až do Českého Krumlova, kde byla uspořádána a zkatalogizována do dnešní podoby. Velká část hudebnin patřila samotnému Arnoštovi ze Schwarzenbergu. To nám potvrzuje vlastnická značka na samotných

²⁶ WURZBACH, Constantin, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, Wien: Zamarski, 1877, s. 40.

²⁷ ZÁLOHA, Jiří, *Hudební sbírka v Českém Krumlově*, hudební věda 28, 1991, s. 145.

²⁸ WURZBACH, Constantin, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, Wien: Zamarski, 1877, s. 40.

²⁹ ZÁLOHA, Jiří, *Hudební sbírka v Českém Krumlově*, Hudební věda 28, 1991, s. 146.

hudebninách F: E: Schwarzenberg (Fürst Ernst Schwarzenberg). Na několika hudebninách je ale přilepen štítek „C. d'Oetting.“³⁰

Ve své studii *Über die Herkunft der Musikalien mit der Signatur „C. d'Oetting“ in der Schlossmusikaliensammlung in Český Krumlov, ČSSR* se Jiří Zálaha zabývá tím, komu patřily veškeré hudební materiály se štítkem „C. d'Oetting.“ před tím, než tyto hudebniny získal Arnošt ze Schwarzenbergu. První domněnky byly takové, že veškeré hudebniny se štítkem C. d'Oetting patřily Arnoštově matce, Marii Eleonoře Schwarzenbergové, rozené Oettingen – Wallersteinové. Toto tvrzení ale bylo vyvráceno. „C“ na štítku je zkratka pro slovo „comte“ (fran. hrabě), tedy označení pro osoby mužského rodu. Hlubším zkoumáním příbuzenských vztahů mezi Schwarzenbergy a Oettingen – Wallersteiny bylo zjištěno, že jako další majitel sbírky hudebnin před Arnoštem připadal v úvahu jeho strýc, bratr jeho matky, Kraft Ernst nebo hrabě Fridrich Karel, nebo strýc Arnoštovy matky Franz Wilhelm Notger, hrabě z Oettingenu-Baldern. Tato tvrzení byla ale opět pro nedostatek důkazů a písemných zpráv vyvrácena. Poslední, kdo by mohl být majitelem hudební sbírky, než ji získal Arnošt ze Schwarzenbergu, byl další bratr jeho matky, strýc Arnošta, Karl Philipp. Sám byl „majitelem velké sbírky hudebnin, která byla oceněna na více než 10 000 zlatých“. Přibližně kolem roku 1803 se hrabě Philipp Karl přestěhoval do Vídně. Arnošt byl v té době v Salcburku a občas společně se svým strýcem řešili různé finanční závazky, které měl hrabě vůči své zesnulé sestře a matce Arnošta. Zkoumáním knih z hlavního Schwarzenberského fondu bylo zjištěno, že hlavní kniha obsahuje každoročně na posledních listech účty bratrů Josepha-Karla, Arnošta a Friedricha. Na základě tohoto zkoumání bylo zjištěno, že biskup Arnošt ze Schwarzenbergu koupil hudebniny se štítkem „C. d'Oetting.“ od svého strýce Philippa Karla, hraběte von Oettingen-Wallerstein.³¹

³⁰ ZÁLOHA, Jiří a Jitřenka PEŠKOVÁ, HŮLEK, Julius, ed. *Ohlasy Velké francouzské revoluce v hudbě: katalog pramenů ze schwarzenberské hudební sbírky v Českém Krumlově = Responses of the great french revolution in music: catalogue of sources from the Schwarzenberk music collection in Český Krumlov*, Praha, 2006, s. 7-8.

³¹ ZÁLOHA, Jiří, *Über die Herkunft der Musikalien mit der Signatur „C. d'Oetting“ in der Schlossmusikaliensammlung in Český Krumlov*, In: *Die Musikforschung*, Bärenreiter-Verlag Kassel und Basel, 1973, s. 55-57.

4 Popis pramenů

4.1 Das Lob der Freundschaft (Chvála přátelství) (sign. 144)

Pramen:

Nedatováno, tištěná partitura, kontrafaktura, klavírní výtah

Titulní strana: Das Lob der Freundschaft / Cantate / für das Klavier oder Pianoforte / von / W. A. Mozart / Bei Breitkopf und Härtel in Leipzig

Pramen se nachází v archivu v hudební sbírce Arnošta ze Schwarzenbergu pod signaturou 144, která je nadepsaná v pravém horním rohu na titulní straně. Titulní strana je vytištěná. V pravém dolním rohu je vlastnická značka F. E. Schwarzenberg. Autorem hudby je W. A. Mozart, autorem textu je D. Jäger. Text začíná slovy „*Auf! der Freundschaft Fest zu feyern, auf mit Reigen und Gesang!*“ Tato kantáta vyšla ve vydavatelství Breitkopf und Härtel v Lipsku.

Jedná se o kontrafakturu původní Mozartovy kantáty *Freimaurerkantate* KV 623 pro dva tenory, bas, dvoje housle, violu, kontrabas, flétnu, dva hoboje, a dva lesní rohy s textem „*Laut verkünde unsre Freude*“ od Emanuela Schikanedera. Mozartův autograf pod názvem *Eine kleine Freymaurer-Kantate* se skládá z jedné sborové části, z jedné árie, dvou recitativů a z jednoho dua pro tenor a bas.³² Pro klavír tuto kantátu upravil hudební skladatel Carl Reinecke.³³

Celá partitura obsahuje 24 vytištěných stran – nesvázané dvoulisty. Kantáta je určená pro tři sborové hlasy s doprovodem klavíru nebo fortepiána. Za titulní stranou nalezneme krátký úvod k této kantátě od samotných vydavatelů Breitkopf und Härtel. Pod tímto úvodem je ještě vytištěný celý původní Schikanederův text k Mozartově kantátě.

³² KÖCHEL, Ludwig von, ed. *Chronologisch-thematisches Verzeichnis sämtlicher Tonwerke Wolfgang Amade Mozarts nebst Angabe der verlorengegangenen, angefangenen, von fremder Hand bearbeiteten, zweifelhaften und unterschobenen Kompositionen*, 6. Aufl., bearbeitet von Franz Gieglich, Wiesbaden: Breitkopf & Härtel, 1964, s. 724-725.

³³ KÖCHEL, Ludwig von, EINSTEIN, Alfred, ed. *Chronologisch-thematisches Verzeichnis sämtlicher Tonwerke Wolfgang Amade Mozarts nebst Angabe der verlorengegangenen, angefangenen, übertragenen, zweifelhaften und unterschobenen Kompositionen*, 4. Aufl. in der Bearbeitung von Alfred Einstein, Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1958, s. 804.

4.2 Cantate (Kantáta) (Sign. 134)

Pramen

1792, tištěná partitura, rkp. vokální hlasy, 2 exempláře, štítek C. d'Oetting[en] (jen první exemplář)

Titulní strana: Mozart's / letztes Meisterstück / eine / Cantate. / Gegeben / vor seinem Tode / im Kreise vertrauter Freunde. / WIEN, / zu haben bey Joseph Hraschanky, k. u. Hofbuchdrucker. / 1792.

Kantáta se nachází v archivu pod signaturou číslo 134, která je vyznačena v pravém horním rohu na titulní straně. V pravém dolním rohu je vlastnická značka majitele sbírky F. E. Schwarzenberg. Nad tímto jménem je ještě štítek „C. d'Oetting.“. Na titulní straně se také můžeme dočíst, že kantáta byla vydána dvorním tiskařem Josefem Hraschankym roku 1792. Jedná se o Mozartovu zednářskou kantátu KV 623 „*Laut verkünde unsre Freude*“, jejíž kontrafaktura *Das Lob der Freundschaft* se také nachází ve fondu (Sign. 144).

Tištěná partitura má 44 stran. Jsou zde ještě zvlášť vloženy jednotlivé vytištěné hlasy. Celý materiál včetně partitury je zde dvakrát. Druhý exemplář je bez štítku C. d'Oetting. Navíc je zde vložen ještě dodatek, píseň *Zum Schluß der* □ . Nejspíše vůbec nepatří do kantáty, protože v kantátě je na konci jasně napsáno „Fine“. I v Köchelovi se uvádí, že není známo, proč je zde dodatek vložený. Kantáta byla i několikrát otextována různými texty, což svědčí o tom, že v dané době byl W. A. Mozart velmi populárním hudebním skladatelem.³⁴ I na základě zkoumání Mozartových děl v českokrumlovské hudební sbírce bylo zjištěno, že se zde nachází mnoho úprav právě Mozartových skladeb, což opět potvrzuje oblíbenost tohoto hudebního skladatele.³⁵

Kantáta je určena pro sóla, sbor (první tenor, druhý tenor, bas) a orchestr (první a druhé housle, viola, flétna, první a druhý hoboje, první a druhý lesní roh in C a kontrabas). Objevují se zde sborové části (celý aparát), recitativy (první tenor, první housle, 2. housle, viola, kontrabas), árie (první a druhé housle, viola, flétna, první a druhý hoboje, druhý lesní roh in C, kontrabas a sólový tenorový hlas) a duet (první a

³⁴ KÖCHEL, Ludwig von, ed. *Chronologisch-thematisches Verzeichnis sämtlicher Tonwerke Wolfgang Amade Mozarts nebst Angabe der verlorengegangenen, angefangenen, von fremder Hand bearbeiteten, zweifelhaften und unterschobenen Kompositionen*, 1964, s. 726.

³⁵ PEŠKOVÁ, Jitřenka a Jiří ZÁLOHA, *Českokrumlovská mozartiana: katalog skladeb W.A. Mozarta z Hudební sbírky Státního oblastního archivu Třeboň, pobočka Český Krumlov*, Praha: Státní knihovna ČSR, 1981, s. 17-18.

druhé housle, viola, flétna, první a druhý hoboj, druhý lesní roh, kontrabas, první tenor a bas).

4.3 Der Retter in Gefahr (Zachránce v nebezpečí) (sign. 145)

Pramen:

1796, tištěná partitura, štítek C. d'Oetting[en]

Titulní strana: Der / Retter in Gefahr; / Eine Cantate / von / Rautenstrauch; / in
Musik und fürs Clavier gesetzt / von / F. X. Süssmayer; / zum
Bessten / der Wiener Freywilligen / aufgeführt im k. k. großen
Redoutensaal / 1796

Kantáta se nachází v SOA ČK v hudební sbírce Arnošta ze Schwarzenbergu pod signaturou 145, která je napsaná v pravém horním rohu na titulní straně. Jedná se o tisk. V pravém dolním rohu je vlastnická značka majitele sbírky F. E. Schwarzenberg a štítek původního majitele C. d'Oettingen. Autorem hudby je F. X. Süssmayer a autorem textu je Johann Rautenstrauch. Text na titulní straně je ohraničen ozdobným rámem s hudebními nástroji. Pod tímto ohraničením nalezneme text „*Wien zu finden bei Sukowaty am Peters Platz No 614 im Hof im 3ten Stock*“.

Celá partitura je rozsáhlá a obsahuje 53 stran. Kantáta je určena pro čtyřhlasý sbor (soprán, alt, tenor, bas) s doprovodem klavíru/cembala. Na samotném konci je vložen list s textem, pravděpodobně s jednotlivými strofami sboru.

4.4 Trauer – Kantate (Smuteční kantáta) (sign. 146)

Pramen:

Nedatováno, tištěná partitura, vložené rkp. vokální hlasy

Titulní strana: Trauer – Kantate / für / vier Singstimmen / mit Klavierbeglei-
tung / von / J. R. Zumsteeg / Preis 12 Groschen / Leipzig / bei
Breitkopf und Härtel

Trauer – Kantate se nachází v archivu pod signaturou 146, která je nadepsaná v pravém horním rohu titulní strany. V pravém dolním rohu je vlastnická značka majitele hudební sbírky F. E. Schwarzenberg. Autorem hudby i textu je skladatel J. R. Zumsteeg. Text na titulní straně je ohraničen ozdobným rámem. Na obálce můžeme také vyčíst cenu dané kantáty, která činila v tehdejší době 12 grošů.

Partitura je vytištěná a obsahuje 19 stran. Kantáta je určena pro 4 hlasy (soprán, alt, tenor, bas) s klavírním doprovodem. Soprán s altem jsou zapsány dohromady

v jedné notové osnově, tenor s basem jsou zapsány dohromady v druhé notové osnově. Kantáta je založená na sólových hlasech sopránu a tenoru. K partituře jsou přiloženy i ručně rozepsané jednotlivé hlasy.

4.5 Cantate bei der Wiederkunft seiner Königlichen Hohheit des Erzherzog Carl (Kantáta při návratu jeho Královské Výsosti arcivévody Karla) (sign. 147)

Pramen

Nedatováno, tištěná partitura, štítek C. d'Oetting[en]

Titulní strana: Cantate / bei der Wiederkunft / seiner Königl[ichen] Hohheit des
Erzherzog / CARL / aufgeführt / im K. K. National Hoftheater /
verfast / von Johann von Alxinger / K. K. Hoftheatral Secretair
/ in Musicgesetzt / von Joseph Weigl / Kapellmeister der K. K.
Hoftheater / Wien / in dem K. K. Hoftheater Music / Verlag

Kantáta se nachází v archivu pod signaturou č. 147. Je napsána v pravém horním rohu na titulní straně. V pravém dolním rohu je jméno majitele sbírky F. E. Schwarzenberg a štítek C. d'Oettingen. Obálka ještě obsahuje razítko Musikverlag K. K. Hoftheater (hudební vydavatelství Dvorního divadla). Autorem textu této kantáty je rakouský spisovatel a sekretář vídeňského Dvorního divadla Johann von Alxinger a autorem hudby je kapelník vídeňského Dvorního divadla Joseph Weigl. Celý text na titulní straně je ohraničen ozdobným rámem.

Celá partitura je rozsáhlá a obsahuje 41 stran – složené dvoulisty. Jedná se o tisk. Kantáta je určena pro čtyřhlasý sbor (soprán, alt, tenor, bas) s doprovodem cembala. Obsaženy jsou i recitativy a árie.

4.6 Trauer Cantate (Smuteční kantáta) (Sign. 148)

Pramen:

Nedatováno, tištěná partitura (klavírní výtah), vložené rukopisné hlasy

Titulní strana: Trauer Cantate / zur Begräbnis Feyer / der wiel hochgeborenen Frau / Johanna Freyin v. Pronay / gebornen / Gräfin v Teleky / mit Begleitung von Blas Instrumenten / componirt und dem Andenkem der Verewigten gewidmet/ von / Johann Spech / im Clavier Auszug

Kantáta se nachází v SOA ČK v hudební sbírce Arnošta ze Schwarzenbergu pod signaturou číslo 148, která je napsaná v pravém horním rohu na titulní straně. V pravém dolním rohu je vlastnická značka F. E. Schwarzenberg. Autorem textu i hudby je Johann Spech. Kantáta byla napsána „*k pohřbu vysoce urozené paní Johanny Freyin von Pronay, rozené hraběnky von Teleky, na památku zvěčnělé*“. Titulní strana je ještě ozdobena obrazem od Johanna Cippi.

Partitura obsahuje 25 stran. Jedná se o tisk. Kantáta je původně určená pro tři hlasy (canto, tenore, basso) s doprovodem dechových nástrojů. V archivu se nachází klavírní výtah. V deskách jsou ještě vloženy ručně rozepsané jednotlivé hlasy.

4.7 Die Feyer der Vermählung (Slavnost sňatku) (Sign. 149)

Pramen

1808, tištěná partitura, chybí značka F. E. Schwarzenberg

Titulní strana: Die Feyer der Vermählung / seuner K. K. Mayestät / Franz des Ersten / mit ihrer Königl[ichen] Hoheit der Erzherzoginn / Maria Ludovica Beatrix etc., / ein Wechselgesang in Sonetten / von Carl Philipp / mit Klavier Begleitung in Musik gesetzt / von A. Gyrowetz Kapellm[eister] der K. K. Hoftheater / Zum Vortheil der Instituts-Armen

Kantáta se nachází v archivu pod signaturou 149, která je napsaná v pravém horním rohu na titulní straně. Vlastnická značka Arnošta ze Schwarzenbergu na obálce u této kantáty chybí. Autorem textu této kantáty je Carl Philipp a autorem hudby je tehdejší kapelník rakouského Dvorního divadla Vojtěch Jírovec.

Partitura má 21 stran. Jedná se o tisk. Kantáta je určená pro tři hlasy (soprán, tenor, bas) a pro pianoforte. Mezi 2. a 3. stranou je vloženo tištěné libreto, z jehož

titulního listu se dozvídáme, že kantáta byla vytištěna ve Vídni u Antona Strausse a byla určena k svatbě císaře Františka I. a „*královské výsosti arcivévodkyně*“ Marie Ludoviky z Modeny, která se konala 6. ledna 1808.

4.8 Die Macht der Töne (Moc tónů) (Sign. 150)

Pramen

Nedatováno, tištěná partitura (klavírní výtah), vložené rkp. vokální hlasy

Titulní strana: Die Macht der Töne / (Timoteo) / von / P. Winter / Klavierauszug

Kantáta se nachází v archivu pod signaturou číslo 150, která je vyznačená v pravém horním rohu. V pravém dolním rohu se nachází vlastnická značka F. E. Schwarzenberg. Papírová obálka je modrá. Text na obálce je ohraničen ozdobným čtvercovým rámem. Za titulním listem jsou vloženy a převázány nití ručně rozepsané jednotlivé vokální hlasy (sóla i sbor). Následuje list s předmluvou, ve které se uvádí, že kantátu na italský překlad anglického Drydenova textu *Alexander's Feast*³⁶ složil Peter von Winter³⁷, jehož výborné hudbě bylo dopřáno podložit také německý text; jeho autor ale není uveden. Celý německý text je otištěn za předmluvou. V partituře je podložen italský i německý text.

Partitura je v tištěné podobě a obsahuje 52 stran. Součástí celé partitury je kvartet (soprán 1, soprán 2, tenor, bas), recitativ + sbor + sopránové sólo, basové sólo + sbor, tenorové sólo + sbor, sbor + oba soprány, árie sopránů, recitativ + kvartet, Notturno, ve kterém jsou 3 sopránové hlasy.

4.9 Cantate für Kinder (Kantáta pro děti) (Sign. 151)

Pramen

Nedatováno, tištěná partitura, vložené rkp. vokální hlasy

Titulní strana: Cantate / für Kinder / zur Geburts oder Namens Feyer / ihres geliebten Vaters oder ihrer geliebten Mutter / von vier Singstimmen / und Begleitung des Pianoforte / von / Ant. Diabelli / op. 76 / Wien / Im Verlage der K. K. privil. chemischen Druckerey am Graben No 612 / Bog. 8

³⁶ Alexandrova slavnost aneb o moci hudby, původní anglický text zhudebnil G. F. Händel.

³⁷ V textu uveden jako „K[apell] M[eister] Winter“.

Kantáta se nachází v archivu pod signaturou číslo 151. Signatura je napsaná v pravém horním rohu na titulní straně obálky. V pravém dolním rohu je vlastnická značka Arnošta ze Schwarzenbergu. Kantáta byla určena pro děti k narozeninám nebo jmeninám jejich rodičů. Byla určena pro čtyři hlasy (canto, alto, tenore, basso) s doprovodem fortepiána/cembala pod opusovým číslem 76. Autorem hudby i textu je Anton Diabelli. Tato kantáta byla vytištěna ve Vídni (am Graben).

Partitura obsahuje 31 stran. Součástí jsou také ručně rozepsané vokální hlasy.

4.10 Plaintes de Venus sur la Mort d'Adonis (Venušin nářek nad Adonisovou smrtí) (Sign. 152)

Pramen

Nedatováno, tištěná partitura (soprán + fortepiano), vložené tištěné hlasy smyčců, štítek C. d'Oetting[en]

Titulní strana: Plaintes / De Venus sur la Mort d'Adonis / Cantate / Avec Accompagnement de Pianoforte, deux Violons, / Alto et Basse / Dediée / A son Altesse Sérénissime / Madame la Langrave de / Darmstadt / par / M[onsieur]r le Chev[alie]r de la Lance / Chez B. Schott à Maience

Kantáta se nachází v archivu pod signaturou číslo 152, která je napsaná na obálce v pravém horním rohu. V pravém dolním rohu je vlastnická značka F. E. Schwarzenberg a nad ní štítek C. d'Oettingen. Text na obálce je ohraničený ozdobným rámem. Kantáta byla věnována „*její výsosti madame la Landgrave de Darmstadt*“ a je určena pro sólový soprán s doprovodem fortepiána, dvou houslí, violy a kontrabasu. Autorem hudby a textu je Chevalier (rytíř) de la Lance. Kantáta byla vydána tiskem v nakladatelství B. Schott v Mohuči.

Za titulní stranou najdeme samostatné vytištěné hlasy pro 1. housle, 2. housle, violu a kontrabas opatřené štítky C. d'Oettingen. Za vloženými hlasy se nachází list se slovy Mr Gonnorda: „*Tato skladba se může provádět s doprovodem samotného fortepiána i bez něj, pak ale s doprovodem ostatních doprovodných hlasů*“. Následuje tištěná partitura se sólovým sopránovým hlasem a doprovodným fortepiánem, která obsahuje 8 stran.

4.11 Joseph, der Menschheit Segen (Josef – požehnání lidstva) (Sign. 153)

Pramen

Nedatováno, tištěná partitura (klavírní výtah), chybí vlastnická značka F. E. Schwarzenberg

Titulní strana: Joseph / der Menschheit Segen / eine Cantate / mit Arien und Chören / von L. F. Pr. D. / gewidmet/ dem edlen Herrn von P. / in Musik gesetzt und für das Clavier eingerichtet / von / Leopold Kozeluch

Kantáta se nachází v archivu pod signaturou 153, která je poznamenaná v pravém horním rohu obálky. Text na obálce je ohraničen ozdobným rámem. Kantáta obsahuje sborové i sólové části a sólové árie s doprovodem klavíru. Autorem hudby je Leopold Kozeluch, autorem textu je L. F. Pr. d. D³⁸. Kantáta je věnovaná *urozenému pánu z P*^{39, 40}.

Partitura je tištěná a obsahuje 30 stran. Kantáta obsahuje i mluvené části, podobá se tím melodramu.⁴¹

4.12 Huldigungs Kantate (Holdovací kantáta) (Sign. 131)

Pramen

Nedatováno, rkp. partitura, rkp. vokální hlasy, razítko knížecího Schwarzenberského vídeňského archivu

Titulní strana: Huldigungs / Kantate / von der Casino Gesellschaft zu Innsbruck / im Juni 1816 ausgeführt in / Musick gesetzt / von / Johann Gaensbacher / Oberlieut[nant] im Kaiser Jaeger Regiment

Kantáta se nachází v archivu pod signaturou 131, která je nadepsána na modrých papírových deskách v pravém horním rohu. V pravé dolní rohu je vlastnická značka Arnošta ze Schwarzenbergu. Na deskách je také nadepsán název kantáty, rok, kdy byla kantáta provedena a jméno autora kantáty Johanna Gänsbachera. Desky

³⁸ Leopold Föderl (1748-1817). Srov. informace na CD Naxos, č. kat. 8.573929.

³⁹ Nedoledáno.

⁴⁰ Za titulní stranou je vložený obrázek Schwarzenberské kyselky. Z druhé strany tohoto obrázku je ručně tužkou napsáno nejspíše archivářem Jiřím Zálouhou: „Pozn.: ke skladbám se zednářskou tematikou, 23. 12. 1960“.

⁴¹ Kantátu natočil český chlapecký sbor Boni Pueri spolu s pardubickým symfonickým orchestrem pod taktovkou Marka Štilce. Sopranové sólo zpívá Simona Eisinger, mluvčím je Siegfried Gohritz a na cembalo hraje Filip Dvořák. Vydalo nakladatelství Naxos, č. kat. 8.573929. Dostupné z https://www.naxos.com/catalogue/item.asp?item_code=8.573929

obsahují ještě razítko knížecího Schwarzenberského archivu ve Vídni. Jde o rozsáhlou skladbu, rukopisná partitura obsahuje 208 stran. Střídají se zde sborové části, árie a recitativy. Kantáta je určena pro sóla (erste Stimme – Soprano solo, zweite Stimme – Soprano solo, dritte Stimme – Tenore solo, vierte Stimme – Basso solo), sbor (soprán, alt, tenor, bas) a orchestr (dva lesní rohy, dva fagoty, dva hoboje, první a druhá flétna, první a druhé housle, viola, violoncello, kontrabas). Za partiturou jsou vloženy ještě ručně rozepsané jednotlivé sólové a sborové hlasy. Každý hlas má titulní stranu, která obsahuje název celé kantáty, jméno autora kantáty a vlastnickou značku F. E. Schwarzenberg. První sólový soprán má na titulní straně ještě dodatek „*Schutzgötin Tyrols*“ (ochranná bohyně Tyrolska) a sólový bas „*Geist des Allvaters des Landes, Stimme des Tiroler Greises*“ (Duch všeotce země, hlas tyrolského starce)

4.13 Sammlung (Sbírka) (Sign. 132)

Pramen

Nedatováno, tištěná sbírka vybraných árií z oper (klavírní výtah), 8 sešitů, rukopisně vypsána čísla

Titulní strana: Sammlung / der vorzüglichsten Musikstücke aus den neuesten
Opern / fürs Clavier übersetzt / und / ihrer Königlichen Ma-
jestat von Baiern / in allertiefster Ehrfurcht gewidmet vom /
Joseph Steigenberger

Sbírka árií se nachází v archivu pod signaturou číslo 132. Signatura je nade-
psaná v pravém horním rohu titulní strany. V pravém dolním rohu je vlastnická značka
majitele hudební sbírky Arnošta ze Schwarzenbergu. Jedná se o sbírku, která obsahuje
8 sešitů s výběrem vybraných částí z nejnovějších oper. Sbírka je věnovaná králov-
skému veličenstvu Bavorska. Autorem sbírky je Josef Steigenberger. Titulní strana je
ještě zdobena malým obrazem, pod kterým se nachází text „*Munchen, zu finden beim
Verfasser, wohnt am Platz No. 89 im dritten Stock*“.

4.13.1 1. sešit

4.13.1.1 Cavatina aus der Oper Demophoon

V prvním sešitu nalezneme kavatinu z opery Demophoon od hudebního sklada-
tele P. Lindpaintnera. Tato kavatina je určená pro sopránové sólo s klavírním do-
provodem. Obsahuje 4 tištěné strany.

4.13.2 2. sešit

4.13.2.1 Aus der Oper Numa Pompilio

Ve druhém sešitu nalezneme dvě dueta z opery Numa Pompilio od hudebního skladatele F. Pára. Jsou určena pro ženský (soprán) a mužský (tenor) hlas s klavírním doprovodem. První duet obsahuje 6 tištěných stran, druhý duet obsahuje 5 tištěných stran. K tištěným stranám jsou zde ještě vloženy ručně vypsáné hlasy z obou duet. Navíc je zde ručně vypsána arieta tenoru, která pochází z jiného zdroje.

4.13.3 3. sešit

Třetí sešit obsahuje kavatinu z opery Demophoon od hudebního skladatele P. Lindpaintnera a duet z opery Numa Pompilio od hudebního skladatele F. Pára.

4.13.3.1 Cavatina aus der Oper Demophoon

Kavatina je určená pro sólový soprán s doprovodem pianoforte. Obsahuje tři tištěné strany. Ve třetím sešitu je také vložený ručně vypsáný hlas této kavatiny.

4.13.3.2 Aus der Oper Numa Pompilio

Tento duet je určen pro soprán a tenor s klavírním doprovodem. Obsahuje 10 tištěných stran. Opět jsou zde vloženy ručně vypsáné oba hlasy (tenor – Numa, soprán – Annaide).

4.13.4 4. sešit

4.13.5 5. sešit

V pátém sešitu nalezneme vybranou část ze singspielu Jakob und seine Söhne od skladatele Étienne-Nicolase Méhula v tištěné podobě na třech stranách, duet pro soprán a tenor s klavírním doprovodem z opery Numa Pompilio od skladatele F. Pára, který se v tomto sešitu nachází také v tištěné podobě na sedmi stranách a jsou zde vloženy ručně vypsáné oba hlasy, a duet pro soprán (Dirce) a tenor (Timantes) s doprovodem fortepiana z opery Demophoon od skladatele P. Lindpaintnera, který je opět v tištěné podobě na sedmi stranách a jednotlivé hlasy jsou zde ručně vypsány. Dále se v tomto sešitu nachází píseň hudebního skladatele Carla Maria von Webera *Der arme Minnesänger*. Tato píseň je zde v tištěné podobě na 9 stranách a je rozdělena do třech čísel. Doprovodné hlasy tvoří kytara a fortepiáno. V závěru třetího čísla nastupuje čtyřhlasý sbor.

4.13.6 6. sešit

4.13.7 7. sešit

V sedmém sešitě nalezneme polonézu od hudebního skladatele Wintera na pěti tištěných stranách. Je určena pro jeden sólový hlas s klavírním doprovodem. Dále se v sedmém sešitu nachází vybraná část z opery Die Schweizerfamilie od hudebního skladatele J. Weigla, která je určená pro soprán (Emmeline) a tenor (Jakob) s doprovodem fortepiana. Je rozdělena na dvě části. První část je určena pro soprán a druhá část je určena pro tenor.

4.13.8 8. sešit

V posledním sešitu se nachází pochod z opery die Vestalinn (La Vestale) od hudebního skladatele G. L. P. Spontiniho, který je zde na pěti tištěných stranách. Je určený pro sólový hlas s doprovodem fortepiána. Další vybranou částí je kavatina z opery Numa Pompilia od hudebního skladatele F. Pára na dvou tištěných stranách. Třetí vybranou částí je árie pro soprán s doprovodem fortepiána z opery Abu Hassan od hudebního skladatele Carla Maria von Webera, která se zde nachází na pěti tištěných stranách.

4.14 Gesaenge (Zpěvy) (Sign. 133)

Pramen

Nedatováno

Titulní strana: Gesänge / beyh Klavier in Musikgesetzt und / ihro Durchlaucht
/ der regierenden Frauen Frauen Churfürstin / Carolina Wilhelmina / zu Pfatz-bayern gebohrne Prinzess von Baden / in
Tieffester Erfurcht gewidmet / von / Peter Winter

Pramen se nachází v archivu pod signaturou 133, která je vyznačena v pravém horním rohu. Tyto zpěvy s doprovodem klavíru napsal hudební skladatel Peter Winter a věnoval je Carolině Wilhelmině, princezně von Baden. Text na hlavní stránce je ohraničen ozdobným rámem, pod nímž je označeno místo, kde byly tyto zpěvy zakoupeny („*München in der Falterischen Musikhandlung*“)

4.15 Neu Jahrs Wunsch (Novoroční přání) (Sign. 135)

Pramen

1796, dvě rukopisné partitury, chybí vlastnická značka F. E. Schwarzenberg

Titulní strana: Neu Jahrs Wuns[c]h / Aus der frankfurter Ristretto auf / das
1796ten Jahr in Music gesetzt / Vom Major Beecke von Wir-
tenberg / Crays Dragonern

Neu Jahrs Wüns[c]h / Aus der Augspurger Moischen / Zeitung
auf das 1796ten Jahr / in Music gesezt / Vom Major Beecke von
Wirtenberg / Crays Dragonern

Svazky dvou kantát se nachází v archivu pod signaturou číslo 135. V horní části obálky je nalepen štítek s názvem kantáty *Neu Jahrs Wunsh* (!), s autorem této kantáty, hudebním skladatelem F. I. Beecke a s doplňujícím textem. Obálka má rozměry 30 x 23 centimetrů. Za první obálkou je list s věnováním „*Sey[ner] des Commandirenden Feld-Marschall Graffen von Clairfait excellenz e[tc] zugeeignet*“ („Věnováno velicímu polnímu maršálovi hraběti von Clairfait“). Jde o dvě různá novoroční přání. Každý svazek má jinou titulní stranu. Vlastnická značka F. E. Schwarzenberg chybí.

1. kantáta je určená pro sbor (soprán, alt, tenor, bas) a orchestr (první a druhá trubka, první a druhý lesní roh in C, tympány, první a druhý hoboj, první a druhá flétna, první a druhý fagot, první a druhé housle, první a druhá viola, kontrabas). Partitura má 43 stran.

2. kantáta má pět částí (allegro maestoso, adagio con espressione, il medesimo tempo, andante sostenuto, primo tempo). Partitura má 65 stran. Část allegro maestoso je určená pro soprán a orchestr (první a druhý lesní roh, trubka in C, tympány, první a druhý hoboj, flétna, první a druhé housle, viola, fagot, kontrabas). Část adagio con espressione je určená pro soprán a orchestr (první a druhý hoboj, flétna, fagot, první a druhé housle, viola, kontrabas). Část il medesimo tempo je určená pro soprán a orchestr (trubka in C, trubka in F, první a druhý hoboj, flétna, fagot, první a druhé housle, viola, kontrabas). Část andante sostenuto je určená pro sbor (soprán, alt, tenor, bas) a orchestr (první a druhý lesní roh, první a druhý hoboj, flétna, fagot, první a druhé housle, viola, kontrabas). Poslední část primo tempo je určená pro sbor (soprán, alt,

tenor, bas) a orchestr (první a druhá trubka in C, tympány, první a druhý hoboj, flétna, fagot, první a druhé housle, viola, kontrabas).

4.16 l'Eroe (Hrdina) (Sign. 136)

Pramen

1798, rkp. partitura

Titulní strana: A. S. R./ l'arciduca / Carlo

Kantáta se nachází v archivu pod signaturou 136. Obálka je kožená. V pravém horním rohu této obálky je napsaná signatura. V horní části obálky je žlutě napsané jméno arcivévoda Karel. Za obálkou je list se signaturou číslo 136 a vlastnickou značkou Arnošta ze Schwarzenbergu. Za tímto listem se nachází ještě ručně psaný text od autora skladby Catterino Cavose. Píše zde, že „*kantáta byla uvedena v Teatro la Fenice za šťastný vstup císařských vojsk*“. Kantáta byla napsaná v Benátkách v roce 1798. Pod signaturou číslo 136 se nachází pouze ručně psaná partitura.

4.17 Trauer – Cantate (Smuteční kantáta) (Sign. 137)

Pramen

Nedatováno, tištěná partitura, štítek C. d'Oetting[en]

Titulní strana: Trauer – Cantate / zur / Begräbnissfeyer / Seiner Königlichen
Majestät von Preussen / Friedrich Wilhelm II. / Herklots / in
Musick gesetzt und herausgegeben / von / F. H. Himmel
Königlich Preussischen Kapellmeister

Smuteční kantáta se nachází v archivu pod signaturou 137, která je napsaná v pravém horním rohu na titulním dvoulistu. V pravém dolním rohu je vlastnická značka Arnošta ze Schwarzenbergu. Na levém listu je štítek C. d'Oettingen. Za titulním dvoulistem je zdobený list, na kterém jsou napsány informace o kantátě. Následuje list se seznamem jmen těch, kteří si kantátu předplatili, jedná se o subskripci. Za tímto seznamem jmen je věnování kantáty kapelníkovi Naumannovi a za ním ještě následuje dopis F. H. Himmela jeho učiteli. Autorem hudby je Friedrich Heinrich Himmel, autorem textu je Herklots. Byla napsána na pohřeb „*jeho královského veličenstva Pruska Fridricha Wilhelma II.*“ Partitura se zde nachází v tištěné podobě. Kantáta je určena pro sbor (soprán, alt, tenor, bas) a orchestr (první a druhé housle, viola, první a druhá flétna, první a druhý hoboj, první a druhý fagot, lesní roh in Es, lesní roh in C, trubka in C, trubka in G, violoncello/kontrabas).

4.18 Entjochung Deutschlands (Osvobození Německa) (Sign. 138)

Pramen

1813, rkp. partitura, chybí vlastnická značka F. E. Schwarzenberg

Titulní strana: Entjochung Deutschlands / durch die Schlacht bey / Leipzig. / unter dem Commando des K. K. / Österreichischen Feld Marschall Herrn / Herrn Karl Fürsten von Schwarzenberg.

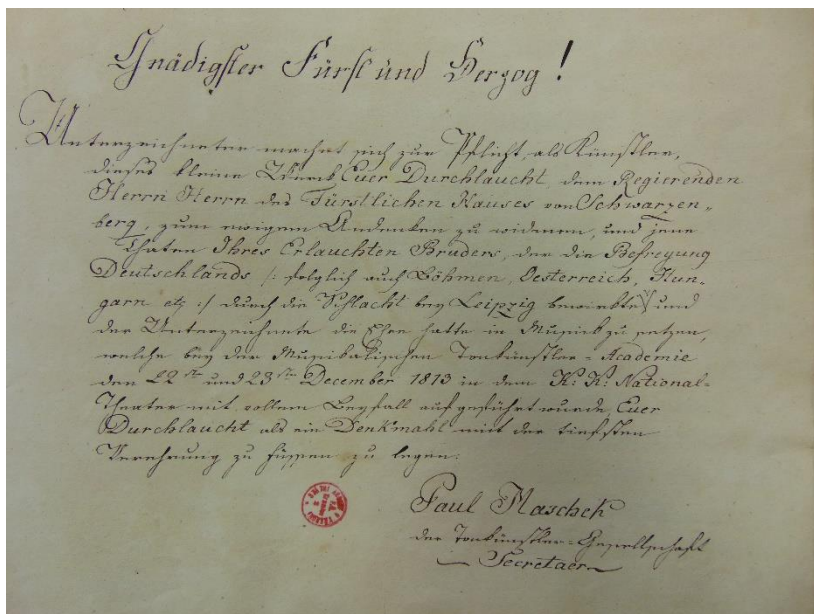
Kantáta se nachází v archivu pod signaturou číslo 138. Celá kantáta je vložena do modrých desek, na kterých je napsaná signatura a titul „*Entjochung Deutschlands, durch die Schlacht bey Leipzig Unter dem Commando des K[aiserlichen] K[öniglichen] Österreichischen Feld Marschall Herrn, Herrn Karl Fürsten von Schwarzenberg*“ (Osvobození Německa skrze Bitvu u Lipska pod velením císařského a královského rakouského polního maršála knížete Karla Schwarzenberga). Vlastnická značka F. E. Schwarzenberg zde chybí. Za deskami je vloženo tištěné libreto o rozsahu 4 listů. Z titulního listu libreta můžeme zjistit autora hudby, kterým je Paul Maschek (Pavel Mašek) a autora libreta, kterým je Franz Xaver-Carl Gewey. Dále je zde uvedeno, že kantáta byla provedena v Národním dvorním divadle 22. a 23. prosince roku 1813 od tamní hudební společnosti (Tonkünstler-Gesellschaft) „*ku prospěchu vdov a sirotků*“ po vojácích padlých v bitvě u Lipska. Libreto vytiskl ve Vídni roku 1813 knihtiskař Georg Ueberreuter. Na další straně je vypsáno obsazení kantáty (Personen: Deutschlands Genius, Chori, Deutschlands Völker). Na dalších šesti stranách jsou vypsána slova jednotlivých částí kantáty (Schlacht, Gebeth, Recitativ (Deutschlands Genius), Arie, mit Einklang des Chores, Recitativ, Allgemeiner Chor, Cavatina, Recitativ, Schluss Chor). Následuje věnování Pavla Maška panujícímu knížeti, ve kterém píše, že napsal a uvedl na počest jeho bratra Karla, který vedl Bitvu u Lipska, tuto kantátu 22. a 23. prosince roku 1813 v národním královském dvorním divadle.

Partitura je ručně vypsána a rozsáhlá, má 172 stran. Kantáta je určená pro sóla, sbor a orchestr.

O několik dní dříve, konkrétně 8. a 12. prosince 1813, měla premiéru skladba L. van Beethovena *Wellingtonovo vítězství*. L. van Beethoven napsal tuto skladbu u příležitosti bitvy u Vitorie, která se odehrála 21. června 1813, a která byla významnou bitvou napoleonských válek.⁴² Stejně jako L. van Beethoven Pavel Mašek ve své

⁴² STRÄBNER, Matthias, *Schlachtenlärm im Surround-Sound*, In: Deutschlandfunk Kultur [rozhlasový program]. Deutschlandradio Kultur, 8. 12. 2013 [online]. Dostupné z

skladbě *Entjochung Deutschlands* využívá mnoho dechových a bicích nástrojů. Oba autoři také využívají v orchestru děla (*Kanonen*) a řehtačky (*Ratschen*).⁴³ Podobnost je nejen ve využití nástrojů, ale i v cíli skladeb. Obě skladby jsou složené na oslavu vítězství nad Napoleonem. Zajímavé také je, že v kantátě *Entjochung Deutschlands* od Pavla Maška je opěvován císař František I. jako vítěz nad Napoleon, i když se ve skutečnosti bitvy u Lipska vůbec fyzicky nezúčastnil.⁴⁴

Obrázek 1: Věnování Pavla Maška

(„Gnädigster Fürst und Herzog!

Unterzeichneter machet sich zur Pflicht, als Künstler, dieses kleine Werck Euer Durchlaucht, dem Regierenden Herrn Herrn des Fürstlichen Hauses von Schwarzenberg, zum ewigem (!) Andenken zu widmen, und jene Thaten Ihres Erlauchten Bruders, der die Befreyung Deutschlands (folglich auch Böhmen, Oesterreich, Hungarn etc.) durch die Schlacht bey Leipzig bewirkte, und der Unterzeichnete die Ehre hatte in Musick zu setzen, welche bey der Musikalischen Tonkünstler-Academie den 22sten und 23sten December 1813 in dem K. K. National Theater mit vollem Beyfall aufgeführt wurde, Euer Durchlaucht als ein Denkmahl mit der tiefsten Verehrung zu Füßen zu legen.

https://www.deutschlandfunkkultur.de/wiener-klassik-schlachtenlaerm-im-surround-sound.932.de.html?dram:article_id=271342 [cit. 30.6.2020]

⁴³ L. van Beethoven, *Wellington's Victory or Battle of Vittoria (Wellingtons Sieg), Op. 91* [online]. Dostupné z [http://ks4.imsip.net/files/imglnks/usimg/c/c9/IMSLP00852-Beethoven - Wellington's Victory or the Battle of Vittoria \(Wellingtons Sieg\), Op 91 - I - Battle.pdf](http://ks4.imsip.net/files/imglnks/usimg/c/c9/IMSLP00852-Beethoven_-_Wellington's_Victory_or_the_Battle_of_Vittoria_(Wellingtons_Sieg),_Op_91_-_I_-_Battle.pdf) [cit. 30.6.2020].

⁴⁴ ŠVANKMAJER, Milan, *Bitva u Lipska roku 1813*, in *Dějiny a současnost, Kulturně historická revue*, 15, č. 5, (1993) s. 23.

*Paul Maschek
Der Tonkünstler-Gesellschaft-Secretaer*

Nejvznešenější kníže a vévodo!

Podepsaný si činí za povinnost, jako umělec, toto malé dílo Vaší Výsosti, panujícímu Pánu, Pánu knížecího domu Schwarzenberg, věnovat na věčnou památku, a ony činy Vašeho vznešeného Bratra, který způsobil osvobození Německa (a následně také Čech, Rakouska, Uher atd.) v bitvě u Lipska, měl podepsaný čest zpracovat hudbou, která byla s plnou pochvalou provedena v hudební umělecké akademii 22. a 23. prosince 1813, [a kterou si dovoluje] Vaší Výsosti jako památku s nejhlubší úctou položit k nohám.

Pavel Mašek, tajemník Tonkünstler-Gesellschaft“)

4.19 Drey Cantatinen (Tři malé kantáty) (Sign. 139)

Pramen

Nedatováno, tištěná partitura, chybí vlastnická značka F. E. Schwarzenberg

Titulní strana: Drey Cantatinen / (italienisch und deutsch) / mit Begleitung
des Pianoforte / in Musik gesezt / von / P. Winter / op. 15
Preis 1 Thlr. / bey Breitkopf und Härtel in Leipzig

Svazek kantát se nachází v archivu pod signaturou číslo 139, která je vyznačena v pravém horním rohu na titulní straně. Autorem textu i hudby těchto tří kantát je hudební skladatel Peter Winter. Na obálce se můžeme dočíst, že svazek byl vydán v nakladatelství Breitkopf und Härtel v Lipsku pod opusovým číslem 15. Tehdejší cena svazku činila jeden tolar. Všechny tři kantáty jsou určené pro flétnu a sólový hlas s doprovodem fortepiana. Kantáty jsou v německém i italském jazyce. Celý svazek je v tištěné podobě. První kantáta má sedm stran, druhá má 11 stran a třetí kantáta obsahuje 9 stran.

4.20 Cantata per la Nascita della Reale Arciduchessa Carolina (Kantáta k narození arcivévodkyně Karolíny) (Sign. 140)

Pramen

1795, rkp. partitura, chybí vlastnická značka F. E. Schwarzenberg

Titulní strana: Per la Nascita / della / Reale Arciduchessa Carolina / Cantata
/ eseguita in Vienna in una privata Accademia / tenuta la sera
de 13. Decembre 1795 / dal / Conte Francesco Balassa /

Ciambelano Consigliere Infimo Attuale di Stato / di sua
Maesta Imperiale Reale Apostolica / e Commendatore di St.
Stefano / Poesia = del sig. Conte Arrivabene / Musica = del
sig. Fran. Sav. Süsmayer Maestro di Capella in attreal Servo-
zio / dell Imperial. Reale Aulica Direzione Teatrale

Kantáta se nachází v archivu pod signaturou číslo 140, která je napsaná v pravém horním rohu na titulní straně. Titulní strana je ručně nadepsaná. Byla složena k narození arcivévodkyně Karolíny a uvedena ve Vídni 13. prosince roku 1795. Autorem textu je C. G. Arrivabene a autorem hudby je F. X. Süsmayer. Rozměry titulní strany jsou 34 x 21 centimetrů. Kantáta obsahuje 6 sešitů a partitura je vypsána ručně. Je určena pro sólový hlas (soprán) v doprovodu orchestru (první a druhé housle, viola, flétna, anglický roh, první a druhý hoboj, první a druhý fagot, první a druhá trubka in C, první a druhá trubka in Es, kontrabas). Obsahuje árie (část Pastorella, část Ballade) a recitativy.

4.21 Zwey Duetten, eine Arie und ein Quartett aus der Oper Calypso (Dva duety, árie a kvartet z opery Calypso) (Sign. 141)

Pramen

Nedatováno, rkp. partitura, chybí vlastnická značka F. E. Schwarzenberg

Titulní strana: Zwey Duetten, eine Arie und ein Quartett / aus der Oper /
Calypso / von / P. Winter

Pramen se nachází v archivu pod signaturou číslo 141, která je vyznačena v pravém horním rohu na titulní straně. Titulní strana je nadepsána ručně a její rozměry jsou 32 x 22 centimetrů. Autorem opery Calypso je hudební skladatel Peter Winter. Partitura je psaná rukou.

První duet je určen pro soprán (Calypso) a tenor (Telemae) v doprovodu fortepiana a má šest stran. Árie je určena pro soprán (Eucaris) s doprovodem fortepiana a má osm stran. Druhý duet je opět pro soprán (Calypso), tenor (Telemae) a pianoforte a obsahuje osm stran. Kvartet je určen pro dva soprány (Calypso, Eucaris), tenor (Telemach) a bas (Mentor). Doprovodné fortepiano není v kvartetu vypsáno. Kvartet obsahuje 4 strany.

4.22 Neue Theatergesänge (Nové divadelní zpěvy) (Sign. 142)

Pramen

Nedatováno, tištěná partitura

Pod signaturou číslo 142 se nachází tři sešity (sešit č. 13, 14 a 15). Pořadatelem těchto sešitů je nakladatel J. André a vydány byly v Offenbach am Main. Všechny partitury jsou zde v tištěné podobě.

4.22.1 Sešit číslo 13

Titulní strana: Neue Theatergesänge / herausgegeben von / Joh. André / 13ter
Theil. / Offenbach ^a/m bei Joh. André

Signatura je zapsaná v pravém horním rohu na titulní straně. V pravém dolním rohu je vlastnická značka Arnošta ze Schwarzenbergu. Text na titulní straně je zasazen do obrázku.

Sešit obsahuje duet z opery Der Kuss od hudebního skladatele F. Danziho. Duet je určen pro soprán (Dilara) a bas (Groma) s doprovodem klavíru. Druhým číslem v sešitu je Árie pro soprán (Kanzade) s doprovodem klavíru z opery Kuss od F. Danziho. Třetím číslem je tenorová árie z Opery Kuss F. Danziho s doprovodem klavíru. Čtvrtým číslem je opět duet sopránu (Dilara) a basu (Groma) z opery Kuss F. Danziho s doprovodem klavíru. Pátým a šestým číslem je sopránová árie (Iulia) z opery Die Mitternachtstunde od skladatele F. Danziho.

Sešit má 22 stran.

4.22.2 Sešit číslo 14

Titulní strana: Neue Theatergesänge / herausgegeben von / Joh. André / 14ter
Theil. / Offenbach ^a/m bei Joh. André

Signatura je zapsaná v pravém horním rohu na titulní straně. V pravém dolním rohu je vlastnická značka Arnošta ze Schwarzenbergu. Text na titulní straně je zasazen do obrázku.

Prvním číslem je sopránová árie (Gita) s doprovodem klavíru z opery Camilla od hudebního skladatele Baera. Druhým číslem je tercetto pro soprán (Camilla) tenor (Adolf) a bas (Herzog) s doprovodem klavíru s krátkým tenorovým recitativem opět z opery Camilla od skladatele Baera. Třetím číslem je árie pro soprán (Mariane) s doprovodem klavíru z opery Solimann der Zweite od hudebního skladatele Süßmayera. Čtvrtým číslem je duet pro soprán (Mariane) a bas (Solimann)

s doprovodem klavíru z opery Solimann der Zweite od Süsmayera. Pátým číslem je sopránová árie (Laura) s doprovodem klavíru z opery Die Mitternachtstunde F. Danziho. Posledním číslem je tenorová árie s klavírním doprovodem z opery Der Pachtbrief od hudebního skladatele F. Gleisnera. Tato árie má i druhou sloku, která je napsaná pod notami.

Celý sešit má 24 stran.

4.22.3 Sešit číslo 15

Titulní strana: Neue Theatergesänge / herausgegeben von / Joh. André / 15ter
Theil. / Offenbach ^a/m bei Joh. André

Signatura je zapsaná v pravém horním rohu na titulní straně. V pravém dolním rohu je vlastnická značka Arnošta ze Schwarzenbergu. Text na titulní straně je zasazen do obrázku.

Prvním číslem je árie s klavírním doprovodem z opery Der Bräutigam in der Klemme od hudebního skladatele J. Andreho. Druhým číslem je árie s klavírním doprovodem z opery I'Fratelli rivali od hudebního skladatele Wintera. Třetím číslem je tenorová árie (Feuerstein) s klavírním doprovodem z opery Der Pachtbrief od hudebního skladatele Gleisnera. Tato árie má dvě sloky. Čtvrtým číslem je sopránová árie (Iulie) s klavírním doprovodem od hudebního skladatele Danziho. Pátým číslem je trio pro dva soprány (Iulia, Laura) a bas (D. Gusmann) s klavírním doprovodem z opery Die Mitternachtstunde od skladatele Danziho. Šestým číslem je sopránová árie (Iulie) s klavírním doprovodem z opery Die Mitternachtstunde skladatele Danziho. Sedmým číslem je tenorová árie (Bastian) s klavírním doprovodem opět z opery Die Mitternachtstunde.

Sešit o rozsahu 22 stran je ve dvou exemplářích, druhý exemplář neobsahuje vlastnickou poznámku.

4.23 La gloria d'Jmeneo (Hymeneova sláva) (Sign. 143)

Pramen

Nedatováno, tištěná partitura (klavírní výtah)

Titulní strana: La Gloria d'Jmeneo / Cantata a Grand Orchestra / Composta all' occasione del Solenne Sposatizio / di / sua Altezza Reale l' Arciduca Giuseppe Austria Palatino d' Ungharia / con / Sua Altezza Imperiale la Gran Duchessa Alessandra Paolowna / ridotta oper il Clavicembalo / e / Dedicata agli Augusti Sposi / op. XI / á Vienna presso T. Mollo e Comp.

Kantáta se nachází v archivu pod signaturou číslo 143, která je nadepsaná v pravém horním rohu na titulní straně. V pravém dolním rohu je vlastnická značka majitele hudební sbírky F. E. Schwarzenberg. Pod tímto jménem je věnování autora kantáty Antonia Eberla. Autorem textu k této kantátě je Cavaliere Gatteschi. A. Eberl ji složil na počest sňatku Josefa Habsurko-Lotrinského a Alexandry Pavlovny. Kantáta vyšla ve Vídni u T. Molla pod opusovým číslem XI.

Partitura je tištěná a obsahuje 60 stran. Součástí celé kantáty je ouvertura, árie, recitativy a sborové části. Celá kantáta je s doprovodem cembala.

4.24 Davidde Penitente (David kající) (Sign. 112)

Pramen

1785 Vídeň⁴⁵, tištěná partitura, rkp. vokální hlasy

Titulní strana: Cantata / Davidde Penitente / con l' Orchestra / composta / da / W. A. Mozart / Parte I. / Partitura / Osterkantate / mit einer Parodie von J. A. Hiller / komponirt / von / W. A. Mozart / Leipzig bei Ambrosius Kühnel / Bureau de Musique

Kantáta se nachází v archivu pod signaturou 112. Je v pevných deskách, na nichž je nalepen štítek s názvem kantáty, s autorem kantáty, se signaturou a vlastnickou značkou Arnošta ze Schwarzenbergu. Na titulní straně je v pravém horním rohu signatura a v pravém dolním rohu podpis Arnošta ze Schwarzenberku. Autorem kantáty na italský text je W. A. Mozart (KV 469),⁴⁶ ve vydání je pod italským

⁴⁵ KÖCHEL, Ludwig, EINSTEIN, Alfred, ed. *Chronologisch-thematisches Verzeichnis sämtlicher Tonwerke Wolfgang Amade Mozarts nebst Angabe der verlorengegangenen, angefangenen, übertragenen, zweifelhaften und unterschobenen Kompositionen*. 4. Aufl. in der Bearbeitung von Alfred Einstein. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1958, s. 590

⁴⁶ TAMTÉŽ, s. 590-592

textem vytištěn ještě německý text velikonočního obsahu, jehož autorem je hudební skladatel Johann Adam Hiller (1728–1804). Kantáta vyšla v Lipsku v nakladatelství Ambrosia Kühnela Bureau de Musique. Cena činila 2 rýnské toлары a 4 groše.

Kantáta je rozdělena na tři části. První část je určena pro soprán a orchestr (první a druhé housle, viola, flétna, první a druhý hoboj, první a druhý fagot, první a druhá trubka in C, kontrabas). Druhá část je trio pro první a druhý soprán, tenor a orchestr (první a druhé housle, viola, první a druhý hoboj, první a druhý fagot, kontrabas). Třetí část je určena pro soprán, alt, tenor, bas a orchestr (první a druhé housle, viola, první a druhý hoboj, první a druhý fagot, první a druhá trubka in C, první a druhý trombon in C, tympány, kontrabas). Celá partitura je v tištěné podobě a má dohromady 52 stran. K partituře jsou zde vloženy ještě zvlášť vypsané jednotlivé vokální hlasy, které jsou ale jen v německém jazyce.

4.25 Timotheus (Sign. 111)

Pramen

Nedatováno, tištěná partitura, klavírní výtah, vložené rkp. vokální hlasy

Titulní strana: Timotheus / oder / die Gewalt der Musick/ eine grose Cantate / in Musick gesetzt von Haendel / im vollständigen Clavier-Auszug übersetzt, / und den / Kunstfreunden und Kunstfreundinnen / die dieses grosse Werck aufgeführt haben / zugeeignet von / P. J. Riotte / Wien bey Pietro Mechetti q^m Carlo / am Bürgerspital – Platz No. 1166

Signatura této kantáty je číslo 111. Na papírových deskách je nalepen štítek se signaturou, s názvem skladby, s autorem skladby a s vlastnickou značkou majitele sbírky Arnošta ze Schwarzenbergu. V levém horním rohu desek je štítek s číslem (nejspíše číslo kartonu) 122. Rozměr desek je 37 x 26 centimetrů. Kantátu vydal ve Vídni italský vydavatel Pietro Mechetti. Za titulním listem vložil sám vydavatel věnování. Nachází se zde i plánek zasedacího pořádku obrovského ansámblu, který se skládal z orchestru, sboru a jmény uvedených sólistů, který tuto kantátu uvedl 29. listopadu a 3. prosince roku 1812 ve Vídni. Ve spodní části plánu je i souhrn počtu jednotlivých nástrojů a zpěváků (590 osob).

Timotheus s podtitulem „*die Gewalt der Musick*“ je kantáta od hudebního skladatele G. F. Händela. Známá je spíše pod názvem *Alexandrova slavnost*, původně pro široký hudební aparát, kterou upravil hudební skladatel P. J. Riotte do

podoby s klavírním doprovodem. Skladba je ve vydání určena pro sóla (soprán, alt, tenor, bas), sbor (soprán 1, soprán 2, alt, tenor 1, tenor 2, bas 1, bas 2) a klavír. Je rozdělena na dvě části. První části předchází krátká ouvertura. V celé kantátě se střídají sborové části se sólovými áriemi a jednotlivými recitativy.

Partitura je tištěná a má 88 stran. V deskách jsou vloženy ještě jednotlivé ručně rozepsané vokální hlasy.

4.26 Mozarts Gedächtnis Feyer (Slavnost k Mozartově památce) (Sign. 53)

Pramen

1797, tištěná partitura, rkp. vokální hlasy, štítek C. d'Oetting[en]

Titulní strana: Mozarts / Gedächtnis Feyer / Seinen Manen / gewidmet /
von seinem Verehrer / Carl Cannabich / München 1797

Kantáta se nachází v archivu pod signaturou 53, která je vyznačená v pravém horním rohu na titulní pravé dvoustraně. Pod signaturou je zapsáno číslo katalogu 167. V dolním pravém rohu je vyznačená vlastnická značka Arnošta ze Schwarzenbergu. Na levé dvoustraně je nalepen štítek C. d'Oettingen. Autorem kantáty je hudební skladatel Carl Cannabich (1771–1806). Vydána byla v roce 1797 v Mnichově. Rozměr desek je 24 x 36 centimetrů.

Kantáta je určena pro sóla (soprano conc., alto conc., tenore conc., basso conc.), sbor (soprano Rip., alto Rip., tenore Rip., basso Rip.) a orchestr (2 lesní rohy in F, 2 flétny, 2 hoboje, 2 klarinety in B, 2 fagoty, 2 housle, 2 violy a kontrabas s violoncellem).⁴⁷

Partitura je v tištěné podobě a obsahuje 40 stran. V partituře autor slovně odkazuje na citáty z Mozartových oper Kouzelná flétna (str. 16, 41), Così fan tutte (str. 21) a Don Giovanni (str. 27). V deskách jsou vloženy ještě zvlášť ručně vy-psané vokální hlasy.

⁴⁷ Celá kantáta je dostupná na <https://www.youtube.com/watch?v=uDMn7uyih34>. Vkladatel příspěvku uvádí chybně jako autora kantáty Christiana Cannabicha (1731-1798). Méně známý Carl Cannabich byl jeho syn.

4.27 Ariadne auf Naxos (Ariadna na Naxu) (Sign. 62)

Pramen

Nedatováno, tištěná partitura (klavírní výtah), melodram

Titulní strana: Die travestierte / Ariadne auf Naxos / eine Musikalische Laune / oder / Quodlibet⁴⁸ als Drama / in einem Aufzug / fürs Forte Piano / vom / Friedrich Satzenhoven / herausgegeben vom Gaspar Weiss / Mitglied des K. K. priv. Wiedner Theater / Wien bey Joseph Eder auf dem Graben

Melodram se nachází v archivu pod signaturou 62, která je nadepsána v pravém horním rohu na titulní straně. V pravém dolním rohu je nadepsána vlastnická značka majitele hudební sbírky Arnošta ze Schwarzenbergu. Autorem je hudební skladatel Friedrich Satzenhoven. Poprvé tuto skladbu uvedl člen divadla Wiedner Theater Gaspar Weiss. Za titulní stranou je list s postavami tohoto melodramu (Ariadne, Theseus, Oreade als Zwerg, Griechen, Einige Tritonen). V dolní části listu se nachází poznámka, že autorem textu je Binz auf dem St. Stephans Platz. Kantátu vydal ve Vídni Josef Eder auf dem Graben.

Melodram je určen pro sólové hlasy, sbor a fortepiano. Celému melodramu předchází krátká klavírní ouvertura. Partitura je tištěná a má 39 stran.

Jedná se o parodii na melodram Jiřího Antonína Bendy *Ariadna na Naxu*,⁴⁹ který byl zhudebněn v roce 1774. Ve skladbě je použit prakticky celý text, který napsal Johann Christian. Bendova hudba použita není. Původní libreto zpracovává jako „monodrama“ příběh nešťastné Ariadny, kterou opustí ve spánku na pobřeží ostrova Naxos Theseus. Ariadna spáchá sebevraždu skokem ze skály.

Travestovaná podoba byla zřejmě míněna k svatební zábavě. Theseus sice na začátku mluví o službě vlasti a povinnostech, jako je tomu v původním libretu, ale nevolá ho polnice z lodi chystající se k odplutí do Řecka, ale sbor kumpánů s pijáckou písní (*Herzliebster Bruder, schenk mir ein, viva la compagnia, das Gläschen, das muss voller sein...*) a odvahu k opuštění Ariadny si dodává doušky

⁴⁸ Quodlibet je skladba žertovného rázu, která je založena na citaci melodií nebo textů, které jsou hrané/zpívané zároveň, [cit. 15.3.2020]. Dostupné z https://archive.org/details/tails/isbn_9780198662129/page/1022

⁴⁹ BADURA-SKODA, Eva, BRANSCOMBE, Peter, *Schubert studies: problems of style and chronology*, [online], New York: Cambridge University Press, 1982, s. 107. [cit. 15.3.2020]. Dostupné z https://books.google.cz/books?id=jM88AAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=de&redir_esc=y#v=onepage&q=Ariadna%20auf%20Naxos&f=false

z láhve. V místě, kde se opuštěná Ariadna v předloze vrhne ze skály do moře a původní libreto tím končí, si její postava lehne do vody. Znovu se objeví Theseus, chytne dva kluky (die Buben), kteří hrají postavy Řeků, za vlasy, pustí je jen pod podmínkou, že mu pomohou najít ztracenou Ariadnu. Ti přísahají na jeho štít, že mu pomohou. Ariadna se zvedne z vody a po chvíli zdráhání a přemlouvání ze strany Thesea se s ním smíří a všichni společně oslavují svatební den. Závěrečný tanec (kvapík?) doprovází sbor „Tritónů“ (3 dětské hlasy). Komiku závěru zesiluje dialekt.

4.28 Preis der Dichtkunst (Cena básnického umění) (Sign. 28)

Pramen

Nedatováno, tištěná partitura, rkp. vokální hlasy, poznámky červenou tužkou, štítek C. d'Oetting

Titulní strana: Preis der Dichtkunst / ein / Musikalisches Gedicht / vom / Herrn Domherrn und Landesältesten / von Nostitz / in Musik gesetzt / von / Iohann Gottfried Schicht / Leipzig / in der Breitkopffischen Musikhandlung

Kantáta se nachází v archivu pod signaturou 28, která je vyznačená v pravém horním rohu papírových desek. Na deskách je kurentem napsán název kantáty, autor hudby a textu a vlastnická značka Arnošta ze Schwarzenbegu. Velikost desek je 38 x 29 centimetrů. Titulní strana už je v tištěné podobě. Autorem hudby je hudební skladatel Johann Gottfried Schicht a autorem textu je „*Domherr und Landesältester*“ Nostitz. Kantáta byla vydána v Lipsku „*in der Breitkopffischen Musikhandlung*“.

Celé kantátě předchází cembalová ouvertura na pět stran. Je rozdělena na dvě části (erster Theil, zweiter Theil). V první části se střídají sborové pasáže (soprán, alt, tenor, bas), árie (soprán jedna a dva), duet (erste Hirtin, zweite Hirtin) a recitativ (soprán). Druhá část začíná basovou árií. Následuje árie sopránu nebo tenoru v doprovodu cembala a harfy nebo fortepiana. Poté se opět střídají sborové pasáže, recitativy a árie.

Partitura je v tištěné podobě a obsahuje 82 stran.

5 Tematické rozdělení kantát

5.1 Kantáty W. A. Mozarta nebo kantáty určené k jeho památce

- Das Lob der Freundschaft (Chvála přátelství) (sign. 144)
- Cantate (Kantáta) (Sign. 134)
- Davidde Penitente (David kající) (Sign. 112)
- Mozarts Gedächtnis Feyer (Slavnost k Mozartově památce) (Sign. 53)

5.2 Kantáty G. F. Händela

- Timotheus (Sign. 111)

5.3 Kantáty na oslavu Habsbursko-Lotrinské dynastie

- Der Retter in Gefahr (Zachránce v nebezpečí) (sign. 145)
- Cantate bei der Wiederkunft seiner König Hohheit des Erzherzog Carl (Kantáta při návratu jeho Královské Výsosti arcivévody Karla) (sign. 147)
- Die Feyer der Vermählung (Slavnost sňatku) (Sign. 149)
- l'Eroe (Hrdina) (Sign. 136)
- Cantata per la Nascita della Reale Arciduchessa Carolina (Kantáta k narození arcivévodkyně Karolíny) (Sign. 140)
- La gloria d'Imeneo (Hymeneova sláva) (Sign. 143)

Ve sbírce kantát Arnošta ze Schwarzenbergu jsou početně zastoupeny kantáty na oslavu zástupců Habsbursko-Lotrinské dynastie, zejména pak na oslavu císaře Františka II. (1768-1835) a jeho mladšího bratra arcivévody Karla (1771-1847). Dále se zde nachází kantáta (*Cantata per la Nascita della Reale Arciduchessa Carolina*), která byla složena na oslavu narození arcivévodkyně Karolíny Luisy, dcery Františka II. a jeho druhé manželky Marie Terezy Sicilské a kantáta (*La gloria d'Imeneo*), která byla určena ke svatbě Alexandry Pavlovny s Josefem, mladším bratrem Františka II.⁵⁰

⁵⁰ HAMANNOVÁ, Brigitte. *Habsburkové: životopisná encyklopedie*. 3. vyd. Přeložili Milan KOUŘIMSKÝ a Milada KOUŘIMSKÁ. Praha: Brána, 2010, s. 403, zde s. 400-401.

5.3.1 František II. (I.) a jeho mladší bratr arcivévoda Karel v době Napoleonských válek

František se narodil 12. 2. 1768 ve Florencii. Byl nejstarším synem císaře Leopolda II. a jeho manželky Marie Ludoviky Neapolsko-sicilské.⁵¹ Protože Františkův strýc císař Josef II. byl bezdětný, neměl tedy žádného nástupce na císařský trůn, byl František jako šestnáctiletý chlapec poslán do Vídně ke svému strýci Josefovi na výchovu, aby se stal v roce 1792 králem uherským, českým a zároveň posledním císařem Svaté říše římské národa německého jako František II.⁵² František byl za svého života čtyřikrát ženatý. Jeho první manželka Alžběta Vilemína Württemberská po dvouletém manželství v roce 1790 bohužel zemřela. Ještě tentýž rok se ale František oženil se svou sestřenicí Marií Terezou Sicilskou, se kterou měl 12 dětí⁵³. Na oslavu tohoto sňatku byla složena kantáta (*Die Feyer der Vermählung*), která se také nachází v hudební sbírce Arnošta ze Schwarzenbergu v českokrumlovském archivu.

Ihned po nástupu Františka na trůn vyhlásila Francie Rakousku a Prusku válku. Během těchto válek musela habsburská monarchie postoupit mnoho území Francii. Francouzi dokonce obsadili dvakrát hlavní rezidenční město Vídeň (v roce 1805 a 1809).⁵⁴ Válka ale měla dopad i na vnitřní politiku. Policejní orgány získaly mnohem větší pravomoc, než měly doposud, veřejné knihovny a čítárny byly zakázané a s tím souvisela i tvrdší cenzura. Naproti tomu ale někteří stále zůstávali věrni svému císaři a začal se tvořit tzv. *rakouský patriotismus*. Důkazem je např. skladba Josepha Haydna, pozdější císařská hymna, na oslavu císaře Františka II., známá pod českým názvem jako „*Zachovej nám, Hospodine*“ (něm. „*Gott erhalte Franz den Kaiser, unsern guten Kaiser Franz*“).⁵⁵

Se jménem Františka II. musím zmínit i jeho mladšího bratra arcivévodu Karla, který právě v době Napoleonských válek sehrál důležitou roli. Arcivévoda Karel se narodil 5. 9. 1771 ve Florencii a zemřel 30. 4. 1847 ve Vídni. Již od mládí byl vychováván a předurčen k vojenskému povolání. V tomto směru ho

⁵¹ TAMTÉŽ, s. 400-401.

⁵² RYANTOVÁ, Marie a Petr Vorel – *František II. (I.)*. Dušan Uhlíř. In: *Čeští králové / Praha: Paseka, 2008 s. 509-517, zde s. 511.*

⁵³ ČORNEJOVÁ, Ivana, Jiří RAK a Vít VLNAS. *Habsburkové v českých dějinách: ve stínu tvých křídel*, Vyd. 2, Praha: Brána, 2012, ISBN 978-80-7243-611-8, s. 295, zde s. 187.

⁵⁴ RYANTOVÁ, Marie a Petr Vorel – *František II. (I.)*, s. 511.

⁵⁵ ČORNEJOVÁ, Ivana, Jiří RAK a Vít VLNAS. *Habsburkové v českých dějinách*, s. 188.

podporovala hlavně jeho teta, sestra jeho otce Leopolda II., která si mladého Karla později z důvodu svého bezdětného manželství adoptovala⁵⁶. Arcivévoda Karel se ve své době zasloužil především o reformaci a modernizaci rakouské armády. V Čechách byl velice oblíbený v době, kdy byl Františkem II. pověřen jako vrchní velitel rakouských vojsk v roce 1796. Podařilo se mu zahnat francouzské nepřátele až k Rýnu. Popularita arcivévody Karla se nelíbila císaři Františkovi, který několikrát arcivévodu odsunoval do pozadí. Arcivévoda Karel byl ale schopný a úspěšný vojévůdce, a proto byl císař František nucen znovu několikrát arcivévodu Karla povolát k vojenskému velení. Ale i za Karlova velení rakouská armáda utrpěla mnoho porážek. Svatá říše se pomalu začala rozpadat, celá monarchie měla obavy z toho, že Napoleon zatouží po císařské koruně, a proto byl 10. 8. 1804 vytvořen nový titul dědičného císaře. František II. byl pak korunován jako rakouský císař František I.⁵⁷

Následující bitva, ve které bylo rakouské vojsko opět poraženo, byla tzv. *bitva tří císařů* u Slavkova 2. 12. 1805. Tato porážka byla poslední ranou pro Svatou říši římskou národa německého, která 10. 8. 1806 oficiálně zanikla.⁵⁸

V roce 1809 byl opět arcivévoda Karel povolán Františkem I. do čela dvorské válečné rady. Podařilo se mu sice zvítězit nad Napoleonem v bitvě u *Aspern* (21. – 22. 5. 1809), ale odvěta Francie na sebe nenechala dlouho čekat. V červnu roku 1809 bylo rakouské vojsko opět poraženo v bitvě u *Wagramu*. Po této bitvě vojenská kariéra arcivévody Karla skončila a on sám definitivně odešel do ústraní.⁵⁹

Po porážce v roce 1809 se dostal do čela habsburské politiky kníže Metternich. Ten nabídl Napoleonovi Bonaparte sňatek s dcerou Františka I. Marií Louisou, který měl zařídit spojení mezi Francií a rakouskou monarchií. Toto spojení potvrdila ještě účast rakouských vojsk na Napoleonově tažení do Ruska v roce 1810. Rakousko se ale v roce 1813 přidalo na stranu proti Napoleonovi. 16. – 19. října 1813 byla Napoleonovo armáda poražena v bitvě u *Lipska* pod velením maršála Karla Schwarzenberga,⁶⁰ na jehož počest byla složena kantáta (*Entjochung Deutschlands*), která je součástí hudební sbírky Arnošta ze Schwarzenbergu v českokrumlovském archivu.

⁵⁶ HAMANNOVÁ, Brigitte. *Habsburkové: životopisná encyklopedie*, s. 209.

⁵⁷ ČORNEJOVÁ, Ivana, Jiří RAK a Vít VLNAS. *Habsburkové v českých dějinách*, s. 190.

⁵⁸ RYANTOVÁ, Marie a Petr Vorel – *František II. (I.)*, s. 512.

⁵⁹ BAHENSKÁ, Marie, Iveta CERMANOVÁ, Jaroslav DIBELKA, ed. *Habsburkové: 1740-1918: vznikání občanské společnosti*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016, s. 830, zde s. 280.

⁶⁰ ČORNEJOVÁ, Ivana, Jiří RAK a Vít VLNAS. *Habsburkové v českých dějinách*, s. 195-196.

Porážka Napoleona znamenala pro Rakousko to, že se opět zařadilo mezi přední velmoci. Napoleon se ještě jednou pokusil dostat k moci, když se vrátil z vyhnanství na ostrově Elba. U moci vydržel ale jen krátkou dobu. 18. června 1815 bylo jeho vojsko poraženo v bitvě u Waterloo, a to znamenalo definitivní konec vlády Napoleona Bonaparte.⁶¹

Doba po Napoleonských válkách byla dobou velkých změn. Církev získala mnohem větší pravomoci, než jaké měla od doby vlády Josefa II. Dohlížela především na školství a na dodržování veřejné morálky. Stále ale byla podřízena státu.⁶² V této době se rozvíjela i kulturní scéna. Lidové divadlo se těšilo velké slávě, Evropa ztratila dva hudební velikány té doby, v roce 1827 L. v. Beethovena a o rok později F. Schuberta. I sám císař František byl velkým milovníkem hudby, dokonce sám hrál na housle.⁶³

Ačkoliv bylo Rakousko po Napoleonských válkách za vlády Františka II. (I.) značně poznamenáno, byl císař u Vídeňanů oblíbeným vladařem. „*Nevyhledával velkou společnost, raději se zdržoval v soukromí při svých knihách, zahradnických pracích a hře na housle. U Vídeňanů byl oblíben právě pro své neokázalé chování a nechuť k ceremonielu. (...) Provolávali mu sláva a byl pro ně der gute Kaiser Franz.*“⁶⁴

Poslední císař Svaté říše římské národa německého zemřel na zápal plic v 67 letech 2. března roku 1835.⁶⁵

⁶¹ HAMANNOVÁ, Brigitte. *Habsburkové: životopisná encyklopedie*, s. 131.

⁶² RYANTOVÁ, Marie a Petr Vorel – *František II. (I.)*, s. 516.

⁶³ ČORNEJOVÁ, Ivana, Jiří RAK a Vít VLNAS. *Habsburkové v českých dějinách*, s. 203.

⁶⁴ RYANTOVÁ, Marie a Petr Vorel – *František II. (I.)*, s. 517.

⁶⁵ HAMANNOVÁ, Brigitte. *Habsburkové: životopisná encyklopedie*, s. 132.

5.4 Kantáty na oslavu Schwarzenbergů

- Entjochung Deutschlands (Osvobození Německa) (Sign. 138)

Kantáta s názvem Entjochung Deutschlands v hudební sbírce Arnošta ze Schwarzenbergu byla složena hudebním skladatelem Pavlem Maškem na počest vítězství spojeneckých vojsk v bitvě u Lipska roku 1813.

5.4.1 Bitva u Lipska, Karel Filip ze Schwarzenbergu

Čtyřdenní bitva u Lipska se odehrála ve dnech 16.–19. října roku 1813 mezi Francií v čele s Napoleonem a protinapoleonskou koalicí (Rakousko, Rusko, Prusko, Švédsko).⁶⁶ Celé bitvě ještě předcházelo několik mírových jednání. Napoleon byl však neochotný jednat a ubíral se spíše k oddalovací a protahovací taktice.⁶⁷ 10. 8. 1813 vyhlásilo Rakousko Francii válku.⁶⁸

Spojenecká armáda měla velkou početní převahu nad Napoleonem jak v počtu mužů, tak v počtu děl⁶⁹. Vrchním velitelem spojeneckých vojsk byl stanoven rakouský maršál Karel Schwarzenberg, náčelníkem štábu spojenců se stal Václav Radecký z Radče.⁷⁰ Kdo bude stát v čele spojeneckých vojsk nebylo zprvu tak jasné, bylo několik kandidátů, kteří by se na toto místo hodili stejně jako rakouský maršál kníže Karel. V úvahu připadal i arcivévoda Karel, bratr císaře Františka I. Císař ale z důvodu toho, že Napoleon nabídl po bitvě u Slavkova českou korunu právě arcivévodovi Karlovi, tuto možnost zavrhl. Mezi další kandidáty na post velitele patřil car Alexandr. Byl to právě on, kdo celou situaci maršálovi Karlovi komplikoval, několikrát dokonce neuposlechl velitelovy rozkazy.⁷¹ 16. října 1813 začaly boje v Lipsku. Zpočátku měl Napoleon oproti spojeneckým vojskům taktickou převahu, kterou ale nevyužil k nějakému výraznějšímu úspěchu. Druhý den bitvy byl ve znamení klidu, obě strany doplňovaly svá vojska posilami. Třetí den bitvy 18. října Napoleon opět zaútočil. Karel Schwarzenberg měl ovšem dopředu

⁶⁶ *Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526-1918*, Ilustrace Karel TOMAN, ilustrace Zdirad J. K. ČECH, Vyd. 1, Praha: ELKA PRESS, 2003, s. 555. Militaria, sv. 18, s. 230.

⁶⁷ ČORNEJOVÁ, Ivana, Jiří RAK a Vít VLNAS. *Habsburkové v českých dějinách*, s. 196.

⁶⁸ HANESCH, Josef, *Karel I. Filip kníže Schwarzenberg: polní maršál*, Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2003, s. 143, [8] s. obr. příl., s. 62.

⁶⁹ TAMTÉŽ, s. 64.

⁷⁰ ČORNEJOVÁ, Ivana, Jiří RAK a Vít VLNAS, *Habsburkové v českých dějinách*, s. 197.

⁷¹ HANESCH, Josef, *Karel I. Filip kníže Schwarzenberg: polní maršál*, s. 65-67.

vymyšlený plán, jak Napoleona porazit. Všechny tři armády zaútočily na Lipsko najednou ze třech stran. Napoleonova armáda nemohla tedy přejít do útoku, mohla se jen bránit a ustupovat. V odpoledních hodinách byl Napoleon definitivně poražen.⁷² Francouzská armáda se snažila zachránit útekem přes řeku Elsteru, kde ještě zahynulo mnoho vojáků, z nichž byl nejznámější polský kníže Josef Poniatowski, dobrý přítel maršála Karla ze Schwarzenbergu. Bitva definitivně skončila 19. října roku 1813.⁷³

Obrázek 2: Panovníci 6. koalice u Lipska, zdroj VHU Praha [online]. Dostupné z <http://www.vhu.cz/200-vyroci-svetodejneho-stretu-bitva-narodu-u-lipska/>

5.4.1.1 Život knížete Karla Filipa ze Schwarzenbergu

Kníže Karel se narodil ve Vídni jako druhorozený syn Jana Nepomuka ze Schwarzenbergu a Marie Eleonory Öttingen-Wallerstein. 15. dubna roku 1771⁷⁴. Bylo obvyklé, že prvorozený syn (v tomto případě Josef ze Schwarzenbergu) se stal nástupcem na trůn, druhorozený syn (Karel ze Schwarzenbergu) byl určen pro vojenskou službu a třetí syn v pořadí (František ze Schwarzenbergu a později i Arnošt ze Schwarzenbergu) se ubíral směrem duchovním. První vojenské zkušenosti získal Karel již v roce 1788 v boji proti Turkům. Větších vojenských tažení se ale dočkal

⁷² Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526-1918, s. 230.

⁷³ HANESCH, Josef, Karel I. Filip kníže Schwarzenberg: polní maršál, s. 68.

⁷⁴ Josef Haneš ve své knize *Kníže Schwarzenberg Karel I. Filip* uvádí datum narození 13. února 1771.

až po vyhlášení války Francií Rakousku.⁷⁵ Již v roce 1793 získal hodnost plukovníka a v roce 1796 za úspěchy v bitvě u Amberku byl povýšen na generálmajora. Jeho vojenskou kariéru přerušila na krátkou dobu kariéra diplomatická. V roce 1801 byl vyslán do Moskvy, aby zde zastupoval císaře Františka II. při korunovaci ruského cara Alexandra.⁷⁶ V ten samý rok byl rozdělen Schwarzenberský rod na dvě větve. Krumlovskou starší větev (tzv. *primogenituru*, v jejímž čele stál Karlův bratr Josef) a na mladší orlickou větev (tzv. *sekundogenituru*, v jejímž čele stál právě Karel).⁷⁷ Karel pokračoval ve své vojenské i diplomatické kariéře. Jako rakouský vyslanec v Petrohradě měl narušit ruské a francouzské spojenectví. V roce 1809 byl po bitvě u Wagramu povýšen na generála jezdeckta, a ještě ten samý rok se stal rakouským velvyslancem v Paříži. Jeho diplomatické schopnosti se zalíbily samotnému Napoleonovi, který ho pověřil velením rakouského pomocného vojska v tažení proti Rusku v roce 1810. 12. srpna v roce 1812 se Karlovi navíc podařilo zvítězit nad Rusy, za což získal hodnost maršála.⁷⁸ V roce 1813 se zasloužil o přesun rakouských vojáků zpět do protifrancouzské koalice a následně byl jmenován vrchním velitelem spojeneckých vojsk. Účastnil se bitvy u Chlumce a bitvy u Lipska, za kterou získal od císaře Františka I. Tereziánský kříž, od ruského cara Velký kříž svatého Jiřího a od pruského krále Černou orlici.⁷⁹ Od roku 1815 žil Karel ze Schwarzenbergu v Čechách. V roce 1817 těžce onemocněl (postihla ho mrtvice) a roku 1820 se nechal převézt zpět do Lipska, kde ještě ve stejný rok 15. října zemřel. Byl nejprve pochován v Třeboni v rodinné hrobce Schwarzenberků v kostele sv. Jiljí. Jeho tělo bylo převezeno na Orlicko až 3. února roku 1865, protože rodinnou hrobku právě na Orlicku se podařilo z finančních důvodů dostavět až v roce 1864.⁸⁰

⁷⁵ ZEMAN, Martin, *200 let bitvy národů u Lipska, Karel Filip ze Schwarzenbergu a Písecko*, In: *Obnovená tradice*, 2013, 24(48), s. 57-59.

⁷⁶ *Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526-1918*, s. 236.

⁷⁷ ZEMAN, Martin, *200 let bitvy národů u Lipska, Karel Filip ze Schwarzenbergu a Písecko*, s. 58.

⁷⁸ *Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526-1918*, s. 236.

⁷⁹ HANESCH, Josef, *Karel I. Filip kníže Schwarzenberg: polní maršál*, s. 68.

⁸⁰ ZEMAN, Martin, *200 let bitvy národů u Lipska, Karel Filip ze Schwarzenbergu a Písecko*, s. 59.

Obrázek 3: Karel Filip Schwarzenberg, zdroj VHU Praha [online]. Dostupné z <http://www.vhu.cz/200-vyroci-svetodejneho-stretu-bitva-narodu-u-lipska/>

5.5 Kantáty s bitevní tematikou

- Neu Jahrs Wunsch (Novoroční přání) (Sign. 135)
- Entjochung Deutschlands (Osvobození Německa) (Sign. 138)
- Der Retter in Gefahr (Zachránce v nebezpečí) (sign. 145)

5.5.1 Kantáty Neu Jahrs Wunsch a polní maršál, hrabě Clairfait

„Genius der Erden Zonen, Vater aller Nationen, reich des Siegers schönsten Kranz unsern lieben Kaißer Franz. Clairfait, Clairfait, Clairfait, Teutschlands Ruhm und Ehre, der uns Schutz und Retter war. Kröne Glück im neuen Jahr. Stürme aus dem Kriegs Gewittern, die die ganze Welt erschüttern. Wekt denn bald in euren Lauff, Ehrentoll den Frieden auf“ („Génie zemských zón, otče všech národů, podej nejkrásnější věnec vítěze, našeho milého císaře Františka. Clairfait, sláva a čest Německa, který byl našim ochráncem a vysvoboditelem! Korunuj štěstí v novém roce. Hluku z válečných bouří, které otřásají celým světem, probuď brzy v jejich běhu slavně mír“). Těmito slovy začíná 1. kantáta ze svazku kantát *Neu Jahrs Wunsch*, která byla složena na oslavu říšského polního maršála, hraběte Clairfaita. Hrabě Clairfait, Karl Josef von Croix, se narodil 14. 10. 1733 a zemřel 21. 7. 1798.⁸¹ Již

⁸¹ WURZBACH, Constantin, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben*, Wien: Zamarski, 2 Theil, 1857, s. 384-386.

v roce 1753 se zúčastnil sedmileté války a jako jeden z prvních získal za své zásluhy v této válce řád Marie Terezie. Své schopnosti dobrého vojevůdce také prokázal ve válce proti Turecku, která vypukla roku 1788. Od roku 1792 se jako velitel armády účastnil bojů proti Francii. 10. října roku 1795 porazil Clairfait u Höchst am Main francouzskou armádu. Zachránil tím před Francouzi Frankfurt am Main.⁸² Město hraběte jmenovalo 7. 1. 1796 čestným občanem a uspořádalo pro něho v městském divadle slavnost s přednesem veršovaného prologu *Rede zur Feier der Anwesenheit Sr. Excellenz des K. u. K. Reichs General-Feldmarschall Herrn Grafen Clairfait* od Johanna Jakoba Ihlée (1762-1827), pozdějšího úspěšného spisovatele a libretisty.⁸³ Zda byl v kantátě zhudebněn právě tento text, nebylo možné zjistit, souvislost s událostí je však zřejmá.

Autorem kantáty je hudební skladatel Ignaz von Beecke, který se narodil 28. října 1733 ve Wimpfen a zemřel 2. ledna roku 1803 ve Wallerstein. Byl uznávaný skladatel, absolvoval vojenskou kariéru až do hodnosti majora v bavorském dragounském regimentu.⁸⁴ Jeho svazek kantát *Neu Jahrs Wunsch* jsou zhudebněná novoroční přání.

Obrázek 4: Hrabě Clairfait, zdroj Wikipedie [online]. Dostupné z <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/04/Clairfait.jpg>

⁸² LANDMANN, Karl Johann Casimir von, *Allgemeine Deutsche Biographie* [online], Band 4, Duncker & Humblot, Leipzig 1876, s. 325–328, [cit. 23.4.2020]. Dostupné z <https://de.wikipedia.org/wiki/ADB:Clerfait>, [Karl Josef von Croix Graf von](https://de.wikipedia.org/wiki/Karl_Josef_von_Croix_Graf_von)

⁸³ GOEDEKE, Karl, Edmund Goetze: *Grundriss zur Geschichte der deutschen Dichtung aus den Quellen* [online], 2. Auflage, Ehlermann, Leipzig 1951, Bd. 11, s. 272, [cit. 23.4.2020]. Dostupné z <https://www.archive.org/stream/GoedekeGrundrissZurGeschichteDerDeutschenDichtung-2-111#page/n5/mode/1up>

⁸⁴ Bayerischen Musiker-Lexikon [online], [cit. 23.4.2020]. Dostupné z <http://www.bml.uni-muenchen.de/b0329>

5.6 Smuteční kantáty

- Trauer – Kantate (Smuteční kantáta) (sign. 146)
- Trauer Cantate (Smuteční kantáta) (Sign. 148)
- Trauer – Cantate (Smuteční kantáta) (Sign. 137)

5.7 Kantáty se zednářskou tematikou

- Joseph, der Menschheit Segen (Josef – požehnání lidstva) (Sign. 153)

5.8 Árie, zpěvy

Do sbírky kantát Arnošta ze Schwarzenberku v českokrumlovském archivu jsou zařazeny i některé výběry populárních árií a zpěvů té doby. Pravděpodobně byly tyto skladby určené pro domácí provozování. Ostatně i Arnošt ze Schwarzenberku byl velkým milovníkem hudby a sám byl i výborným zpěvákem.

Zařazení těchto árií a zpěvů do sbírky kantát Arnošta ze Schwarzenberku je nejspíše z důvodu velké podobnosti samotným kantátám. Vzhledem k obsahové stránce, rozsahu a pěvecky technické náročnosti se velice přibližují k vypsáním číslům z kantát.

- Sammlung (Sbírka) (Sign. 132)
- Gesaenge (Zpěvy) (Sign. 133)
- Zwey Duetten, eine Arie und ein Quartett aus der Oper Calypso (Dva duety, árie a kvartet z opery Calypso) (Sign. 141)
- Neue Theatergesänge (Nové divadelní zpěvy) (Sign. 142)

5.9 Melodramy

- Ariadne auf Naxos (Ariadna na Naxu) (Sign. 62)
- Joseph, der Menschheit Segen (Josef – požehnání lidstva) (Sign. 153)

5.10 Ostatní kantáty

- Die Macht der Töne (Moc tónů) (Sign. 150)
- Cantate für Kinder (Kantáta pro děti) (Sign. 151)
- Plaines de Venus sur la Mort d'Adonis (Venušina stížnost na Adonisovu smrt) (Sign. 152)
- Huldigungs Kantate (Holdovací kantáta) (Sign. 131)
- Drey Cantatinen (Tři malé kantáty) (Sign. 139)
- Preis der Dichtkunst (Cena básnického umění) (Sign. 28)

6 Rozbor vybraných skladeb

6.1 Preis der Dichtkunst

Celá kantáta je uložena v českokrumlovském archivu v podobě tištěného cembalového výtahu. Do něj jsou ještě vloženy ručně vypsane vokální hlasy (Soprano Coro, Alto Coro, Coro Tenore, Basso coro, Soprano solo, Soprano 2do o Alto solo, Alto 2do, Tenore solo, Basso solo). Kantáta je zajímavá tím, že jsou v tištěné partituře ručně dopsané poznámky červenou tužkou. Stejně poznámky najdeme i v ručně vpsaném sólovém tenoru a v sólovém druhém sopránu. Na základě těchto poznámek můžeme předpokládat, že byla kantáta *Preis der Dichtkunst* u Schwarzenbergů oblíbená a nejspíše i v menším rodinném kruhu provedená. Skladba ale pravděpodobně nebyla provedena celá. V rukopisných vokálních hlasech jsou některé části zcela vynechané, což nám naznačují i červenou tužkou dopsané poznámky v tištěné partituře. Z toho vyplývá, že se z kantáty vybraly jen určité části, které se spojily dohromady a následně se z nich vytvořila jakási „nová zkrácená skladba“. Kantáta je rozdělena na dva díly – Erster Theil a Zweiter Theil (toto rozdělení je od autora Johanna Gottfrieda Schichta). Dále se skladba člení na jednotlivé části dle čísel 1-13 (toto rozdělení není od autora skladby, čísla jsou dopsaná červenou tužkou, jako jsou vepsané červené poznámky)

6.1.1 Erster Theil

Ouvertura (str. 1-6)

Kantátě předchází šestistránková ouvertura pro cembalo v 6/8 taktu, v tónině B dur a v předepsaném tempu *andante grazioso*. V tištěné partituře jsou ještě od str. 2 připsány pod notami malým písmem údaje o uplatnění jednotlivých nástrojů (Oboe, Violini, Viola, Bassi, Violone, Fagotti), což jsou jediné informace o tom, že jde o úpravu orchestrální hudby. V rukopisných vokálních hlasech je poznámka „*Ouverture Tacet*“. (Znamená jen, že zpěváci v ní nezpívali).

No 1 (str. 7-14)

Coro: Soprano ed Alto

Tenore e Basso

Cembalo

Tato část pro sbor a cembalo je napsaná ve 3/4 taktu, v tónině F dur a v předepsaném tempu *Andantino*. Cembalová předehra trvá 29 taktů. Poté nastupuje sbor (soprán, alt, tenor, bas), který je v průběhu střídán sólovými hlasy (tutti x solo). V cembalovém doprovodu jsou opět připsány malým písmem nástroje (Oboe, Violini, Viola, Bassi, Violone, Fagotti, Corni).

Text: *Holde! Holde! Hoch in Götterkreisen und im Erdenthal verehrt! Die der Lieder sanfte Weisen, die der Lieder sanfte Weisen der erstaunten Welt gelehrt, der erstaunten Welt gelehrt, dankendes Entzücken ehrt dich mich lauten Preisen. Holde! Holde! Muse der Dichtkunst! Im Feiergesang huldigt dir ewig der Sterblichen Dank!*

No 2 (str. 14-19)

Aria: Soprano

Cembalo

U části č. 2 je poznámka červenou tužkou , což nejspíš znamená vynechání této části. V rukopisných přiložených hlasech je tato část označena jako „No 2 Aria Tacet Soprano /: dem Sänger Kraft :/“

Text: *Unaussprechliches Entzücken, das uns stilles Ahnden schafft, darzustellen, auszudrücken darzu leihst nur du, nur du dem Sänger Kraft. Jene sanfte Sympathie, die vor den Blicken ungeweihter Sterblichen entflieht, still ins innre Selbst zurück sich zieht, wird durch dich zum sanften Lied. Unaussprechliches Entzücken, das uns stilles Ahnden schafft, darzustellen, auszudrücken darzu leihst nur du, nur du dem Sänger Kraft.*

Soprano (str. 18-19)

V tištěné partituře je červenou tužkou dopsáno *I^{mo}*. V rukopisných hlasech je tato část označena jako „Recitativo Tacet /: Es ist ein Lied, ein Lied vom Herrn :/“

Text: (Recitativ:) *Wenn so das Herz sich fühlt, wenn ihm Gefühle tagen, ach unaussprechlich! O dann reisst, von der Begeistrung hohem Flug empor getragen, der fesselfreye Geist sich in die reinen Regionen, wo nun, gelohnt für*

Erdenmüh, die bessern Seelen wohnen! Du, hoher Dichtkunst Göttin! Die schon seit Aeonen hier den Unsterblichen Gesänge lieh', o lehrtest du, lehrtest du mich Worte! Ha! Was rauscht dort fern von silberhellen Lautensaiten? Wo sind die Stimmen, die dies Lied begleiten? Es ist ein Lied, ein Lied vom Herrn!

No 3 (str. 20-23)

Coro: Soprano e Alto

Tenore e Basso

Cembalo

Tato část pro sbor a cembalo je napsána v 6/8 taktu, v tónině C dur a v předepsaném tempu *Andante maestoso*.

Text: *Dem, der war, und ist, und bleibt, Preis und Ehre! Erd' und Meere, schafft der Herr, von seinem Wink zerstäubt, sinkt der Schöpfungen Sphäre. Dem, der war, und ist, und bleibt, Preis und Ehre!*

Soprano 2 (str. 22-23)

V tištěné partituře je u této části dopsána červenou tužkou poznámka $\textcircled{\text{O}}$. Rukopis tenoru obsahuje ale červenou tužkou napsanou poznámku $\textcircled{\text{O}}$ *Recitativ Tacet Soprano 2do /: der Schäferinnen Rundgesang :/*. V rukopise pro druhý soprán je dopsána poznámka $\textcircled{\text{O}}$ s vypsáním recitativem ve 4/4 taktu a v tónině D dur.

Text: (Recitativ:) *In der Unsterblichkeit geweihtem Saale lehrt so die Dichtkunst hohen Sang. Ihr Reich ist unbegränzt! Sie schuf den süssen Hang zu löschen edlen Durst aus ihrer goldnen Schaale dem Dichter selbst, dem Dichter (v tisku chyba: Dicher) selbst ins Herz. Vom Thron zum Hirtenthale hallt überall ihr süsnes Lied entlang. Hell tönte schon aus innerm Drang, einst in der Schöpfung schönsten Morgenröthe, begleitet von der Hirtenflöte, der Schäferinnen Rundgesang.*

No 4 (str. 24-28)

Dueto: Erste Hirtin

Zweite Hirtin

Cembalo

Duet pro první a druhý soprán s cembalovým doprovodem. Zapsáno ve 2/4 taktu, v tónině G dur a v předepsaném tempu *Allegretto*. V tištěné

partituře pod cembalovým doprovodem jsou opět napsané malým písmem hudební nástroje (Violini, Flauto)

Text: (*Zweite Hirtin:*) *Kosend, wie das Rieseln dieser Bächer, lieblich wie die frühe Blum' im May, heiter, wie des Flusses Silberfläche schlüpft in Unschuld jeder Tag vorbei. (Erste Hirtin:) Schwören einst wir Liebe, dann schwebt Treue ewig unverändert um uns her unverändert wie des Himmels Bläue, unverändert wie der Fels im Meer! (dueto:) Schwören einst wir Liebe, dann schwebt Treue ewig unverändert um uns her ewig unverändert um uns her, unverändert, wie des Himmels Bläue, wie der Fels im Meer!*

Recitativ: Soprano 1mo

V tištěné partituře napsaná poznámka červenou tužkou *Soprano 1mo*. Doprovod je zapsaný pomocí generálbasových značek. Jedná se o recitativ secco.

Tetx: *So leiht Natur der Dichtkunst Farb' und Bilder, und macht das Herz der Sterblichen so warm für ihre Schönheit für die Menschheit milder. Oft wandelt, festgeschlossen Arm in Arm, mit holder Dichtkunst auch die Schönste schöner Musen, die Tonkunst Beyde fühlen gleich! Sie theilen schwesterlich der Fantasieen Reich, und gleiches Hochgefühl hebt beyder Schwestern Busen, sie lindern gern der Menschheit Ungemach, und jedes Feuerwort, das holde Dichtkunst sprach, singt Harmonie, verschönert, verschönert noch ihr nach!*

No 5 (str. 29-32)

Coro: Soprano ed Alto

Tenori e Basso

Cembalo

Tato závěrečná část prvního dílu pro sbor a cembalo je napsaná ve 4/4 taktu, v tónině Es dur a v předepsaném tempu *Moderato assai, e con espressione*. Cembalový doprovod opět odkazuje na nástroje, které příslušné pasáže hrály v původní instrumentaci.

Text: *O nicht vergebens seyd ihr vereint! (Soprano solo:) Leitet vereint, wie Freunde den Freund, mich durch die Gefilde, durch die Gefilde des Lebens. (Tutti:) O nicht vergebens seyd ihr vereint! (Solo:) Leitet vereint, wie Freunde den Freund, mich durch die Gefilde! (Tutti:) O nicht vergebens seyd ihr vereint!*

6.1.2 Zweiter Theil

Recitativ: Basso

Cembalo

Druhá část kantáty začíná recitativem basu. První čtyři takty jsou zapsané ve 3/4 taktu, dále recitativ pokračuje ve 4/4 taktu (mimo takt 13, který je ve 3/4 taktu), v tónině B dur a v předepsaném tempu *andante maestoso*. Tištěná partitura obsahuje poznámku ○.

Text: *Wer wandelt dort, im königlichen Gewand, am Palmenhayn? Den Blick voll Dichterfeuer empor gekehrt zum Sternenland? Sein Geist erhebt sich ietzt zum Herrn der Welten feryer, er wandelt langsam von guten Engeln umlauscht – sein Psalm steigt kühner – lauter, – neuer! Horch! Welch ein Ton! Es rauscht die goldne Harfe hell in seiner Hand. Preis, Sohn Isai, dir! Du zogst zuerst den Schleyer der lang' verkannten Dichtkunst ab! Du, gleich berühmt durch Thron und Hirtenstab!*

No 6 (str. 36-51)

Aria: Arpa o Pianoforte

Soprano o Tenore

Cembalo

Část číslo 6 je určena pro tenor nebo soprán s doprovodem harfy/fortepiana a cembala. V tištěné partituře je poznámka červenou tužkou *Soprano* ○. V rukopise tenoru je tato část označena jako *No 6 Aria Tacet Soprano* /: *In der Harfe Ton empor* :/. Tenorová / sopránová árie je zapsaná ve 3/4 taktu, v tónině F dur a v předepsaném tempu *Andantino grazioso*.

Text: *Goldne Harfe, töne lauter, denn es glüht, inniger und gottvertrauter, eines frommen Königs Lied. Psalmen tiefer Reue beben leis' hervor. Psalmen ächter Salbung streben in der Harfe Ton empor!*

Recitativ: Basso

V tištěné partituře poznámka ○. Doprovod je doplněn o generálbasové značky.

Text: *Oft schenkte so, mit mütterlicher Gunst, in jedem Alter, unter jeder Zone, der Dichtkunst Göttin jedem ächten Sohne ihr allbeglückend Talent, doch*

krönte sie seltner die Kunst, als das Genie, mit ihrer Lorbeerkrone. Oft lehrte da der König auf dem Throne dem Volk ein neues Siegeslied. Um Helden – und um Dichterruhm bemüht, war oft der Fürst der Sieger und der Richter – zugleich des Volks gepriesener Lieblingsdichter.

No 7 (str. 50-51)

Recitativ: Tenore o Soprano

Cembalo

Recitativ accompagnato pro soprán nebo tenor s doprovodem cembala a s instrumentačními poznámkami. V tištěné partituře je poznámka červenou tužkou **O** a v označení hlasů *Tenore o Soprano* je *Tenore* červeně podtrženo. V rukopisech je tento recitativ vypsáný v tenoru spolu s doprovodem cembala (jen spodní hlas levé ruky). 3/4 takt se střídá s taktem 4/4. Recitativ začíná v tónině Es dur, postupně přechází do B dur a končí v F dur. Předepsané tempo je *Larghetto sostenuto*.

Text: *Der Vorhang sinkt! In nie gesehnen Scenen stellt hier Elisium sich dar. Der Vorzeit Sänger wandeln Paar und Paar an Lethe's Ufern! Charitinnen krönen ihr aufgelocktes Haar. Hoch tönt ihr Lob in holder Jungfrau'n Schaar! Hoch tönt ihr Lob in Chören der Kamönen!*

No 8 (str. 52-55)

Coretto: Soprani

Contralti

Cembalo

Tato čtyřhlasá část pro soprány a kontraalty s doprovodem cembala je napsaná ve 3/8 taktu, v tónině B dur a v předepsaném tempu *Allegretto*. Tištěná partitura obsahuje poznámku **O**.

Text: *Euch, ächter Dichtkunst Vertraute! Grüssst preisend Elisiums Flur! Cynthiaus lieh euch die Laute, Gefühle lieh euch die Natur.*

Recitativ: Tenore o Soprano 2do

Cembalo

Recitativ pro druhý soprán nebo pro tenor. V tištěné partituře je tužkou podtrhlé slovo *Soprano 2*. V rukopisném tenoru je tento recitativ vyznačený jako

*Recitativo Tacet Soprano 2do /: Und euern Gräbern sprossen Lorbeerreiser :/. 3/8 takt střídá takt 4/4. Recitativ je zapsaný v tónině Es dur, kterou v posledních šesti taktech vystřídá tónina a moll. Předepsané tempo *Un poco più mosso*.*

Text: *Sie wallen vorüber! Ihr Wechselsang tönt, von Himmelsmelodie verschönt, laut wie in Griechenland – rein, wie dort an der Tyber – Unsterblichkeit, Unsterblichkeit ist euer Ziel – Dir – blinder Sänger! Liederreicher Weiser! Dir, Sänger der Natur, Virgil, schlägt jedes Herz – lohnt jedes Mitgefühl – und euern Gräbern sprossen Lorbeerreiser!*

Nad slovy: „Dir – blinder Sänger“ je poznámka (*Homer.*), nad „liederreicher Sänger“ (*Horaz.*)

No 9 (str. 55-57)

Cavatina: Tenore o Soprano

Cembalo

Cavatina pro tenor nebo soprán. V tištěné partituře je k sopránu dopsáno tužkou 2do. Tenor je podtržený vlnovkou. V rukopisném tenoru je cavatina označená jako *Cavatina Tacet Soprano 2do /: Sein Meistergedicht :/*. Je zapsaná ve 3/8 taktu a v předepsaném tempu *Andante*. Začíná v tónině e moll. V osmnáctém taktu je na koruně držena dominanta z e moll. Mění se předznamenání a cavatina pokračuje v tónině E dur až do samotného konce.

Text: *Hehr und melancholischer tönt Ossians Sang, mir, wie äolischer Harfenklang, tönt, wie äolischer Harfenklang. Es sinkt in der Ewigkeit Flusse sein Name nicht, sie weiht sich, mit lohnendem Kusse, sein Meistergedicht!*

Recitativ: Basso

Cembalo

Recitativ je zapsaný ve 4/4 taktu. Začíná tóninou C dur, která v průběhu přechází do tóniny G dur. Recitativ končí na dominantě v tónině C dur. Předepsané tempo je *Andante*, které se v sedmém taktu mění na *Allegro maestoso*. Doprovod cembala obsahuje generálbasové značky.

Text: *Doch, Heil dir, Volk Thuiskons! Das an Stärke und Sinn und Kraft nie fremden Völkern wich! Auch dir gebahr die Dichtkunst Meisterwerke, auch dieser Lorbeer reiste früh für dich! Zur Schlacht ertönten deiner Barden Lieder, als*

Hermann kühne Römer tief zur Erde beugte – dass Augustus rief: „Gieb, Varus, gieb, Varus, mir die Legionen wieder!“⁸⁵

No 10 (str. 58-61)

Coro militare: Soprano ed Alto
Tenore e Basso
Cembalo

Sborová část pro soprán, alt, tenor a bas, zapsaná ve 4/4 taktu. Začíná tóninou C dur. V 10. taktu přechází tónina C dur do stejnojmenné molové, která dlouho netrvá a v 15. taktu se mění tónina c moll na tóninu a moll. Ve 20. taktu se tónina navrací do původní C dur. Na poslední straně této části (str. 60) ještě tóninu vystřídá opět stejnojmenná molová c moll, která přechází do a moll. Konec 10. části je v tónině C dur.

Text: *Tapfer rückten sie zum Streite, denn sie fochten nicht um Beute, nicht für Sold und für ein kärglich Brod! Darum tönten tapfre Bardenlieder: „Brüder, kehrt als Ueberwinder wieder! Sterbt für Freyheit oder Tod!“*

Recitativ: Tenore o Soprano
Basso

Recitativ pro tenor nebo soprán s doprovodem generálbasu. *Tenore* podtrženo červeně. Recitativ je zapsaný ve 4/4 taktu. V rukopisných hlasech je vypsáný v tenoru.

Text: *Die deutsche Muse stimmt auch bald zu mildern Gesängen sanfter Art der Deutschen Hochgefühl. O Ritterzeit! – Du schönes Zauberspiel, da oft in gaukehaften Bildern vor mir vorüber geht – du führtest selbst den wildern Kampfritter näher zu der Dichtkunst schönem Ziel, in Minnesängen oft und viel, die Seligkeiten der Liebe zu schildern. Da tönt manch Minnelied, manch Minnelied zum leisen Zitherspiel!*

⁸⁵ Text odkazuje na Bitvu v Teutoburském lese. Dostupné z <http://www.rimskelegie.olw.cz/pages/articles/teutoburg/teutoburg.html>

No 11 (str. 62-65)

**Canzonetta amorosa: Tenore o Soprano
Cembalo**

„Milostná píseň“ pro tenor nebo soprán s doprovodem cembala. Zapsaná v 6/8 taktu, v tónině E dur a v předepsaném tempu *Andantino grazioso*. Tenore podtrženo červeně. V rukopise je vypsaná tato část v tenorovém hlase. Má tři sloky. Po 18 taktech se znovu opakuje stejná melodie, jako je na začátku, ale s jiným textem.

Text: *Sing, o Lied und Zitherspiel! Meiner Liebe Vollgefühl! Keiner soll mein Liebchen kennen, Rittern ziemt's nicht, Jungfrau'n nennen, aber hört mein Lied ietzt an, sicher rathet ihr sie dann! Augen, klar und veilchenblau, Wangen wie die Ros' im Thau, schöne Haare, lang und golden, gab die Liebe meiner Holden, anmuthsvoll ist Wuchs und Gang, und ihr Stimmchen ist Gesang. Keusch und sittig, hehr und gross, engelrein und wandellos, und von liebtrautem Sinne ist die Holde, die ich minne! Schweig, o Lied und Zitherspiel! Denn du sagtest schon zu viel!*

**Recitativ: Basso
Cembalo**

Recitativ pro bas a cembalo. Je zapsaný ve 4/4 taktu, v tónině D dur a v předepsaném tempu *Andante maestoso*. V cembalovém doprovodu v pravé ruce je ještě malým písmem vytištěno *Violino solo*.

Text: *In kühnen Gesängen schwebt bald auf steilerem Pfade der Deutsche dem Nachbar zuvor! Welch Lied, wie Schwanengesang, entzückt mein bezaubertest Ohr? Sie tönt, sie tönt die göttliche Messiade!*

No 12 (str. 65-72)

**Aria: Basso
Cembalo**

Árie pro bas a cembalo. Je zapsaná ve 4/4 taktu a v předepsaném tempu *Allegro*. Začíná 13 taktovou předehrou v tónině D dur, zakončenou korunou na dominantě. Následujících 7 taktů je jakási variace na předchozí předehru. Po této „variaci“ se dostáváme do tóniny E dur, ve které árie pokračuje až do taktu 36 (str. 67, 3. takt). Následující část přechází do tóniny A dur. Postupnými modulacemi se v taktu 85 (str. 69, 10. takt) dostáváme do počáteční tóniny D dur, v které celá árie

končí. V tištěné partituře je tužkou dopsáno „*con coro*“. Sbor se přidává v posledních deseti taktech.

Text: *Muthig, muthig, wie mit kühnen Wellen Rhein und Donau stärker schwellen, strebt des edlen Deutschen Sang! Preis ihm, der mit kühnen Streben deutsches Eichlaub, deutsche Reben in den Dichterlorbeer schlang! Muthig, wie mit kühnen Wellen Rhein und Donau stärker schwellen, strebt des edlen Deutschen Sang. Preis ihm, der mit kühnen Streben deutsches Eichlaub, deutsche Reben in den Dichterlorbeer schlang! (Coro:) Preis ihm und Dank! Preis ihm und Dank! Preis! Preis! Preis ihm und Dank!*

Recitativ: Soprano 1mo

Basso

V tištěné partituře červenou tužkou dopsáno *Soprano 1mo*. Recitativ secco je zapsaný ve 4/4 taku. Cembalový doprovod je zapsán jako bas s generálbassovými značkami.

Text: *Im sanften Lied, im ernsten Lehrgedicht, im Scherz der leichten Fabel spricht ein frommer Gellert bald gelernte Töne. Auch schenktest du – Dank sey dir, Deutschlands Kamöne! Den Sänger der Grazien uns, der sanftes Rosenlicht um jeden Gegenstand verbreitet, uns freundlich in manch Zauberland geleitet, in jeder Dichtungsart sich neue Kränze flicht. Wer nennt sie all' die Sänger ächter Art, die, – Deutschlands Musen werth! – Im eignen schönen Glanze, im Odesang – im Lied – in der Romanze der Wahrheit Ernst zum frohen Scherz gepaart? – Du kennst und liebst sie ja, mein deutsches Vaterland! – Auch bist du deinen Sängern theuer! – So rausche denn die goldne Leyer, die Phöbus selbst für dich gespannt, in deiner hochgeweihten Hand fort zur Unsterblichkeit, mit immer gleichem Feuer!*

No 13 (str. 72-82)

Coro finale: Soprano ed Alto

Tenore e Basso

Cembalo

Finální sborová část je zapsaná ve 4/4 taktu a v předepsaném tempu *Allegro spiritoso*. Na začátku je 22 taktů dlouhá předehra v tónině C dur. Ve 43. taktu (str. 75, 2. takt) přechází tónina C dur do D dur. Po třech taktech se D dur mění v G dur. V taktu 82 (str. 77, 11. takt) se navrací původní tónina C dur. V tištěné partituře

jsou v cembalovém doprovodu naznačené malým písmem jednotlivé hudební nástroje (Oboi, Violini, Violone).

Text: *Preis der Göttin! Sie leiht den Empfindungen Worte, sie öffnet die goldene Pforte zum Tempel der feurigen Fantasie. Preis der Göttin! Sie singt uns entzückende Lehren! Preis ihr! Auf ihren Altären erlösche die heilige Flamme nie. Preis der Göttin!*

6.2 Entjochung Deutschlands

V hudební sbírce Arnošta ze Schwarzenbergu je několik kantát od českých skladatelů. Jednou z nich je programní kantáta Entjochung Deutschlands, kterou napsal výše zmíněný hudební skladatel Pavel Mašek.

6.2.1 Pavel Mašek a Tonkünstler-Sozietät

Pavel Mašek se narodil ve Zvíkovci (okres Plzeň) 14. září 1761 a zemřel ve Vídni 22. listopadu 1826⁸⁶. Hudebě se učil Pavel Mašek u svého otce, který vyučoval ve škole ve Zvíkovci. Později i sám Pavel Mašek vyučoval ve škole ve Zvíkovci a v Jaroměřicích nad Rokytnou. Právě v Jaroměřicích nad Rokytnou, kde často vystupoval jako velice nadaný varhaník, si ho všiml hrabě František Nádasdy, který Pavla Maška zaměstnal jako učitele hudby své dcery. Mašek jako učitel hudby u hraběte Nádasdyho působil pět let, během kterých měl čas komponovat. Po pěti letech přešel již jako velmi známý hudební skladatel do služeb hraběte Georga Niczkyho. V roce 1792 odešel do Vídně, kde se do povědomí dostal zejména jako jeden z prvních hráčů na harmonium. Pavel Mašek se ve Vídni usadil natrvalo a živil se jako učitel klavíru a hudební skladatel.⁸⁷ Často také organizoval charitativní koncerty a působil jako tajemník Tonkünstler-Sozietät ve Vídni.⁸⁸

⁸⁶ OBERMAYER – MARNACH, Eva, *Österreichisches biographisches lexikon 1815-1950* [online]. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, VI. Band, 1975, 448 s., zde s 127, [cit. 1.5.2020]. Dostupné z https://www.biographien.ac.at/oeb1_6/127.pdf

⁸⁷ WURZBACH, Constantin, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 in den österreichischen Kronländern geboren wurden oder darin gelebt und gewirkt haben* [online], Wien: Druck und Verlag k.k. Hof- und Staatsdruckerei, Theil 17, 1867, s. 78-79, [cit. 1.5.2020]. Dostupné z <http://www.literature.at/viewer.alo?objid=11639&viewmode=fullscreen&rotate=&scale=3.33&page=80>

⁸⁸ OBERMAYER – MARNACH, Eva, *Österreichisches biographisches lexikon 1815-1950*.

6.2.1.1 Tonkünstler-Sozietät

V roce 1771 založil dvorní dirigent a ředitel italské opery Florian Gassmann hudební spolek, jehož hlavním úkolem bylo získávání peněz za účelem péče o vdovy a sirotky zesnulých hudebníků. Tonkünstler-Sozietät uspořádala většinou čtyři velké symfonické koncerty ročně (dva koncerty postní a dva koncerty adventní) a finanční výtěžek šel právě na tyto vdovy a sirotky.⁸⁹ Vedle těchto velkých koncertů pořádala hudební společnost Tonkünstler-Sozietät menší koncerty zvané *academie*.⁹⁰ Druhým úkolem tohoto hudebního spolku bylo jakési zastoupení vídeňských profesionálních hudebníků, protože do Tonkünstler-Sozietät byli přijati právě jen profesionální hudebníci (jádro tvořili členové dvorní kapely).⁹¹

6.2.1.2 Kantáta *Entjochung Deutschland*

Kantáta začíná pochodem *Marcia*. Ústřední motiv v tečkovaném rytmu, který se v celé skladbě několikrát navrácí, začíná v tónině C dur, která ale již od 5. taktu postupně moduluje do dominantní tóniny G dur. Motiv se poprvé objevuje v hobojích (zdvojení v terciích) s doprovodným hlasem ve fagotech. Ve 13. taktu se tónina navrácí zpět do C dur, přidávají se klarinety a lesní rohy in Es a celé téma se opakuje. Ve 25. taktu dochází ke zvukové gradaci díky rozšiřující se instrumentaci a přichází nový motiv, avšak stále ve stejném tečkovaném rytmu. Tento motiv se několikrát opakuje v různých tóninách. V taktu 39 se navrácí nepatrně změněné původní téma v tónině C dur a zaznívají již všechny nástroje. Celou část *Marcia* zakončuje „principál“⁹² fanfárou, která předchází následující části *Schlacht*.

Nástrojové obsazení: Flauti, Oboe, Clarinetti in C, Corni in Es, Corni in C, Clarini in Es, Timpani in Es, Timpani in C, Fagotti, Principale, Triangolo, Wirbel, Teller, Grosse Trommel, Violini, Violen, Basso

⁸⁹ GODT, Irving, *Marianna Martines: A Woman Composer in the Vienna of Mozart and Haydn* [online], USA: University of Rochester Press, 2010, s. 188, zde s. 180, [cit. 1.5.2020]. Dostupné z <https://books.google.cz/books?id=Jw6ixvN9MqUC&pg=PA180&lpg=PA180&dq=Tonk%C3%BCnstler-Soziet%C3%A4t&source=bl&ots=Unz5fPgV0U&sig=ACfU3U3lmZWPigZspjauNNxOxlqQTv16Lg&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwjmqNmI5ZLpAhUusKOKHXyiDdoQ6AEwA3oE-CAQQAQ#v=onepage&q=Tonk%C3%BCnstler-Soziet%C3%A4t&f=false>

⁹⁰ WIEN GESCHICHTE WIKI, otevřená encyklopedie, Tonkünstler-Sozietät [online], 2018, [cit. 1.5.2020]. Dostupné z https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Wiener_Tonk%C3%BCnstler-Soziet%C3%A4t

⁹¹ Oesterrichisches Musiklexikon online [online], 2001, [cit. 1.5.2020]. Dostupné z https://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_T/Tonkuenstlersozietat.xml

⁹² Trubka hrající v nižším rejstříku

Druhá část *Schlacht* (bitva) začíná v tónině c moll. Zprvu je hlavní melodie zejména ve smyčcích a postupně se přidávají další nástroje, čímž zvuk celého orchestru sílí. Od taktu 66 nastupuje sbor. Orchester v tomto místě opakuje melodii ze začátku části *Schlacht* až do taktu 90. V této části hudba neustále graduje, což souvisí i s textem „*Doch naht ihr Schall sich immer mehr - - Horch! immer näher brüllt's*“ (Přeci se blíží jeho zvuk stále více. Slyš! Pořád řve blíž a blíž). Od taktu 105 se třikrát zopakuje text „*Hat dieser Krieg denn noch nicht ausgewittert*“ (Ještě nedobouřila tato válka), který je podpořen v orchestru neustále gradující a moduluující (sekundové postupy směrem nahoru) stejnou melodií. V taktu 118 nastupuje sbor a klarinetové sólo. Hudba se zklidňuje, většina nástrojů v orchestru má v této části pomlky. Text „*Der uns so elend schon gemacht?*“ (která nás stále činí nešťastnými?) souvisí se žalostně znějícím klarinetovým sólem. Následuje text „*Horch! schnaubender gejagter Rosse Tritte!* (Slyš! Kroky supících hnaných koní!). V prvních a druhých houslích a v klarinetech je tento text podložený triolami. Poté zaznívá stejný text, ale s jinou melodií. Autor zde dosahuje velké gradace tím, že melodie nastupuje v imitacích v různých hlasech. Nejdříve nastupuje v basu, plynule přechází do sopránu, následně do altu a jako poslední zaznívá v tenoru. Celá část *Schlacht* končí v tichosti dohrou ve smyčcích. Sám autor vložil poznámku „*Hier entfernt sich die Schlacht*“ (Zde se vzdaluje bitva).

Nástrojové obsazení: Flauti, Flauto piccolo, Oboe, Clarinetti in C, Corni et Clarini in Es, Timpani in Es et Principale, Corni et Clarini in C, Timpani in C, Fagotti, Violini, Violen, Trombone 1mo, 2do, 3do, Triangollo, Wirbel, Teller, Grosse Trommel, Ratschen, Canone, Basso + Coro (Canto, Alto, Tenore, Basso)

Text:

Schlacht

Horch! – gräßlich schwingt die wüthende Bellone

Die Schlangengeißel über Deutschland her!

Noch brüllt sie dumpf, die mordende Kanone.

Doch naht ihr Schall sich immer mehr - -

Horch! immer näher brüllt's, die Erde zittert

Der Feuerröhre Donner kracht - -

Hat dieser Krieg denn noch nicht ausgewittert,

Der uns so elend schon gemacht? - -
Horch! schnaubender gejagter Rosse Tritte! -
Seht dieß Gewölk von Dampf⁹³ und Staub! -
Weh uns! – weh uns! – er dringt in unsre Mitte
Bald sind wir der Verheerung Raub. - -
(Hier entfernt sich die Schlacht)

Bitva

Slyš, zběsilá Bellona⁹⁴ strašidelně mává
Hadím karabáčem nad Německem.
Ještě pořád řve vražedné dělo.
Přeci se blíží jeho zvuk stále více.
Slyš! Pořád řve bliž a bliž, země se třese.
Ohnivý hrom praská.
Ještě nedobouřila tato válka,
která nás stále činí nešťastnými.
Slyš! Kroky supících hnanych koní!
Vizte tento oblak páry a prachu.
Běda nám, běda nám! Proniká do našeho středu.
Blízko jsme plenící loupeži.
(Zde se vzdaluje bitva)

Druhá část plynule přechází v třetí část *Gebeth*, kde ihned začíná sbor. Od taktu 32 do taktu 46 se opakuje v orchestru hudba z části *Schlacht*. V notách je vy-psaná jen basová linka a sbor. Na to reaguje i text, který se opět navrácí k bitvě „*O tritt zu unserm Bund mit ganzer Macht, befehlige, und ordne Du die Schlacht!*“ (O přístup k našemu svazku se vší silou. Ty veď a dej do pořádku tuto bitvu.). Od taktu 50 (*maggiore*) se hudba vrací k předchozí části *Marcia* a připomíná ji svým tečkovaným rytmem a pochodovým charakterem.

Nástrojové obsazení: stejné jako v části *Schlacht*

Text:

Gebeth

⁹³ V partitūře místo „Dampf“ (pára) podloženo slovo „Rauch“ (dým).

⁹⁴ Bohyně války.

*Du dieses Weltalls ewiger Regent,
Der unsrer Herrscher reinste Zwecke kennt,
Verbreite Segen über uns're Waffen,
Wir brauchen sie nur Frevel zu bestrafen. - -
O tritt zu unserm Bund mit ganzer Macht,
Befehlige, und ordne Du die Schlacht! - -
Verleihe Kraft und Sieg den tapfern Reihen,
Die sich fürs Vaterland dem Tode weihen. - -*

Modlitba

*Ty věčný správče tohoto vesmíru⁹⁵,
který našeho vládce nejčistší úmysly znáš.
Rozšiř požehnání na naše zbraně.
Potřebujeme je jen k potrestání zločinu.
O přístup k našemu svazku se vší silou.
Ty ved' a dej do pořádku tuto bitvu.
Propůjč sílu a vítězství odvážným řadám,
které se zasvěcují smrti za svou vlast.*

Po části *Gebeth* následuje recitativ a árie sopránu, kde je opěvováno vítězství Německa nad Napoleonem. Recitativ končí v durové tónině a opět je zde připomenutý pochod. Známý tečkovaný rytmus z části *Marcia* je přítomen i v árii. Sopránová árie začíná hlavním tématem ve smyčcích. Poté je téma zopakované v hlavním hlase (v sopránu). V taktu 22 nastupuje sbor opět s melodií hlavního tématu a se stejným textem. Árie končí dvoutaktovou orchestrální dohrou v tónině F dur.

Nástrojové obsazení (recitativ): Flauti, Oboe, Clarinetti in C, Corni in C, Clarini in C, Principale in C, Timpani in C, Fagotti, Violini, Virole, Basso + Detschlands Genius (soprano solo)

⁹⁵ Míňen Bůh.

Nástrojové obsazení (árie): Flauti, Oboe, Clarinetti in C, Corni in F, Clarini in C,
Trombone 1mo, 2do, 3do, Timpani in C, Fagotti, Violini, Violen, Basso + Coro (Soprani, Alti, Tenori, Bassi), Deutschlands Genius (soprano solo)

Text:

Deutschlands Genius – Recitativ.

Ihr seyd erhört – Die Schlacht ist euch gewonnen,

Entschieden ist der große Streit. –

Die Feinde flieh'n – es ist in Luft zerronnen

Das Schattenbild von Unbesiegbarkeit - -

Der Feind, der nur zu unterjochen sucht,

Ist selbst, in wilder Eile auf der Flucht!

Die Sklavenketten, Deutsche! – sind entzwey

Frohlocket laut! – Das Vaterland ist frey!

Génius Německa (označení pro Boha ochránce) – recitativ

Slyšíte? Bitva je vám vyhrána

Rozhodnut je velký spor.

Nepřátelé prchají, rozplynul se ve vzduchu

stín neporazitelnosti,⁹⁶

nepřítel, který jen hledá porobu,

je sám v divokém spěchu v prachu.

Řetězy otroctví, Němci, jsou rozetnuty.

Radujte se hlasitě. Vlast je svobodná!

Arie, mit Einklang des Chores.

Vier Elemente stehn der Welt zum Grunde.

Die Schöpfung wird durch sie regiert –

So gatten sich vier Mächte in dem Bunde,

Der Deutschland wieder neu gebier't - -

Und ewig glorreich wird einst Clio reden

Von Rußland, Preussen, Österreich und Schweden.

⁹⁶ Míňen Napoleon.

Arie se souzvukem sboru
Čtyři elementy stojí jako základy světa.
Stvoření⁹⁷ bude skrze ně vládnout.
Tak se spojily čtyři síly v jeden svaz.
Německo se znovu rodí.
A věčně slavně bude mluvit Clio⁹⁸
o Rusku, Prusku, Rakousku a Švédsku.

Následuje recitativ tenoru, který není vytištěn v libretu, ale je vypsán pouze v partituře. Můžeme tedy předpokládat, že byl napsán až těsně před provedením kantáty. V recitativu jsou jmenovány a oslavovány osobnosti, které byly klíčové pro bitvu u Lipska a které se významně podílely na výhře Německa právě v této bitvě. Od taktu 22 je znovu připomínán pochod s tečkovaným rytmem, sám autor zapsal do partitury poznámku „*tempo di Marcia*“. Pochod je připomínán vždy v orchestrálních mezihrách, které se střídají se vstupy sólového tenoru. Od taktu 62 se naopak objevují motivy z části *Schlacht* (signály v hornách, chromatické postupy), což se odráží i v textu „*Der Schweden KronPrinz, wäscht mit Löwenmuth. Der Deutschen Schmach – in der Zerstörer Blute. Und Platow, Czernitczew, Tetenborn, Horb, Büloff Streiten, Ver[n]ichtung über die Verworfenen, zu verbreiten!*“ (Švédský korunní princ, pral se lví udatností. Německou hanbu v krvi ničitele. A Platow, Černitšev, Tetenborn, Horb, Büloff bojují, aby záhubu nad zavrženými rozšířili!). Recitativ tenoru střídá recitativ sopránou, který oslavuje rakouského císaře Františka I. V 7. taktu zazní motiv (sólo hoboje a dva takty recitativ), který se v recitativu několikrát opakuje v různých tóninách (B dur, F dur, G dur, A dur, g moll). Celý recitativ končí v tónině D dur.

Nástrojové obsazení (recitativ tenore): Flauti, Oboe, Clarinetti in C, Corni in C, Clarini in C, Timpani in C, Principale, Fagotti, Violini, Virole, Violoncelli, Basso + Tenore solo

Nástrojové obsazení (recitativ soprano): Flauto solo, Oboa solo, Clarinetto solo, Violini, Viola, Basso + Soprano solo

⁹⁷ Bůh.

⁹⁸ Bohyně a múza dějepisectví.

Text:

Recitativo

Einer aus dem Volk, Tenore

Auf diesem Grunde Baut,

Für die Unsterblichkeit

Der weise, nie erforschte Meternich –

Den Freiheits Tempel unzerstörbar für die Zeit

Es blühet jeder für sein eignes Ich.

Der Völker Kraft hat er in eins geschmolzen,

Sie beben, die Verwegnen, die Stolzen!

Der Troz'ge Riese flieht, ein schwacher Zwerck

Vor deinem Siegerblicke, Tapfer Schwarzenberg!

Und Klenau, Lichtenstein, Kolloredo, Züchtigen die (Horden

(oprava, doplněk v rkp.)

Die nur der Menschheit Glück, und) Freyheit morden!

Leonidas der Zweite, Rußlands Ostermann,

Zeigt was noch Spartas Muth, auch heute kann!

Und Blücher, und Blücher, jener Greiß mit Adlerschwingen!

Erreilt den Flüchtling kühn, selbst an dem Rhein.

Es kämpft sich täglich Lorbern zu erringen

Der Ruhmbedeckte Wittgenstein.

Noch überschattet seines Aicherrn Geist

Den deutschgesinnten biedern Kämpfer Kleist.

Der Schweden KronPrinz, wäscht mit Löwenmuthe

Der Deutschen Schmach – in der Zerstörer Blute -

Und Platow, Czernitczew, Tetenborn, Horb, Büloff Streiten,

Ver[n]ichtung über die Verworfenen, zu verbreiten!]

Recitativ

Jeden z lidu, Tenor

Na tomto základu staví,

pro nesmrtnost,

moudrý, nedostižný Metternich⁹⁹
Chrám svobody, nezničitelný pro ten čas.
Každý krvácí pro své vlastní Já
On ztavil sílu národů v jedno.
Chvějí se, odvážní, hrdí!
Uchvatitelský obr prchá, slabý trpaslík¹⁰⁰
Před tvým vítězným pohledem, statečný Schwarzenberku!
A Klenau,¹⁰¹ Liechtenstein,¹⁰² Kollaredo¹⁰³ trestají hordy,
kteřé jen lidské štěstí a svobodu vraždí!
Leonidas II., ruský Ostermann¹⁰⁴
ukázal, co ještě dnes zmůže spartánská odvaha.
A Blücher, a Blücher¹⁰⁵, ten stařec s orlími křídly
chytil uprchlíky udatně, dokonce i na Rýně.
Bojem si chtěl vydobýt denně vavříny
chválou pokrytý Wittgenstein¹⁰⁶
ještě zastíňuje svým duchem z dubu
německy smýšlejícího poctivého bojovníka Kleista¹⁰⁷.
Švédský korunní princ,¹⁰⁸ pral se lví udatností.
německou hanbu v krvi ničitele.
A Platow, Černitšev, Tetenborn, Horb, Büloff bojují,

⁹⁹ Klemens Wenzel von Metternich (1773-1859), kancléř císaře Františka, srov. ŠVANKMAJER, Milan, *Bitva u Lipska roku 1813*, in *Dějiny a současnost*, Kulturně historická revue, 15, č. 5, (1993) s. 22-25.

¹⁰⁰ míněn Napoleon.

¹⁰¹ Jan z Klenové a Janovic, generál jezdeckva, srov. HOLLINS, David, *Rakouští vojevůdci za napoleonských válek 1792-1815*, 1. vyd., Praha: Grada, 2007, s. 19.

¹⁰² generál Alois Gonzaga Liechtenstein, srov. WURZBACH, Constantin, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich* [online], 15. Theil, Kaiserlich-königliche Hof-und Staatsdruckerei, Wien 1866, s. 109, [cit. 24.6.2020]. Dostupné z <http://www.literature.at/viewer.alo?objid=11770&page=112&scale=3.33&viewmode=fullscreen>

¹⁰³ Hieronymus hrabě Colloredo-Mansfeld, polní zbrojmistr, srov. HOLLINS, David, *Rakouští vojevůdci za napoleonských válek 1792-1815*, s. 21

¹⁰⁴ V té době byl kvůli vítězné bitvě u Chlumce a Přestanova, které se říkalo české Thermopyly, nazýván Leonidem (Leonidas = spartský král, který padl v bitvě u Thermopyl), srov. KESSLER, Vojtěch, *Místa paměti bitvy u Chlumce: pomníky, na které se „nezapomíná“*, diplomová práce, Praha, 2010, Karlova Univerzita, Filozofická fakulta, vedoucí práce prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.

¹⁰⁵ Gebhard Blücher, pruský maršál, srov. ŠVANKMAJER, Milan, *Bitva u Lipska roku 1813*, s. 22.

¹⁰⁶ Peter Wittgenstein, ruský polní maršál, srov. Ludwig Adolf Peter zu Sayn-Wittgenstein, in *Grosse Sowjetische Enzyklopädie* [online]. Dostupné z <http://bse.sci-lib.com/article005389.html>. [24.6.2020]

¹⁰⁷ Kleist, pruský generál, srov. ŠVANKMAJER, Milan, *Bitva u Lipska roku 1813*, s. 23.

¹⁰⁸ Karl Josef Bernadott, švédský korunní princ, srov. TAMTÉŽ, s. 22.

Aby záhubu nad zavrženými rozšířili.

Recitativ.

*O du zum Wechsel steten Grams geboren
Erhabner Franz! zur herbsten Pein
Vom prüfenden Verhängniß auserkohren
Der Duldung Urbild uns zu seyn! - -
Es raubte Dir der Tod in frühern Jahren
Was Mann und Vater Theures hat –
Und später wütheten der Feinde Scharen
Im Busen Deiner Kaiserstadt - -
Gelang's dem Krieg Dir Staaten abzubringen,
Dem Krieg – durch Ländergier erzeugt,
So kann't er doch nie Deinen Geist bezwingen,
Dein hoher Muth blieb ungebeugt. - -*

Recitativ

*O ty ke střídání ustavičného žalu zrozený,
císaři Franzi¹⁰⁹, zrozený k nejtvrďší bolesti.
Od osudu zkoušený, vyvolený,
abys byl pro nás vzor v trpělivosti,
Smrt ti ukradla v dřívějších letech,
co muž a otec má drahého.
A později se zuřící nepřítel shromáždil
v nitru tvého císařského města
Podaří se válce tobě státy odejmout,
válce, způsobené skrze lačnost po (cizích) zemích?
Tak nemohl nikdy dobýt vaši mysl,
Vaše odvaha zůstala nezměněná.*

¹⁰⁹ Císař František I.

Oslavování Františka I. pokračuje ještě v dalších částech (Allgemeiner Chor, Cavatina Terzetto, recitativ basu). Znovu se zde objevují některé motivy z předchozích částí (trioly ve 3. a 4. taktu v recitativu, 17. a 18. takt v recitativu je stejný jako 74. a 75. takt v tenorovém recitativu).

Nástrojové obsazení (Allgemeiner Chor): Flauto, Oboe, Clarinetti in B, Corni in Es, Fagotti, Violoni, Virole, Basso + Coro (Soprani, Alti, Tenori, Bassi), Soprano solo

Nástrojové obsazení (Cavatina): Flauto, Oboe, Clarinetti in B, Corni in Es, Fagott 1mo, 2do, Violoni, Virole, Violoncello, Basso + Terzetto (Soprano solo, Tenore solo, Basso solo)

Nástrojové obsazení (recitativ): Violini, Virole, Flauto, Oboe, Clarinetti in B, Fagotto solo, Basso+ recitativ Basso

Text:

Allgemeiner Chor

Wer kann, o Dulder, sich mit dir vergleichen?

Wer, Unerschütterlicher! Dich erreichen? - -

Všechen chór

Kdo může, o trpící, se s tebou srovnávat,

Kdo, na tebe neotřesitelného dosáhne?

Cavatina

Durch diesen festen Sinn hast Du's errungen,

Daß dir das Glück gehorchen muß,

Du hast ihm seine Freundschaft abgedrungen,

Dein wartet jetzt erst Frohgenuß.

Cavatina

Skrze tento pevný smysl jsi dosáhl,

Že tě štěstí musí poslouchat.

Ty jsi jej pronikl svým přátelstvím.

Na tebe teprve čeká zážitek štěstí.

Recitativ

*Der grosse Plan wär' ohne Dich gescheitert;
Du drücktest ihm das Siegel auf;
Der trübe Himmel hat sich ausgeheitert,
Dir blüht ein neuer Lebenslauf. -
Mit Rußlands, Preussens, Schwedens tapfern Helden
Eilst siegend Du dem Ziele zu,
Voll Ruhm wird die Geschichte ihrer melden
Allein den Ausschlag gabst nur Du! - -*

Recitativ

*Velký plán by bez tebe selhal,
Vtiskl jsi mu svoji pečeť.
Zamračené nebe se projasnilo.
Tobě kvete nový běh života.
S ruskými, pruskými, švédskými statečnými hrdiny
pospěš vítězně ty k cíli.
Pln slávy budou dějiny hlásit.
Ty jediný dáváš rozkaz.*

Poslední část *Schluß-Chor* začíná pětítaktovou předehtou v tónině C dur, která již předznamenává hlavní téma. Po pětítaktové předehtě nastupuje 1. sloka písně s hlavní melodií v sólovém sopránu, která trvá 21 taktů. Následně zopakuje hlavní melodii celý sbor. 2. sloku písně začíná sólový soprán a alt. Hudba se opakuje, orchestr v partituře není vypsáný, vypsáné jsou jen vokální hlasy a basová linka. Po 21 taktech opět opakuje hlavní melodii celý sbor. Stejným způsobem je zapsaná i 3. a 4. sloka písně, k sólovým vokálním hlasům se navíc ve 3. sloce připojuje tenor a ve 4. sloce se připojuje bas. V 5. sloce se mění hudba v orchestr, v partituře je opět orchestr vypsáný. Hlavní melodie se ale opakuje v sólovém sopránu, kterému přizvukuje sbor. Změna ve vokálních hlasech dochází v posledních pěti taktech. Kantáta končí dvoutaktovou dohrou v tónině C dur.

Nástrojové obsazení: Flauti, Oboe, Clarinetti in C, Corni in C, Clarini in C, Principale in C, Timpani in C, Fagotti, Violoni, Virole, Basso + Soprano solo, Alto solo, Tenore solo, Basso solo

Text:

Schluß-Chor

*So tritt aus dem Dunkel krauser Schatten,
Der umwölken Morgensonne gleich,
Herrlicher als je, im Bund der Staaten
Des erlauchten Habsburgs Österreich,
Heller noch umstrahlt vom alten Purpurglanz
Durch die Weisheit uns' res guten Kaisers Franz.*

Závěrečný sbor

*Tak se ze tmy noří zmatené stíny,
stejně tak zamračené ranní slunce.
Překrásné než cokoli, ve svazu států
Vznešeného habsburského Rakouska
Světlejší, ba zářivější od starého jasu purpuru (purpur je císařská barva)
skrže jasnost našeho dobrého císaře Františka.*

...

*Rußland eilt aus weit entfernten Zonen
Zur Entjochung Deutschlands kühn herbey,
Festigkeit zu sichern allen Thronen,
Zu verscheuchen fremde Tyranny.
Doch erreich es diesen großen Zweck nur ganz
Durch die Freundschaft uns' res lieben Kaiser Franz.*

Rusko spěchá z dalece vzdálených zemí

Udatně k osvobození Německa

*Rozhodností upevnit všechny trůny (Napoleon v mnoha zemích vyháněl původní
vládce a dosazoval tam své příbuzné a generály – Španělsko, Itálie, Švédsko atd.),*

Odehnat cizí tyranii

Přeci dosáhlo tohoto úmyslu docela jen

Skrže přátelství našeho milého císaře Františka.

...

*Preussen, müde länger sich zu schmiegen
unter das so schlau verlarvte Freundschaftsjoch,*

*Preussen will zu Grund geh'n, oder siegen,
Friedrichs Geist umschwebt sein Kriegsheer noch.
Rettung fand es in der mächtigen Allianz
Durch den Beystand uns' res edeln Kaisers Franz.*

*Prusko, unavené se dlouho ohýbalo
pod tím mazaně maskovaným jářmem přátelství¹¹⁰
Prusko chce jít k základům nebo vítězit
Fridrichův¹¹¹ duch ještě proplová kolem jeho válečných houfů
Záchranu našlo v mocné alianci
Díky podpoře našeho urozeného císaře Františka.*

...

*Schweden, noch durchwallt von deutschem Blute
Setzt zur Rache Deutschlands über's Meer
Mit beynahe beyspiellosem Muthe
Ordnet es sein kleines Heer
Und entreißt dem stolzen Feind den Siegerkranz
Durch den Beytritt uns' res biedern Kaisers Franz.*

*Švédsko, ještě zaplavené německou krví
Přeplavilo se k pomstě Německa přes Moře.
S téměř příkladnou udatností
Nastolilo své malé vojsko.
A vytrhlo hrdému nepříteli vítězný věnec
skrže přístup našeho dobrého císaře Františka.*

...

*Jauchze laut Germanien! du Befreytes,
Das sein Haupt allmählig hebt,
Jauchze laut! – das Ende dieses Streites
Hast du endlich doch erlebt.
Feyre jubelnd diesen Tag im Reihentanz,
Doch vor allem preise Deinen großen Kaiser Franz.*

¹¹⁰ Prusko bylo až do roku 1812 Napoleonovým spojencem

¹¹¹ Fridrich Vilém III., pruský král, srov. ŠVANKMAJER, Milan, *Bitva u Lipska roku 1813*, s. 25

*Vesel se nahlas Germánie, ty osvobozená,
že tvoje hlava se postupně zvedá.
Vesel se hlasitě – konec tohoto boje
jsi konečně přece přežila.
Slav jásavě tento den v řadovém tanci.
Přeci především chválím tvého velkého císaře Františka.*

6.3 Joseph, der Menschheit Segen, Leopold Koželuh

Leopold Koželuh se narodil 26. června 1747 ve Velvarech (střední Čechy)¹¹². Původně byl pokřtěn jako Jan Antonín, od roku 1773 používal jméno Leopold, aby se odlišil od svého příbuzného, hudebního skladatele Jana Evangelisty Antonína Koželuha (1738-1814). Leopold Koželuh vystudoval gymnázium v Praze a poté studoval práva, která nedokončil a začal se věnovat hudbě.¹¹³

Hudební vzdělání, ještě při studiu na střední škole, mu zprvu poskytoval právě výše zmíněný Jan Antonín Koželuh (později kapelník v katedrále sv. Víta), od kterého se Leopold naučil základům kontrapunktu a kompozice vokálních děl. Druhým jeho významným učitelem byl jeden z nejvýznamnějších pražských hudebníků, klavírista, skladatel a pedagog František Xaver Dušek. Do povědomí se dostal Leopold Koželuh již jako 24letý mladý skladatel se svými balety a pantomimami pro Stavovské divadlo v Praze.¹¹⁴

Následně v roce 1778 odešel do Vídně. Zde se rychle prosadil jako vynikající klavírista, skladatel a pedagog. Mezi jeho žáky patřila např. dcera císaře Františka II., pozdější manželka Napoleona, Marie Luisa¹¹⁵. Ve Vídni se Koželuhovi velmi dařilo, dokonce odmítl v roce 1781 místo dvorního varhaníka v Salcburku

¹¹² MENGES, Franz, *Kozeluh, Leopold*, In: Neue Deutsche Biographie [online], Band 12, Duncker & Humblot, Berlin, 1980, s. 629-630, [cit. 5.5.2020]. Dostupné z <https://daten.digital-sammlungen.de/0001/bsb00016329/images/index.html?id=00016329&groesser=&fip=eayaxsqrksydwweayafsdqrseayaen&no=36&seite=643>

¹¹³ VYTLAČIL, Lukáš M, *From Velvary, Bohemia, to the court in Vienna. The life of the imperial Kapellmeister Leopold Koželuh and a new complete edition of his keyboard sonatas* [online], Czech Music Quarterly, roč. 16, č. 2, Praha 2016, s. 7, [cit. 5.5.2020]. Dostupné z https://www.academia.edu/29892110/From_Velvary_Bohemia_to_the_court_in_Vienna._The_life_of_the_imperial_Kapellmeister_Leopold_Ko%C5%BEeluh_and_a_new_complete_edition_of_his_keyboard_sonatas

¹¹⁴ MÜLLER, Rudolf, *Kozeluh, Leopold*, In: Allgemeine Deutsche Biographie, Band 16, Duncker & Humblot, Leipzig 1882, s. 740.

¹¹⁵ Česká divadelní encyklopedie [online], 2001, [cit. 5.5.2020]. Dostupné z http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Ko%C5%BEeluh,_Leopold

namísto Mozarta. Velkou roli v jeho životě hrál také vstup do zednářské lóže. Tato skutečnost mu nemálo pomohla k tomu, aby rozšířil své kontakty a stal se jednou z nejznámějších a nejlépe situovaných osobností vídeňského hudebního prostředí.¹¹⁶

V roce 1784 založil ve Vídni Leopold Koželuh své vlastní nakladatelství *Musikalisches Magazin*. Později díky kontaktům s významnými evropskými vydavatelstvími se Koželuhovy skladby rozšířily i mimo Rakousko do celé Evropy.¹¹⁷

Koželuhovu popularitu posílilo ještě to, když byl pověřen složit kantátu ke Korunovací Leopolda II. českým králem. Kantáta je známá pod názvem *Cantate Seiner K. K. Majestät Leopold dem II. gevidmet* a premiéru měla 12. září 1791. Druhou kantátou na oslavu panovníka je kantáta, která je uložena v českokrumlovské hudební sbírce Arnošta ze Schwarzenberku, *Joseph, der Menschheit Segen*. Tuto kantátu složil Leopold Koželuh na počest Josefa II jako poděkování za to, že Josef II. poskytl ochranu zednářské lóži.

V roce 1792 byl Leopold Koželuh jmenován dvorním skladatelem císaře Františka II. Zemřel 7. května 1818 ve Vídni.¹¹⁸

Obrázek 5 Leopold Koželuh, zdroj: časopis Harmonie [online]. Dostupné z <https://www.casopisharmonie.cz/studie/korunovacni-kantata-leopolda-kozeluha-po-225-letech-ve-svetle-doby-a-interpretace.html>

¹¹⁶ STRATILOVÁ, URVÁLKOVÁ, Eva, *Baletní hudba Leopolda Koželuha*, Praha, 2012, Diplomová práce, Akademie múzických umění v Praze, Hudební a taneční fakulta, Vedoucí práce Dorota GREMLICOVÁ, s. 13.

¹¹⁷ VYTLAČIL, Lukáš M, *From Velvary, Bohemia, to the court in Vienna. The life of the imperial Kapellmeister Leopold Koželuh and a new complete edition of his keyboard sonatas* [online], Czech Music Quarterly, s. 8. Dostupné z https://www.academia.edu/29892110/From_Velvary_Bohemia_to_the_court_in_Vienna_The_life_of_the_imperial_Kapellmeister_Leopold_Ko%C5%BEeluh_and_a_new_complete_edition_of_his_keyboard_sonatas [cit. 5.5.2020]

¹¹⁸ ČERNUŠÁK, Gracian, Nováček, Zdenko, ed. a Štědroň, Bohumír, ed., *Československý hudební slovník osob a institucí*, 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963, s. 729.

6.3.1 Svobodní zednáři v 18. století

Myšlenka svobodného zednářství byla do Čech přinesena poprvé francouzskými vojáky v době bojů Francie proti rakouské monarchii za vlády Marie Terezie. První zednářská lóže v Čechách byla založena v roce 1741. Svobodní zednáři se vyznačovali především jako „[...] ušlechtilí lidé, kteří svým chováním přispívají ke kultivaci a zušlechtění společnosti, hlásají v duchu osvícenské humanity, tolerance a bratrství.“¹¹⁹ I když se Marie Terezie ani Josef II. ke svobodnému zednářství nehlásili, za jejich panování mohla tato tajná společnost svobodně fungovat. Svobodní zednáři dokonce i podporovali Josefa II. v jeho politice osvíceneckého absolutismu. Fungování svobodných zednářů zkomplikoval až kabinetní list platný od roku 1786, který vydal právě Josef II. Tímto zákonem sice postavil svobodné zednáře pod svou ochranu, ale zároveň zredukoval počet zednářských lóží na maximálně 3 lóže na jedno hlavní město monarchie. Dalším bodem kabinetního listu byla povinnost svobodných zednářů podrobit se důkladným kontrolám ohledně členů, činovníků a zednářských shromáždění.¹²⁰ Panovník, který je považovaný za jednoho z těch, který se zasloužil o přerušování zednářské tradice v Rakousku a v Čechách, je císař František I. Díky jeho neustálému strachu z tajných společenství vybudoval velice promyšlený a účinný policejní orgán, který vykonával na lóže velký tlak, a který tak zapříčinil postupné zastavování činnosti jednotlivých zednářských lóží. František I. dokonce vydal dekret, kterým zakazoval příslušníkům státní služby členství v jakékoli tajné společnosti doma i v zahraničí.¹²¹ Veškeré tyto cenzury a vzrůstající pravomoc policejních orgánů vedla k postupnému zániku zednářských lóží. Nejvýznamnější byl proces s tzv. uherskými jakobíny, který skončil popravami¹²² (spolu s jakobíny byli vězněni a popravováni i svobodní zednáři¹²³), což byla pravděpodobně poslední rána pro svobodné zednáře a příčina jejich zániku.¹²⁴

¹¹⁹ ČECHUROVÁ, Jana, *Čeští svobodní zednáři ve XX. století*, Praha: Libri, 2002, 518 s., zde s. 48

¹²⁰ TAMTÉŽ, s. 49.

¹²¹ TAMTÉŽ, s. 52.

¹²² ČORNEJOVÁ, Ivana, Jiří RAK a Vít VLNAS. *Habsburkové v českých dějinách: ve stínu tvých křídel*, s. 188.

¹²³ ČECHUROVÁ, Jana, *Čeští svobodní zednáři ve XX. století*, s. 49.

¹²⁴ TAMTÉŽ, s. 52.

6.3.2 Joseph, der Menschheit Segen

Kantáta *Joseph, der Menschheit Segen* je zednářská kantáta zvláštní tím, že zahrnuje melodram, zpěvní a instrumentální pasáže dohromady. Je rozdělena na 9 částí.

První část *Introduzione, Adagio* začíná v tónině G dur, v posledních třech taktech přechází do tóniny g moll, která trvá dva takty a celá část *Adagio* končí v dominantní tónině D dur. *Introduzione, Allegro* začíná hlavním tématem v tónině G dur. V 19. taktu se dostáváme přes drobné modulace k hlavnímu tématu opět v tónině G dur. Ve 37. taktu se dostáváme do dominantní tóniny D dur, která trvá až do 65. taktu. Zde zaznívá opět hlavní téma v G dur, ale s úvodním akordem v dominantní tónině D dur. Melodie moduluje postupně do hlavní tóniny G dur, která se nám potvrzuje v 82. taktu, kde opět zaznívá hlavní motiv přede hry. Část *Introduzione, Adagio – Allegro* končí v hlavní tónině G dur.

Druhá část *Coro, Andante* je určena pro sbor (Canto 1mo, Canto 2do, Basso) a cembalo. Začíná v tónině Es dur. Po 13 taktové přede hře nastupuje sbor. Postupně melodie moduluje a dostáváme se do dominantní tóniny B dur. Sbor vystřídá 9 taktová cembalová mezihra, která melodii dostává zpět do hlavní tóniny Es dur. Po mezihře nastupuje opět sbor. Sbor využívá stejná slova jako v první části, i melodie je velice podobná. Sbor ale nemoduluje do dominantní tóniny jako v první části. Zůstává v hlavní tónině Es dur, v které i celá druhá část končí.

Text: Coro

*Segen kam auf uns hernieder,
jeder Tag vermehrt die Bruder,
die der Weisheit huldigen,
mit der Zahl der Weisen mehre
sich zu unsers Bundes Ehre
auch die Zahl der Glücklichen.*

Třetí část *Melodram, Allegro* je spojením mluveného slova s cembalovými mezihrami. Začíná cembalová přede hra v tónině C moll, která trvá 9 taktů. V 10. taktu přede hra končí na dominantním septakordu dominantní tóniny G dur. Následuje mluvené slovo. Mluvené slovo střídá cembalová mezihra stejnou melodií, jako byla přede hra, ale v tónině g moll. Tato mezihra končí a moll akordem. Opět přichází mluvené slovo a po něm stejná cembalová mezihra jako dvě předchozí, ale

v tónině d moll. Mezihra končí na dominantním septakordu tóniny g moll. Následuje mluvené slovo a poté mezihra již s jinou melodií, s předepsaným tempem *andante* a v tónině g moll. Mezihra končí na dominantním septakordu tóniny d moll. Po dalším mluveném slovu zazní cembalová mezihra v tónině d moll a končí na dominantním septakordu tóniny a moll. Následuje mluvené slovo a po něm krátká dvoutaktová mezihra v tónině a moll, končící na dominantním septakordu stupnice e moll. Následuje mluvené slovo s mezihrou, která již zazněla v tónině g moll, nyní je zde v tónině e moll a končí dominantní septakordem tóniny h moll. Přichází mluvené slovo, po němž zazní dvě noty, které potvrzují tóninu h moll a navozují pocit ukončení jedné fráze. Mezihra pokračuje synkopickým rytmem v durové tónině D dur. Tato stejná mezihra následuje po dalším mluveném slovu, avšak se změněným posledním taktem, který končí na dominantním septakordu stupnice e moll. Po mluveném slovu pokračuje mezihra v tónině e moll a končí v tónině Fis dur. Následuje pasáž, kde se střídá vždy jednotaktová mezihra s krátkým mluveným slovem. První takt je v tónině Fis dur, druhý takt je v tónině h moll a tónina třetího taktu je e moll. Po této pasáži zazní opět dvě noty, které potvrzují tóninu h moll a ukončují další frázi. Poprvé přichází mezihra ve 3/4 taktu (doposud byly veškeré v taktu 4/4) a v tónině D dur, ve které celá třetí část končí.

Text: (*Melodram*)

*Einst goss sich Barbarei und Aberglaube
Gleich lang verdümmten Fluthen wild heran
Und wurgte die Vernunft und nahrte sich vom Raube
und zundete der Zwitteracht Facked an.*

*Gehaßt verfolgt oft mit Schwert und Flammen,
Schlich selten, da die Brüderschaft zusammen
Im Schooß des Ordens auszuruhn
und Hand in Hand Bedrangten wohlzuthun*

*Dieß war des Ordens Looß in finstern Zeiten
Im Kampf mit so viel Fährlichkeiten,
wie mochte da das kleine Maurer Chor
Die ganz verlaßne Menschheit retten.
Wie helfen ihr aus ihren Nöthen,*

Nur flehen konnt' es flehn zum Ewigen empor.

*Und sieh: Nach manchen sanftern Morgenröthen
Tratt endlich Josephs Sonne schön hervor.
Seit Er der Menschheit Genius geworden,
kehrt Duldungsgeist mit ihm der Menschheit Glück
in unser Vaterland, wie im Triumph zurück.*

*In dieser Sonne Stral gedeiht der Orden,
und Haufen drängen sich heran.
Und schwören ritterlich,
was Maurer stets gethan,
An ihrem und der Menschheit Wohl zu bauen
Um einst des Lichtes Quell im Heiligthum zu schauen.*

*Doch – schwing dich Muse kühn von Dank durch glüht
zu Josephs Thron Und Dank sei nun dein Lied*

Čtvrtá část *Aria, Andante* pro soprán pokračuje ve 3/4 taktu, v tempu *andante* a v tónině D dur. Po 16 taktové předehře nastupuje sopránové sólo v tónině D dur. První fráze končí na dominantní tónině A dur. Následuje 8 taktová mezihra v tónině A dur. Po této mezihře ještě pokračuje sólo v tónině A dur, která se ale v průběhu změní na původní D dur. Čtvrtá část končí 8 taktovou dohrou v tónině D dur.

Text: (Soprano)

*Von ihm quoll Segen auf uns nieder,
durch ihn gehn friedlich, Hand in Hand,
Verschiednen Glaubens gleiche Brüder,
umschlungen von der Duldung Band.*

Pátá část *Coro, Allegro* je zapsaná ve 3/4 taktu v tónině D dur, která přechází po 16 taktech do dominantní tóniny A dur. V dominantní tónině setrváváme poměrně dlouhou dobu. Do hlavní tóniny D dur se dostáváme až po 8 taktech cembalové mezihry. V ní vydržíme ale pouhé čtyři takty a opět se dostáváme do

dominantní tóniny A dur. Po 15 taktech A dur střídá na malou chvíli D dur. Po čtyřech taktech se vracíme do A dur. Melodie postupnými sekvencemi moduluje, graduje a zastavuje se na koruně na dominantním septakordu stupnice A dur. Melodie pokračuje v piano v tónině A dur, která sekvencemi moduluje a končí v hlavní tónině D dur.

Text: Coro.

*Er schenkte Freiheit unsern Hallen,
Er schützt unsern Bruderkreis,
Ihm soll von Ost bis West erschallen,
des Maurerbundes Lob und Preis.*

Šestá část *Melodram, Moderato* je ve 4/4 taktu v tónině B dur. V této části se opět střídá mluvené slovo s cembalovými mezihrami. Předehra dlouhá 7 taktů je v hlavní tónině B dur. Po mluveném slovu přichází mezihra shodná s předehrou (předehra má navíc dva úvodní takty) opět v tónině B dur. Druhá mezihra už má jinou melodii, ale tónina se nemění. Následuje mluvené slovo a poté mezihra v dominantní tónině F dur. Opět přichází mluvené slovo a po něm zaznívá mezihra, která již zazněla i ve stejné tónině B dur. Oproti předchozí mezihře jsou zde přidáné poslední dva takty, které mění tóninu do D dur. Po mluveném slovu je mezihra v D dur, která ale na konci moduluje do g moll. Následující mezihra moduluje do stejnojmenné G dur, která v další mezihře přechází zpět do g moll. Následuje mluvené slovo, po kterém přichází stejná mezihra, jako byla předchozí. Odlišné jsou poslední čtyři takty, které končí na dominantním septakordu tóniny Es dur. Další cembalové mezihry zůstávají v tónině Es dur, která sice na malou chvíli přechází do B dur, ale nakonec celá šestá část končí v tónině Es dur.

Text: (Melodram)

*Heil, Menschheit, dir! der Mönche Dagon fällt.
Zertrümmert vor der Bundeslade nieder.
Vom Lichte Finsterniß zu scheiden lernt die Welt.
Vernunft, Religion Kehrt wieder,
und prangt im alten Glanz.
Auch in profaner Brust,
Erwacht des Klügern Wohlthuns süsse Lust,*

*Sieh! wie der Laye staunt,
ob der Bethörungs Schande,
Daß er Jahrhunderte die reiche Bettlerbande
als hieß es Gott, zu mästen lief!
Daß er von schalen Wundern hingerissen,
bei tausend marternden Gewissensbissen
Von heil'gem Dunst betäubt so lange Schlieff! –*

*Einst Mönche thatens gieng erohn' Erbarmen,
mit weggewandtem Blick den wahren Armen,
Drang gleich des Jammernden Geschrei
bis an die Wolken ihn, mit schnellem Schritt vorbei.
Verwöhnet durch der Mönche süßes Schmeicheln,
Geblendet durch ihr frömmelnd Heücheln.
Sah er des wahren Elends Thräne nicht,
Doch – erwacht auf.
Trost euch, ihr Armen!
Aufgelitten ist nun der lange Schmerz,
Idole sind bestritten -
Sie stürzen hin auf ihr beschämt Gesicht.
Auch dieß ist Josephs Werk: auch hier wird Licht.*

Sedmá část *Aria, Adagio* je zapsaná ve 2/4 taktu v tónině Es dur. Z hlediska formy lze říci, že se jedná o tři dílnou malou formu s reprízou s pozměněným dílem a (a b a'). Po osmi taktové předehře nastupuje sólový soprán v tónině Es dur. Po 20 taktech nastupuje díl b, přecházející postupně do tóniny F dur, která se nám potvrdí v 11. taktu dílu b. Tónina F dur ještě moduluje do B dur. Díl b končí na koruně v tónině B dur. Opět přichází díl a v tónině Es dur. Celá sedmá část končí pěti taktovou dohrou v tónině Es dur.

Text: *Aria*

*Trockne sanft die heissen Zähren,
Menschheit Deinem Leid zu wehren
schwilt von Mitleid jede Brust.
Wahrer Armuth schnell zu rathen,*

*was in StilleM Maurer thaten,
wird auch des Profanen Lust.*

Osmá část *Melodram, Allegro maestoso* je zapsaná ve 4/4 taktu v tónině G dur. Předehra trvá 10 taktů a je v tónině G dur. Po mluveném slovu přichází mezihra, která je první 4 takty stejná jako předehra, ale v posledních dvou taktech moduluje a končí na dominantním septakordu stupnice D dur. Další mezihra pokračuje v tónině D dur, moduluje a končí ve stejnojmenné moll. Přichází mluvené slovo. Následující mezihra mění charakter, mění se i předznamenání a tónina jde do G dur. Další mezihra má stejnou melodii, ale je v tónině C dur. Mezihru střídá mluvené slovo, po kterém následuje mezihra, která moduluje a končí v tónině F dur. Následujícími mezihrami se nám postupnými modulacemi potvrzuje tónina F dur. V této části autor navozuje pocit konce celé osmé části. Přichází změna tóniny do B dur, která přechází do Es dur. Dále je zde vložena ještě jedna mluvená pasáž a celá osmá část končí dohrou v tónině B dur.

Text: (*Melodram*)

*Wie herrlich schön auf Wiens erhabnen Mauern
Die Friedens Fahne weht!
Aeonen durchzudauern hast du sie Joseph selbst der Menschheit auf-
gesteckt.
Vom Tand entwöhnt, vom langen Schlaf geweckt.
Eilt der Profane her und schwört in Freuden Zähren
ein redlicher Gehilf dem Elend mitzuwehren.*

*Auch ihr, gerührte Brüder, säumet (saumet?) nicht,
was Joseph wünschet, sei dem Maurer Pflicht.
O kehrt dem Ewigen und Joseph zu gefallen
erst dann zurück aus diesen frohen Hallen,
wann ihr die Zahl der Glücklichen vermehrt
und die Geretteten den Orden segnen hört.*

*Erneuert heute, was ihr einst geschworen,
Da ihr zur heiligsten der Pflichten auserkohren,
Die Schurz empfängt die Kelle in der Hand.*

*Den sel'gen Bau des Menschen Wohls begann't.
Laut schalle nun durch alle Himmels Sphären,
was wir dem Menschenfreunde Joseph schwören.*

Poslední devátá část *Coro, Allegretto* je zapsaná ve 2/4 taktu a v tónině B dur. Tato část je založená na střídání sólového sopránu a sboru. Sbor zpívá stále to samé, mění se jen jednotlivé vstupy sólového sopránu. Po sedmi taktové předeře, přichází na scénu první výstup sólového sopránu, který trvá osm taktů v tónině B dur. Následuje sborová osmitaktová pasáž. Druhý výstup sólového sopránu trvá 12 taktů a je v dominantní tónině F dur. Následující sborová část se vrací do původní tóniny B dur. Třetí výstup sólového sopránu je v tónině d moll a trvá 12 taktů. Následuje sbor v tónině B dur a po něm přichází poslední sólový výstup. Ten trvá opět 12 taktů a je v tónině d moll. Celá kantáta končí sborovou částí, obohacenou o 4 finální takty a cembalovou šesti taktovou dohrou v tónině B dur.

Text: Coro

*Dem Maurer Bunde treu zu handeln,
und still des Wohlthuns Bahn zu wandeln:
dieß schwören wir durch dreimal drei,
beim Wohl der Maurerei
zu lernen, was den Menschen adelt,
zuthun, was kein Gewissen tadelt,
dem Laster ritterlich zu wehren,
die guten Bürger zu vermehren.
Selbst unsern Wünschen zu entsagen,
um des Bedrängten Last zu tragen.*

6.4 Die Feyer der Vermählung

Třetí kantátou se sbírky kantát Arnošta ze Schwarzenbergu, jejíž autorem je český hudební skladatel Vojtěch Jírovec, je kantáta *Die Feyer der Vermählung*.

Vojtěch Matyáš Jírovec (též Gyrowetz; Gyrowez; Girowetz, Adalbert Mathias¹²⁵) se narodil 19. února 1763 v Českých Budějovicích. Jeho otec byl ředitelem kůru v českobudějovické katedrále, proto pro mladého Jírovce nebyla hudba cizí. Již jako malý chlapec se učil zpěvu a hře na housle, později se učil ještě generálbas a hru na varhany u varhaníka a skladatele Štěpánovského. Vojtěch Jírovec vystudoval šestileté českobudějovické piaristické gymnázium. Právě z těchto středoškolských studijních let pocházejí Jírovcovy první skladby.¹²⁶

V roce 1779 odešel do Prahy, kde studoval práva, která nikdy nedokončil. Právě v Praze poznal kulturní život, zalíbila se mu opera, často chodil na hudební představení do Stavovského divadla a uchvátila ho chrámová hudba, kterou poznal v chrámu sv. Víta. Problémem pro Jírovce byly ale finance, proto si přivydělával jako soukromý pedagog hudby v mnoha pražských rodinách¹²⁷

V roce 1783 Jírovec opustil Prahu a nastoupil jako sekretář a hudebník hraběte Františka Fünfkirchena v Chlumu u Třeboně. Hrabě měl zimní sídlo v Brně, kde tedy často Jírovec spolu s ním pobýval, a kde měl čas dále se vzdělávat a prohlubovat své hudební nadání díky tomu, že se obklopoval mnoha hudebníky. Právě v Brně došlo k provedení Jírovcových 6 symfonií, které byly kladně hodnoceny.¹²⁸

Po dvou letech, v roce 1785, odešel mladý Jírovec do Vídně. Zde se setkal osobně s W. A. Mozartem, Josephem Haydnem a s jinými významnými hudebními osobnostmi té doby, kteří pobývali ve Vídni. Byl to právě Mozart, který se nemálo zasloužil o zviditelnění Jírovce ve Vídni jako hudebního skladatele, když provedl Jírovcovu skladbu před vídeňským publikem a samotného Jírovce představil jako jejího autora. Podařilo se mu prodat několik svých skladeb vlivným lidem (např.

¹²⁵ ČERNUŠÁK, Gracian, Nováček, Zdenko, ed. a Štědroň, Bohumír, ed., *Československý hudební slovník osob a institucí* [online], 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, [cit. 7.5.2020]. Dostupné z https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictio-nary&task=record.record_detail&id=1041

¹²⁶ JÍROVEC, Vojtěch Matyáš, *Vlastní životopis Vojtěcha Jírovce* [online], překlad František BARTOŠ, Topičova edice, Praha, 1940, s. 17, [cit. 7.5.2020]. Dostupné z <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:9fdc0bfc-296e-404a-828f-6119c18c65e7?page=uuid:82eae128-8f6e-4da7-83b1-b203f765ef55>

¹²⁷ ZAIMLOVÁ, Zuzana, *Mše Vojtěcha Jírovce z katedrály sv. Mikuláše v Českých Budějovicích*, České Budějovice, 2011, diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, vedoucí práce Martin HORYNA, s. 9.

¹²⁸ ČERNUŠÁK, Gracian, Nováček, Zdenko, ed. a Štědroň, Bohumír, ed., *Československý hudební slovník osob a institucí* [online].

hrabě Esterházy) a od té doby žil ve Vídni hlavně z výtěžků svých skladeb. Jírovec doufal, že se ve Vídni dostane do služeb knížete Schwarzenberga, který si v té době vydržoval znamenitou dvorní kapelu, toho se bohužel nikdy nedočkal. V té době mu ale přišel dopis s žádostí, a proto v roce 1786 odchází do Benátek, kde se stal sekretářem a učitelem hudby u hraběte Ruspoliho.¹²⁹ Poté navštívil několik italských měst (Benátky, Florencii, Řím a Neapol), kde se setkal s mnoha významnými hudebními osobnostmi. Např. v Neapoli studoval vokální hudbu u učitele Giovanniho Paisiella a duchovní hudbu a kontrapunkt studoval u italského skladatele a hudebního teoretika Nicolò Saly. V roce 1789 se dostal Jírovec do Francie již jako známý hudební skladatel. Ve Francii nezůstal dlouho. Díky revolučnímu období odcestoval do Anglie. V roce 1791 navštívil Anglii Joseph Haydn a byl to právě Jírovec, který mu pomohl, aby se prosadil jako hudební skladatel v tehdejšímu hudebním prostředí Anglie. V roce 1792 se kvůli špatnému zdraví Jírovec vrátil přes Belgii, Paříž, Drážďany, Prahu a České Budějovice zpět do Vídně.¹³⁰ Ve Vídni se nadále věnoval své hudební a skladatelské činnosti. Stal se dvorním kapelníkem a skladatelem císařských divadel, jehož povinností bylo složit jednu operu a jeden balet za rok. V této funkci napsal ještě mnoho děl.¹³¹

Vojtěch Jírovec zemřel 19. 3. roku 1850 ve Vídni.¹³²

6.4.1 Forma sonetu

Kantátu *Die Feyer der Vermählung* sám Jírovec označil (viz titulní list) jako *ein Wechselgesang in Sonetten* („střídavý zpěv“ v sonetech).

Sonet (též znělka) se skládá ze 14 veršů, které jsou rozdělené na dvě 4 veršové a dvě 3 veršové strofy.¹³³ Stavba sonetu se řídí jeho obsahem. První čtyři verše by měly být jako *teze*, další čtyři verše jako *antiteze* a poslední dvě trojverší jako *synteze*. Jednotlivé verše jsou jambické (tedy vzestupné).¹³⁴ Jambický verš (též

¹²⁹ JÍROVEC, Vojtěch Matyáš, *Vlastní životopis Vojtěcha Jírovce*, s. 22-27

¹³⁰ ČERNUŠÁK, Gracian, Nováček, Zdenko, ed. a Štědroň, Bohumír, ed., *Československý hudební slovník osob a institucí* [online].

¹³¹ ZAIMLOVÁ, Zuzana, *Mše Vojtěcha Jírovce z katedrály sv. Mikuláše v Českých Budějovicích*, s. 17-19.

¹³² ČERNUŠÁK, Gracian, Nováček, Zdenko, ed. a Štědroň, Bohumír, ed., *Československý hudební slovník osob a institucí* [online].

¹³³ FILIP, Jiří, *Menší poetický slovník*, 1. vydání, Praha: Československý spisovatel, 1966, s. 56.

¹³⁴ BRUKNER, Josef, FILIP Jiří, *Poetický slovník*, 2. upr. vyd., v MF první vyd., Praha: Mladá fronta, 1997, s. 307-309.

přízvučný, časoměrný) je takový verš, který je založen na střídání nepřízvučných a přízvučných slabik.¹³⁵

6.4.2 Kantáta *Die Feyer der Vermählung*

Kantáta je určena pro tři hlasy (soprán, tenor, bas) s doprovodem fortepiána. Jednotlivé hlasy mají v této skladbě sólové výstupy. Soprán je zde představitelem lásky (Der Genius der Liebe), tenor představitelem opatrnosti (Der Genius der Vorsicht) a bas představuje štěstí lidu (Der Genius des Völkerglücks). Celá kantáta je rozdělena na několik částí.

První část ve 3/4 taktu v durové tónině zahajuje osmitaktová předehra, po níž nastupuje sbor (soprán, tenor, bas) na slova Schillerovy básně, která je také vytištěná jako motto před sonety Carla Philippa.

Text: *O zarte Sehnsucht, süßes Hoffen,
Der sanften Liebe gold'ne Zeit!
Das Auge sieht den Himmel offen,
Es schwelgt das Herz in Seligkeit.
O dass sie ewig grünend bliebe
Die schöne Zeit der sanften Liebe!*

Druhá část, recitativ tenoru, začíná ve 4/4 taktu a v tónině D dur. Po 4 taktech přichází *alla breve*. Tempo se v závěru druhého čtyřverší mění na *adagio*, což ještě posílí koruna, která této změně tempa předchází. Druhé čtyřverší končí na koruně a následující dvě trojverší jsou opět v *alla breve*, které končí opět na koruně v dominantní tónině A dur. Nakonec zopakují ještě všechny tři hlasy poslední dva verše a druhá část končí pětiktaktovou dohrou fortepiána v tónině D dur.

Text: *Der Genius der Vorsicht*

*Ihr kennet SIE – aus fernem Mutterlande,
Zog SIE zu uns in diese heim'sche Flur,
Umschlungen durch der Freundschaft zarte Bande,
Entsagt SIE gern dem vaterländ'schen Strande,
Lebt unschuldsvoll, als Tochter der Natur! –
Verborgen waltet hier der Vorsicht ernste Spur,
Die – als verwaist wir um den VATER standen,*

¹³⁵ FILIP, Jiří, *Menší poetický slovník*, s. 33.

In der ERHABENEN, uns eine Mutter schwur. –

*So lieget oft in nächtlich dunkler Hülle
Der Menschheit Loos. – Doch ungefragt
Entschleyert sich des Glückes Sonnenfülle,
Die Nacht verschwindet – und es tagt! –
Des Lebens Schiff treibt eine sich're Welle,
Was Zufall schien – ist nur der Vorsicht Helle. –*

Třetí část začíná recitativem sopránu v tónině D dur, v tempu *Larghetto*, ve 4/4 taktu *alla breve*. Druhé čtyřverší končí na koruně v tónině D dur. Následují dvě trojverší v podobě sopránové árie ve 3/4 taktu, v tempu *Andantino* a v tónině G dur. Poslední dva verše opakují opět všechny tři hlasy dohromady.

Text: *Der Genius der Liebe*

*Ja Liebe, deines Himmels sanftes Wehen
Hat sehnsuchtsvoll IHR EDLES Herz erweicht,
Wer kann dir, Himmlische, je widerstehen,
Wer wiche nicht der Liebe sanftem Flehen,
Wenn sie in voller Reinheit sich uns zeigt. –
Zum Edlen findet sich das Edle leicht. –
Sie schwebte sanft von ihren Himmelshöhen
Zu IHR – die ganz ihr Ebenbild erreicht. –*

*Des reinen Auges Feuerstrahlen
In eines Seraphs Blick gehüllt,
Wer wagt diess schöne Bild zu mahlen,
So rein – so sanft – so engelmild! –
Wo in des Busens unschuldsvollem Beben
Nur reine Tugenden und sanfte Triebe leben.*

Čtvrtá část, recitativ basu, začíná v předepsané tónině C dur ve 4/4 taktu. Druhé čtyřverší touto tóninou i končí. Následující dvě trojverší je basová árie ve 3/4 taktu a v tónině F dur. Opět poslední dva verše opakuje sbor.

Text: *Der Genius des Völkerglücks*

*O lasst SIE mich, die HOCHERHAB'NE nennen,
Die HIMMLISCHE, die euer Mund verschweigt,
Für deren Wohl Gebeth zum Himmel steigt,
Für deren Glück jetzt Tausende entbrennen,
Die Millionen jauchzend MUTTER nennen,
Und die so liebeich IHREM Volk sich zeigt. –
Ja, LUDOVICA! Alle, die DICH kennen,
Die lieben DICH, so weit der Erdkreis reicht. –*

*Sey DU die Mutter DEINER Unterthanen,
So wie es DIR die HOME MUTTER war!
Wir wollen DEINEN Pfad mit Blumen bahnen,
Und unser Herz – sey DIR ein Hochaltar.
Die Bürgerliebe schlingt der Blumen heitern Kranz
Um LUDOVICA DICH und unsern VATER FRANZ! –*

Poslední závěrečná část je zapsaná ve 4/4 taktu, v tempu *Allegro* a v tónině D dur. První čtyřverší je založeno na střídání recitativů všech třech hlasů. Po třítaktové předešle přichází recitativ sopránů. Následuje tři takty mezihra, po níž nastupují dva takty recitativu tenoru, na které navazují dva takty recitativu basu. Ve druhém čtyřverší se mění tempo na *alla breve* a tónina zůstává v D dur. Jedná se o sborovou část, kde funguje doprovod fortepiána jako jakási příznávka. V následujících posledních dvou trojverší začíná basové sedmitaktové sólo v tónině D dur a ve 4/4 taktu *alla brave*. Následně se přidává tenor v dominantní tónině A dur a pokračují společně. Po dalších sedmi taktech se přidává i soprán a tónina se vrací do D dur. V této poslední části neustále tónina moduluje, melodie graduje a zvuk se zesiluje až do fortissima. Posledních pět taktů je v pianu a celá kantáta končí akordem v tónině D dur.

Text: *Die Genien vereint*

*So sey der Freude Wonne DIR gegeben,
DU GLÜCKLICHES, DU ALLGELIEBTES PAAR!
Sieh auf die Genien, die freudig DICH umschwebe,
Sie bringen dankbar DIR der Völker Jubel dar. –
Es kann die Tugend nur durch Tugend sich erheben! –*

*Der Unschuld Reitz, bekränze froh DEIN Leben,
Und Häuslichkeit sey bis in's spät'ste Jahr
Der Tugend und der Unschuld Brautaltar! –*

*Wenn dann beglückt in froher Kinder Runde
Die Stunde der Erinnerung EUCH schlägt,
Dann feyern wir das Hochfest dieser Stunde,
So lang ein bied' res Herz in bied' rer Brust sich regt,
IHR blicket segnend dann auf EURE Völker nieder,
Und jauchzend hallt der Ruf: FRANZ! – LUDOVICA! –
Wieder*

7 Souhrn skladeb

Cílem této kapitoly je vypsát a přehledně uspořádat veškeré skladby, které jsou součástí diplomové práce. Tabulka č. 1 nám podává obraz o tom, v jakém poměru jsou ve sbírce skladby s vlastnickou značkou samotného Arnošta ze Schwarzenberku a skladby se štítkem C. d' Oettingen, které Arnošt koupil od svého strýce Philippa Karla, hraběte von Oettingen-Wallerstein. Několik skladeb je zde bez označení. Součástí tabulky je i přehled skladeb, u kterých jsou zvlášť ručně vypsány vokální hlasy. Tato skutečnost je pravděpodobně dokladem pěvecké aktivity samotného Arnošta nebo dalších z rodu Schwarzenbergů, jak už bylo řečeno v úvodu.

Tabulka č. 1 Souhrn skladeb

Název	Autor	F. E. Schwarzenberg	C. d'Oettingen	Bez označení	Vypsání hlasy
Cantate	W. A. Mozart	Ano	Ano	-	-
Preis der Dichtkunst	J. G. Schicht	Ano	Ano	-	S, S2 ^{do} /A, A2 ^{do} , T, B + Coro (S,A,T,B)
Trauer Cantate	F. H. Himmel	Ano	Ano	-	-
Mozarts Gedächtnis Feyer	C. Cannabich	Ano	Ano	-	S, A, T, B + Coro (S, A, T, B)
Cantate bei der Wiederkunft...	J. Weigl	Ano	Ano	-	-
Der Retter in Gefahr	F. X. Süßmayer	Ano	Ano	-	-
Plaintes de Venus...	Ch. de la Lance	Ano	Ano	-	-
Neue Theatergesänge, sešit 13	F. Danzini	Ano	-	-	-
Neue Theatergesänge, sešit 14	Baer, Süßmayer, F. Danzini, F. Gleisner	Ano	-	-	-
Neue Theatergesänge, sešit 15	J. Andre, Winter, Gleisner, F. Danzini	Ano	-	-	S1 ^{mo} , S2 ^{do} , T, B + Coro (S, A, T, B)
Sammlung 1. sešit	J. Steigenberger	Ano	-	-	-
Sammlung 2. sešit	J. Steigenberger	Ano	-	-	Duet. 1: S, T, Duet. 2: S, T, Arieta: T
Sammlung 3. sešit	J. Steigenberger	Ano	-	-	Duet.: S, T, Cavatina: S
Sammlung 4. sešit	J. Steigenberger	Ano	-	-	-

Sammlung 5. sešit	J. Steigenberger	Ano	-	-	Duet. 1: S, T, Duet. 2: S, T,
Sammlung 6. sešit	J. Steigenberger	Ano	-	-	-
Sammlung 7. sešit	J. Steigenberger	Ano	-	-	-
Sammlung 8. sešit	J. Steigenberger	Ano	-	-	-
Ariadne auf Naxos	F. Satzenhoven	Ano	-	-	-
L'Eroe	C. Cavos	Ano	-	-	-
Huldigungs Cantate	J. Gänsbacher	Ano	-	-	S1 ^{mo} , S2 ^{do} , T, B + Coro (S, A, T, B)
La gloria d'Jme-neo	A. Eberl	Ano	-	-	-
Davidde Penitente	W. A. Mozart	Ano	-	-	S1 ^{mo} , S2 ^{do} , A, T, B
Timotheus	G. F. Händel (P. J. Riotte)	Ano	-	-	C1 ^{mo} , C2 ^{do} , A, T1 ^{mo} , T2 ^{do} , B
Das Lob der Freundschaft	W. A. Mozart	Ano	-	-	-
Trauer – Kantate	J. R. Zumsteeg	Ano	-	-	S, A, T, B
Trauer Cantate	J. Spech	Ano	-	-	-
Die Macht der Töne	P. von Winter	Ano	-	-	S1 ^{mo} , S2 ^{do} , T, B + Coro (S, A, T, B)
Cantate für Kinder	A. Diabelli	Ano	-	-	C, A, T, B
Gesaenge	P. Winter	-	-	Ano	-
Joseph, der Menschheit Segen	L. Koželuh	-	-	Ano	-
Entjochung Deutschlands	P. Mašek	-	-	Ano	-
Drey Cantatinnen	P. Winter	-	-	Ano	-
Cantata per la Nascita...	F. X. Süßmayer	-	-	Ano	-
Zwey Duetten, eine Arie...	P. Winter	-	-	Ano	-
Die Feyer der Vermählung	V. Jírovec	-	-	Ano	-
Neu Jahrs Wunsch	F. I. Beecke	-	-	Ano	-

8 Závěr

Tématem diplomové práce bylo vytvoření přehledného soupisu kantát z hudební sbírky Arnošta ze Schwarzenbergu, které jsou uloženy ve schwarzenberské hudební sbírce ve Státním oblastním archivu Český Krumlov. Hlavní cíl spočíval v popisu a rozčlenění těchto kantát a v edici dvou vybraných částí z rozsáhlé kantáty *Entjochung Deutschlands* od hudebního skladatele Pavla Maška, která byla složena na počest vítězství Rakouska v bitvě u Lipska pod velením Karla ze Schwarzenbergu, staršího bratra samotného Arnošta ze Schwarzenbergu. Snahou bylo co nejvěrněji interpretovat tento notový zápis s co nejmenším počtem zásahů do partitury. Edice v podobě partitury byla spartována podle originálního rukopisu a její součástí je kritický aparát evidující několik málo změn oproti originálu. Obě části mohou být použité při případném provozování nebo mohou být předmětem dalšího bádání. Snahou bylo také stručně popsat historické souvislosti a události, které se s kantátami pojí.

Diplomová práce shrnuje poznatky o kantátě jako o hudební formě a popisuje, jak se v průběhu od 17. do 21. století tato hudební forma vyvíjela a proměňovala. V českém prostředí není tomuto tématu na poli vědecké práce věnováno příliš mnoho pozornosti, proto se diplomová práce v kapitole věnující se popisu kantáty opírá spíše o cizojazyčnou literaturu.

Dále diplomová práce pojednává o životě knížete Arnošta ze Schwarzenbergu a po stručném shrnutí jeho života následuje popis jeho hudební sbírky v Českém Krumlově. Českokrumlovskou zámeckou hudební sbírkou a životem Arnošta ze Schwarzenbergu se zabýval především archivář Jiří Zálaha, jehož články měly velký význam pro vypracování diplomové práce. Na základě podrobnějšího zkoumání bylo také objasněno, jaký původ mají kantáty se štítkem C. d' Oettingen. Těchto kantát je ve sbírce dohromady 7. Dalších 13 skladeb obsahuje pouze vlastnickou značku knížete Arnošta ze Schwarzenbergu bez štítku C. d' Oettingen a 8 skladeb je zcela bez označení.

Již v úvodu bylo nastíněno, že některé kantáty se pojí s dobou Velké francouzské revoluce a s dobou porevoluční, zejména s napoleonskými válkami a oslavou císaře Františka. Dokladem je i několik datovaných skladeb, které spadají právě do přelomu 18. a 19. století. Zejména skladby z tohoto období jsou důkazem toho, jak byla vnímána doba porevoluční a přispívá k vytvoření představy o tom, jaká hudba byla v této době žádaná a populární.

9 Seznam použité literatury

9.1 Prameny

SOA Třeboň, pracoviště Český Krumlov

- Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 16, No 28.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 17, No 53.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 17, No 62.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 18, No 111.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 18, No 112.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 131.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 132.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 133.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 134.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 135.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 136.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 137.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 138.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 139.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 140.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 141.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 142.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 143.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 144.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 145.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 146.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 147.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 148.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 149.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 150.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 151.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 152.
Sbírka hudebnin Český Krumlov, K 19, No 153.

9.2 Literatura

BADURA-SKODA, Eva, BRANSCOMBE, Peter, Schubert studies: problems of style and chronology, [online], New York: Cambridge University Press, 1982, [cit. 15.3.2020]. Dostupné z https://books.google.cz/books?id=jM88AAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=de&redir_esc=y#v=onepage&q=Ariadna%20auf%20Naxos&f=false.

BAHENSKÁ, Marie, Iveta CERMANOVÁ, Jaroslav DIBELKA, ed. Habsburkové: 1740-1918: vznikání občanské společnosti, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2016.

BEETHOVEN, Ludvik van, Wellington's Victory or Battle of Vittoria (Wellingtons Sieg), Op. 91 [online]. Dostupné z [http://ks4.imslp.net/files/imglnks/usimg/c/c9/IMSLP00852-Beethoven_-_Wellington's_Victory_or_the_Battle_of_Vittoria_\(Wellingtons_Sieg\),_Op_91_-_I_-_Battle.pdf](http://ks4.imslp.net/files/imglnks/usimg/c/c9/IMSLP00852-Beethoven_-_Wellington's_Victory_or_the_Battle_of_Vittoria_(Wellingtons_Sieg),_Op_91_-_I_-_Battle.pdf) [cit. 30.6.2020].

BRUKNER, Josef, FILIP Jiří, Poetický slovník, 2. upr. vyd., v MF první vyd., Praha: Mladá fronta, 1997.

ČECHUROVÁ, Jana, Čeští svobodní zednáři ve XX. století, Praha: Libri, 2002.

ČERNUŠÁK, Gracian, Nováček, Zdenko, ed. a Štědroň, Bohumír, ed., Československý hudební slovník osob a institucí, 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, 1963.

ČERNUŠÁK, Gracian, Nováček, Zdenko, ed. a Štědroň, Bohumír, ed., Československý hudební slovník osob a institucí [online], 1. vyd. Praha: Státní hudební vydavatelství, [cit. 7.5.2020]. Dostupné z https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_detail&id=1041.

ČORNEJOVÁ, Ivana, Jiří RAK a Vít VLNAS. Habsburkové v českých dějinách: ve stínu tvých křídel, Vyd. 2, Praha: Brána, 2012.

Die Musik in Geschichte und Gegenwart, Sachteil 4, Bärenreiter Kassel, 1996.

FILIP, Jiří, Menší poetický slovník, 1. vydání, Praha: Československý spisovatel, 1966.

FUKAČ, Jiří, Slovník české hudební kultury, Praha 1997.

GODT, Irving, Marianna Martines: A Woman Composer in the Vienna of Mozart and Haydn [online], USA: University of Rochester Press, 2010, [cit. 1.5.2020]. Dostupné

z <https://books.google.cz/books?id=Jw6ixvN9MqUC&pg=PA180&lpg=PA180&>

[dq=Tonk%C3%BCnstler-
Soziet%C3%A4t&source=bl&ots=Unz5fPgV0U&sig=ACfU3U3lmZWPigZspjau
NNxOxlqQTV16Lg&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwjmqNmI5ZLpA-
hUusKQKHXYiDdoQ6AEwA3oECAQQAQ#v=onepage&q=Tonk%C3%BCn-
stler-Soziet%C3%A4t&f=false.](https://www.archive.org/stream/GoedekeGrundrissZurGeschichteDerDeutschenDichtung-2-111#page/n5/mode/1up)

GOEDEKE, Karl, Edmund Goetze: Grundriss zur Geschichte der deutschen Dichtung aus den Quellen [online], 2. Auflage, Ehlermann, Leipzig 1951, Bd. 11, [cit. 23.4.2020]. Dostupné z <https://www.archive.org/stream/GoedekeGrundrissZurGeschichteDerDeutschenDichtung-2-111#page/n5/mode/1up>.

HAMANNOVÁ, Brigitte. Habsburkové: životopisná encyklopedie. 3. vyd. Přeložili Milan KOUŘIMSKÝ a Milada KOUŘIMSKÁ. Praha: Brána, 2010.

HANESCH, Josef, Karel I. Filip kníže Schwarzenberg: polní maršál, Vyd. 1. České Budějovice: Vedita, 2003.

HOLLINS, David, Rakouští vojevůdci za napoleonských válek 1792-1815, 1. vyd., Praha: Grada, 2007.

JÍROVEC, Vojtěch Matyáš, Vlastní životopis Vojtěcha Jírovce [online], překlad František BARTOŠ, Topičova edice, Praha, 1940, [cit. 7.5.2020]. Dostupné z <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:9fdc0bfc-296e-404a-828f-6119c18c65e7?page=uuid:82eae128-8f6e-4da7-83b1-b203f765ef55>.

KESSLER, Vojtěch, Místa paměti bitvy u Chlumce: pomníky, na které se „nezapomíná“, diplomová práce, Praha, 2010, Karlova Univerzita, Filozofická fakulta, vedoucí práce prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.

KÖCHEL, Ludwig von, ed. Chronologisch-thematisches Verzeichnis sämtlicher Tonwerke Wolfgang Amade Mozarts nebst Angabe der verlorengegangenen, angefangenen, von fremder Hand bearbeiteten, zweifelhaften und unterschobenen Kompositionen, 6. Aufl., bearbeitet von Franz Gieglich, Wiesbaden: Breitkopf & Härtel, 1964.

KÖCHEL, Ludwig von, EINSTEIN, Alfred, ed. Chronologisch-thematisches Verzeichnis sämtlicher Tonwerke Wolfgang Amade Mozarts nebst Angabe der verlorengegangenen, angefangenen, übertragenen, zweifelhaften und unterschobenen Kompositionen, 4. Aufl. in der Bearbeitung von Alfred Einstein, Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1958.

- LANDMANN, Karl Johann Casimir von, Allgemeine Deutsche Biographie [online], Band 4, Duncker & Humblot, Leipzig 1876, [cit. 23.4.2020]. Dostupné z https://de.wikisource.org/wiki/ADB:Clerfait,_Karl_Josef_von_Croix_Graf_von.
- MENGES, Franz, Kozeluh, Leopold, In: Neue Deutsche Biographie [online], Band 12, Duncker & Humblot, Berlin, 1980, [cit. 5.5.2020]. Dostupné z <https://daten.digital-sammlun-gen.de/0001/bsb00016329/images/index.html?id=00016329&grosser=&fip=eayaxsqrxdsydwweayafsdqrseayaen&no=36&seite=643>.
- MÜLLER, Rudolf, Kozeluh, Leopold, In: Allgemeine Deutsche Biographie, Band 16, Duncker & Humblot, Leipzig 1882.
- OBERMAYER – MARNACH, Eva, Österreichisches biographisches lexikon 1815-1950 [online]. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, VI. Band, 1975, [cit. 1.5.2020]. Dostupné z https://www.biographien.ac.at/oebl_6/127.pdf.
- OURODOVÁ-HRONKOVÁ, Ludmila. Schwarzenbergové 1615-1789, 2. vyd., České Budějovice: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích, 2018.
- PEŠKOVÁ, Jitřenka a Jiří ZÁLOHA, Českokrumlovská mozartiana: katalog skladeb W. A. Mozarta z Hudební sbírky Státního oblastního archívu Třeboň, pobočka Český Krumlov, Praha: Státní knihovna ČR, 1981.
- Pod císařským praporem: historie habsburské armády 1526-1918, Ilustrace Karel TOMAN, ilustrace Zdirad J. K. ČECH, Vyd. 1, Praha: ELKA PRESS, 2003, Militaria, sv. 18.
- RIEMANN, Hugo, Music Lexikon: 10. Aufl., Bearbeitet von Albert Einstein, Berlin: Max Hesses Verlag, 1922.
- RYANTOVÁ, Marie a Petr Vorel – František II. (I.). Dušan Uhlíř. In: Čeští králové / Praha: Paseka, 2008.
- SMOLKA, Jaroslav, Česká kantáta a oratorium, Praha: Supraphon, 1970.
- SMOLKA, Jaroslav, Dějiny hudby, Brno: TOGGA agency, 2001.
- STRATILOVÁ, URVÁLKOVÁ, Eva, Baletní hudba Leopolda Koželuha, Praha, 2012, Diplomová práce, Akademie múzických umění v Praze, Hudební a taneční fakulta, Vedoucí práce Dorota GREMLICOVÁ.
- STRÄßNER, Matthias, Schlachtenlärm im Surround-Sound, In: Deutschlandfunk Kultur [rozhlasový program]. Deutschlandradio Kultur, 8. 12. 2013 [online].

Dostupné z https://www.deutschlandfunkkultur.de/wiener-klassik-schlachten-laerm-im-surround-sound.932.de.html?dram:article_id=271342

[cit. 30.6.2020].

ŠAFAŘÍK, Jiří, Dějiny hudby, Od počátků hudby do konce 18. století, 1. díl, Praha: Votobia, 2002.

ŠVANKMAJER, Milan, Bitva u Lipska roku 1813, in Dějiny a současnost, Kulturně historická revue, 15, č. 5, (1993).

VYTLAČIL, Lukáš M, From Velvary, Bohemia, to the court in Vienna. The life of the imperial Kapellmeister Leopold Koželuh and a new complete edition of his keyboard sonatas [online], Czech Music Quarterly, roč. 16, č. 2, Praha 2016, [cit. 5.5.2020]. Dostupné z https://www.academia.edu/29892110/From_Velvary_Bohemia_to_the_court_in_Vienna._The_life_of_the_imperial_Kapellmeister_Leopold_Ko%C5%BEeluh_and_a_new_complete_edition_of_his_keyboard_sonatas.

WURZBACH, Constantin, Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben, Wien: Zamarski, 2 Theil, 1857.

WURZBACH, Constantin, Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben, Wien: Zamarski, 33 Theil, 1877.

WURZBACH, Constantin, Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 in den österreichischen Kronländern geboren wurden oder darin gelebt und gewirkt haben [online], Wien: Druck und Verlag k.k. Hof – und Staatsdruckerei, Theil 17, 1867, [cit. 1.5.2020]. Dostupné z <http://www.literature.at/viewer.alo?objid=11639&viewmode=fullscreen&rotate=&scale=3.33&page=80>.

WURZBACH, Constantin, Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 in den österreichischen Kronländern geboren wurden oder darin gelebt und gewirkt haben [online], Wien: Druck und Verlag k.k. Hof – und Staatsdruckerei, Theil 15, 1866 [cit. 24.6.2020]. Dostupné z <http://www.literature.at/viewer.alo?objid=11770&page=112&scale=3.33&viewmode=fullscreen>.

ZAIMLOVÁ, Zuzana, Mše Vojtěcha Jírovce z katedrály sv. Mikuláše v Českých Budějovicích, České Budějovice, 2011, diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, vedoucí práce Martin HORYNA

ZÁLOHA, Jiří a Jitřenka PEŠKOVÁ, HŮLEK, Julius, ed. Ohlasy Velké francouzské revoluce v hudbě: katalog pramenů ze schwarzenberské hudební sbírky v Českém Krumlově = Responses of the great french revolution in music: catalogue of sources from the Schwarzenberk music collection in Český Krumlov, Praha: Národní knihovna České republiky, 2006.

ZÁLOHA, Jiří, Hudební sbírka v Českém Krumlově, Arnošt ze Schwarzenberku a píseň Michaela Haydna An den Hain in Aigen, Hudební věda 28, 1991.

ZÁLOHA, Jiří, Über die Herkunft der Musikalien mit der Signatur „C. d’Oetting“ in der Schloss-musikaliensammlung in Český Krumlov, In: Die Musikforschung, Bärenreiter-Verlag Kassel und Basel, 1973.

ZEMAN, Martin, 200 let bitvy národů u Lipska, Karel Filip ze Schwarzenbergu a Písecko, In: Obnovená tradice, 2013, 24(48).

ZENKL, Luděk, ABC hudebních forem, Praha 1984.

9.3 Encyklopedie a lexikony

Bayerischen Musiker-Lexikon [online], [cit. 23.4.2020]. Dostupné z <http://www.bmlo.uni-muenchen.de/b0329>.

Česká divadelní encyklopedie [online], 2001, [cit. 5.5.2020]. Dostupné z http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Ko%C5%BEeluh_Leopold.

Ludwig Adolf Peter zu Sayn-Wittgenstein, in Grosse Sowjetische Enzyklopädie [online]. Dostupné z <http://bse.sci-lib.com/article005389.html> [24.6.2020].

Oesterraichisches Musiklexikon online [online], 2001, [cit. 1.5.2020]. Dostupné z https://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_T/Tonkuenstlersozietat.xml.

WIEN GESCHICHTE WIKI, otevřená encyklopedie, Tonkünstler-Sozietät [online], 2018, [cit. 1.5.2020]. Dostupné z https://www.geschichte-wiki.wien.gv.at/Wiener_Tonk%C3%BCnstler-Societ%C3%A4t.

10 Kritické poznámky k edici

Pavel Mašek: Die Entjochung Deutschlands (sign. 138),

Die Schlacht:

Tabulka č. 2 Kritické poznámky

Hlas	Takt / pořadí noty	Rkp.	Opraveno na
V 2	25 / 1	as''	g''
Cl. 1	42 / 4	es''	f''
Cl. 2	42 / 1-2	a'	h'
Ob. 2	50 / 1	g'	as'

Tromb. 1-3: ve všech hlasech v doplňku partitury chyběl takt 140, rekonstrukce podle ostatních dechových nástrojů

11 Edice

Obsah vybraných částí kantáty Pavla Maška Die Entjochung Deutschlands

Marcia.....	1
Die Schlacht.....	16